Dr. Radu Golban (www.radugolban.ro) s-a născut în 18 noiembrie 1973 la Timişoara.

Este absolvent al Universităţii „Albert-Ludwigs" din Freiburg, Germania, Facultatea de Filozofie, specializarea: Politica ştiinţifică şi drept, absolvent al Programului de Masterat în Studii Europene Avansate al Institutului European al Universităţii din Basel, Elveţia, Doctor al Universităţii de Vest din Timişoara, titlul tezei de doctorat "Uniunea Europeană şi monetară şi România".

Absolvent a mai multor cursuri de specializare în domeniul integrării europene.

Activitate de cercetare şi predare la Universitatea de Vest din Timişoara (Şcoala de Înalte Studii Economice Comparative din Timişoara), din 2001 până în 2012.

Activitatea sa editorială şi publicistică s-a concretizat în patru cărţi ca prim autor şi peste 70 de articole de presă, lucrări ştiinţifice, publicate în reviste recunoscute din România, Austria, Elveţia, Germania (Tribuna Economică, Univers Economic, Economistul, SISEC Discussion Papers, DAAAM World Symposium Viena, Nationales Forschungsprogramm Schweiz, Cotidianul, Adevărul, Hotnews, Corectnews, Ziua de Vest, Schweizer Monatshefte, Neue Züricher Zeitung, NovoArgumente.

Radu Golban a participat de asemenea la diferite emisiuni de televiziune în domeniile sale de competenţă la Realitatea TV, RTV, Antena 3, GigaTV, B1 TV, Nasul TV, Analog TV şi Europa Nova TV.

"Până în prezent nu s-a elaborat vreun studiu care să prezinte clar limita maximă a costurilor / suportabilităţii până la care un stat membru se justifică să rămână în UE; cert este faptul că, ori de câte ori costurile devansează beneficiile, discutarea problemei retragerii devine un fapt firesc."

Editura Top Form

9 786068 550060

ISBN: 978-606-8550-06-0

Radu GOLBAN

ROMÂNIA: alternative la corsetul UE

Radu GOLBAN

ROMÂNIA

Alternative la corsetul UE

GeoEconomie

Prefaţa: Corneliu Vlad
Editor: Cecilia Munteanu
Coperta: dr. Vasile Simileanu

Formulările şi prezentarea materialului nu reprezintă întotdeauna poziția Editurii Top Form.

Autorul este responsabil atât de alegerea şi prezentarea datelor conținute în lucrare, cât şi pentru opiniile exprimate, care nu sunt întotdeauna identice cu cele ale editorului şi nu angajează în nici un fel răspunderea acestuia.

În lipsa acordului scris al Editurii Top Form reproducerea integrală sau parțială a oricărui material scris sau ilustrativ din această ediție este interzisă.

CIP nr. 16956 / 19.09.2013

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
GOLBAN, RADU
România: alternative la corsetul UE / Radu Golban, pref.: Corneliu Vlad. - Bucureşti: Top Form, 2013.

Bibliogr.
ISBN 978-606-8550-06-0

I. Vlad, Corneliu (pref.)

341.217(4) UE

Copyright © 2013

Editura Top Form
www.top-form.net; www.geopolitic.ro
editura@top-form.net; editura.topform@yahoo.com; geopolytyka@yahoo.com

Radu GOLBAN

ROMÂNIA:
ALTERNATIVE LA CORSETUL UE

Editura Top Form
Bucureşti 2013

Această carte o dedic fiicei mele Viviane Eleonre și soției mele Raluca

CUPRINS

Prefaţă
Europa reală şi fascinaţia UE ..... **p. 09**

Introducere ..... **p. 19**

Capitolul 1
Coordonatele sistemelor de integrare economică ..... **p. 21**
1.1. Preambul: cooperare vs. integrare ..... **p. 21**
1.2. Coordonatele dobândirii/încetării calităţii de *stat membru* .... **p. 24**

Capitolul **2**
Aspecte juridice privind ieşirea din Uniunea Europeană .. **p. 33**
2.1. Succesiunea reglementărilor în materie şi interpretarea lor .... **p. 33**
2.2. Posibile impedimente privind retragerea voluntară ..... **p. 39**
2.3. Posibile impedimente privind excluderea ..... **p. 41**

Capitolul 3
Mobiluri ale dezintegrării economice europene ..... **p. 45**
3.1. Piaţa unică şi limitele sale ..... **p. 45**
3.1.1. Piaţa unică în coordonatele dezirabilului ..... **p. 45**
3.1.2. Limitele pieţei unice şi insurmontabilitatea lor ..... **p. 46**
3.1.3. Fundamentul construcţiei europene - adevărata sau falsa liberate economică? ..... **p. 47**
3.1.4. Dihotomia abordării libertăţii pieţei ..... **p. 52**
3.1.5. Strategii pentru a preveni potenţialele pierderi generate de limitele pieţei unice - exemplul strategiei Germaniei ..... **p. 54**
3.2. Exacerbarea tensiunilor din carul UE ..... **p. 57**
3.3. Instabilitatea zonei euro - butoiul cu pulbere al UE ..... **p. 60**

3.4. Ieşirea din UE în interpretarea statelor membre. Cazul Marii Britanii ..... **p. 62**

Capitolul 4
România: bilanţul economic şi social al integrării ..... **p. 69**
4.1. Dinamica principalilor indicatori macroeconomici ..... **p. 69**
4.1.1. Creşterea economică ..... **p. 69**
4.1.2. Inflaţia ..... **p. 75**
4.1.3. Deficitul bugetar şi datoria publică ..... **p. 78**
4.1.4. Deficitul de cont curent ..... **p. 80**
4.1.5. Rata şomajului ..... **p. 82**
4.1.6. Investiţiile străine directe (ISD) ..... **p. 84**
4.2. Bilanţul social al integrării României ..... **p. 88**

Capitolul 5
Propuneri de redefinire a politicilor macroeconomice ale României care să surmonteze constrângerile din spaţiul pieţei comune ..... **p. 93**
5.1. Contextul actual al definirii politicilor macroeconomice ..... **p. 93**
5.2. Politica agricolă ..... **p. 95**
5.2.1. Coordonatele politicii agricole româneşti înainte şi după aderare ..... **p. 95**
5.2.2. PAC şi compatibilitatea sa cu sistemul agricol românesc ..... **p. 97**
5.2.3. Subvenţiile pentru agricultură - necesitate absolută sau relativă? ..... **p. 104**
5.2.4. Soluţii alternative pentru România ..... **p. 108**
5.3. Politica comercială externă ..... **p. 110**
5.3.1. Radiografia comerţului exterior al României ..... **p. 110**
5.3.2. Alternative de adaptare a politicii comerciale externe a României ..... **p. 116**
5.4. Politica monetară ..... **p. 121**
5.4.1. Politica BNR în contextul integrării în UE ..... **p. 121**
5.4.2. Efectele înstrăinării capitalului sistemului bancar românesc ..... **p. 123**
5.4.3. Mitul păsării phoenix şi sistemul bancar românesc ..... **p. 124**
5.4.4. Oportunitatea creării unei case de compensaţie ..... **p. 126**

5.4.5. Necesitatea corelării obiectivelor politicii monetare cu alte obiective ale politicilor macroeconomice ..... **p. 130**
5.5. Politica fiscal-bugetară ..... **p. 133**
5.5.1. Coordonatele fiscal-bugetare ale României..... **p. 133**
5.5.2. Oportunitatea înfiinţării unui fond suveran pentru investiţii..... **p. 135**
5.5.3. Recuperarea datoriilor istorice - soluţie pentru investiţii suplimentare şi echilibrare bugetară..... **p. 136**

Capitolul 6
România - între conlucrarea integraţionistă şi participarea ca membru autonom în sistemul comercial multilateral ..... **p. 139**
6.1. Evaluarea costurilor şi consecinţelor menţinerii/retragerii în/din UE..... **p. 140**
6.2. Identificarea potenţialelor avantaje ale politicilor comerciale bazate pe tratate de liber schimb..... **p. 146**
6.3. Piaţa unică şi/sau sistemul comercial mondial după Runda Uruguay?..... **p. 149**
6.4. Există şi o cale de mijloc …..... **p. 154**
6.5. Modele particulare de colaborare cu UE - potenţiale scenarii pentru România ..... **p. 156**
6.5.1. Exemplul Elveţiei..... **p. 157**
6.5.2. Exemplul Turciei..... **p. 159**
6.5.3. Exemplul Norvegiei ..... **p. 162**
6.6. Atuurile României şi rolul lor în definirea strategiilor viitoare... **p. 163**
6.7. Potenţiale câştiguri/pierderi generate de ieşirea României din PAC..... **p. 165**
6.8. Costurile alternativelor finanţării externe. Cu sau fără FMI?... **p. 167**
6.9. Tendinţele evoluţiilor la nivel mondial ..... **p. 172**
6.10. Estul Europei prinde avânt. Va intra şi România pe val? ... **p. 175**

Bibliografie..... **p. 179**

Date biografice..... **p. 183**

EUROPA REALĂ ŞI FASCINAȚIA UE

Până mai anii trecuți, apariția, în România, a unei cărți cum este aceasta ar fi părut dacă nu de neînchipuit, oricum de nedorit, de evitat şi, pe cât posibil, de ignorat. A pune sub semnul îndoielii sau întrebării apartenența la Uniunea Europeană ca variantă nu optimă, ci singura posibilă, echivala în opinia comună (de fapt, mai degrabă în cea oficială) cu un adevărat sacrilegiu. O asemenea apariție editorială ar fi avut parte de micul său scandal public. Înainte, dar mai ales după ce România a intrat în Alianța Atlantică şi în Uniunea Europeană, NATO şi UE s-au impus în mentalul colectiv ca instituții, simboluri şi finalități sacrosancte, ca variante intratabile şi soluții unice pe perioade nedefinite, de parcă ar fi vorba de instituții nemuritoare. Orice brumă de nedumerire sau îndoială, orice nuanță critică de atitudine în ce priveşte viabilitatea căii integraționiste-europene şi a celei euroatlantice au fost privite, de aceea, ca o adevărată blasfemie, ca un sacrilegiu, ca o trădare a marilor cauze. Cum ar putea oare cineva pune la îndoială oportunitatea integrării României în aceste structuri - considerate parcă de-a dreptul ideale - în timpul Războiului Rece?

În toată perioada cât au stat sub regim comunist, românii - ca şi ceilalți est-europeni - şi-au dorit "să vină americanii" pentru a-i scăpa de dominația străină şi de fantasma comunismului şi să-şi vadă țara în rând cu națiunile libere şi prospere din Europa. Românii au echivalat intrarea țării în NATO şi în UE cu intrarea în lumea libertății şi democrației, în raiul civilizației şi prosperității şi au fost, în această parte de lume, cei mai sinceri, mai entuziaşti şi mai necondiționați aspiranți la valorile şi instituțiile occidentale (o arată şi sondajele de opinie ale vremii). După mutațiile geopolitice din 1989, România "a capitulat necondiționat", cu speranță şi entuziasm, în fața acestor valori şi instituții ale Occidentului,

către care aspirase decenii de-a rândul. Fascinația visului occidental a vrăjit şi populația, dar a influențat şi decizia şi elitelor, astfel că intrarea României în NATO şi Uniunea Europeană s-a produs ca un marş triumfal, nu după evaluări în cadru național şi după negocieri temeinice şi responsabile cu viitorii parteneri şi aliați. Un asemenea comportament dezinvolt al factorilor de decizie în stat, al elitelor, de fapt al nostru, al tuturor celor ce am trăit acele momente de răscruce în devenirea noastră națională, rămâne o atitudine istorică de explicat. Mai mult încă, decizia schimbării de orientare a politicii externe a țării cu 180 de grade s-a însoțit cu abandonarea cvasitotală a relațiilor foarte solide cu alte state şi regiuni ale lumii decât cele occidentale (nu neapărat doar cu state care au avut ori şi-au menținut regim comunist de guvernare).

Restructurarea relațiilor României cu lumea, pe toate planurile, nu numai politic, diplomatic, şi militar, dar şi economic, cultural etc., s-a făcut prin idealizarea şi absolutizarea virtuților şi performanțelor noilor opțiuni şi a noilor parteneri, discernământul lax şi spiritul critic abolit de euforia noilor promisiuni aveau să ducă, în mod cu totul explicabil, la situația identic opusă, dacă i-am putea spune aşa: o nouă izolare a țării în lume, de data aceasta prin neglijarea şi abandonarea până la întrerupere a contactelor şi conlucrării cu partea de lume "neoccidentală", Restul, cum i se spune mai nou. Dar un "rest" care reprezintă cam două treimi, ca pondere, prin raportare planetară, la mulți indicatori semnificativi. Acest tip de distorsionare a relațiilor la nivel de stat, dar şi la alte paliere (de societate civilă, culturale, turistice, contacte umane etc.) au produs şi produc prejudicii considerabile țării, într-un moment deosebit de solicitant şi delicat al istoriei sale, de convalescență postcomunistă, tranziție prelungită, defectuoasă şi incompletă, şi post-tranziție devenită capitalism sălbatic.

Preeminența relațiilor cu Occidentul şi instituțiile sale, proces salutar şi benefic fără nici o putință de tăgadă, a condus însă într-o măsură tot mai accentuată, pe măsura fetişizării sale, la un sentiment de dezamăgire treptată, dar tot mai accentuată, față de noile alianțe şi noii aliați. Observăm că s-a constituit deja o adevărată literatură despre est-europenii post-comuniști ca fiind "copiii nedoriți" ai lumii libere. Sentimentul noilor veniți

că ar fi percepuți ca parteneri sau aliați de categoria a doua s-a întărit în timp ca urmare a tot mai multor experiențe nefericite şi în propria țară, şi în relațiile cu exteriorul. Iar atitudinea paternalistă, afişat proteguitoare a celor considerați până mai ieri salvatorii "națiunilor captive" din Est, care au devenit apoi garanții şi ocrotitorii noilor democrații a dezvoltat şi ascuțit un simț critic tot mai evident în fosta Europă Răsăriteană (devenită acum Europa Centrală şi Europa de Sud-Est).

Tot mai solicitată a devenit relația dintre Occident şi democrațiile emergente din Est şi ca urmare a dificultăților cu care se confruntă întreaga lume prin criza prelungită care a cuprins-o, dar o criză cu acțiune agravantă în noile state cu economie de piață. Aprecierea - exactă sau eronată în diferite proporții - că statele dezvoltate cu democrație tradițională consolidată acționează pentru depăşirea crizei prin nesocotirea sau chiar pe seama intereselor noilor democrații din Est a sporit, în rândul acestora, insatisfacția şi deziluzia față de perspectivele pe care le vedeau larg deschise în fața lor după schimbările politice spectaculoase din 1989-1991. În sfârşit, criza politică din vara anului 2012, care a perturbat serios societatea românească şi în care demnitari de vârf ai instituțiilor europene au avut intervenții de un partizanat evident şi în forme de-a dreptul ofensatoare, amintind de practicile foştilor "prieteni mai mari" de la Răsărit, a sporit considerabil reticențele şi, pentru un procentaj popular în creştere, animozitatea, până la ostilitate uneori, față de instituțiile europene şi în primul rând față de Consiliul Europei.

Fapt este că împlinirea a cinci ani de la intrarea României în Uniunea Europeană nu a fost privită şi marcată în țară ca un moment sărbătoresc iar unii au preferat chiar ca aniversarea să treacă pe cât posibil mai puțin observată. Deviza cea mai potrivită pentru atmosferă în care s-a consumat momentul a dat-o probabil fostul ministru de Externe iar apoi consilier prezidențial Cristian Diaconescu, care şi-a intitulat un text pe subiect "La mulți ani şi să ne fie ruşine!". Cât priveşte bilanțul acestor primi cinci ani de apartenență la UE, cei ce s-au încumetat să-l întocmească s-au poticnit în dispute interminabile privitoare la sumarizarea avantajelor şi dezavantajelor şi la calculul cifric al sumelor

primite sau plătite de România în relația cu instituțiile de la Bruxelles. În ce priveşte "cât a dat" şi "cât a primit" România după cinci ani de apartenența la UE, controversa rămâne în continuare deschisă.

Deschisă rămâne însă, înainte de toate, posibilitatea reală a României de a decide pentru o nouă formulă de evoluție a țării, una cât mai potrivită interesului național şi cât mai realist concepută ținând seama de contextul european şi mondial. Această carte demonstrează şi ea, cât se poate de convingător, că pentru România este posibil şi intens oportun un nou pattern de dezvoltare, ceea ce înseamnă şi un nou tip de relații cu Uniunea Europeană, din multele care pot ieşi din imaginația şi competența celor în drept, dar şi din înțelepciunea cu care ar urma să fie aleasă varianta optimă pentru interesul național. Este, desigur, de la sine înțeles, că orice posibilă soluție va trebui să se axeze, ca şi până acum, pe brandul neclintit şi neştirbit al Europei de emblemă a libertății, democrației, protecției sociale, culturii şi civilizației, prosperității societăților omeneşti, valori cu care Vechiul Continent a înnobilat atât cât s-a putut istoria lumii în ultimele două milenii.

O istorie şi o lume fără Europa ar fi de neimaginat. Nici o lume fără Uniunea Europeană, cu toate crizele, imperfecțiunile, deficiturile, dublele standarde şi discriminările sale, nu mai pare posibilă. Politologul redutabil care este Moises Naim, fostul redactor şef al lui „Foreign Policy", care i-a clădit acestei publicații o autoritate de prim rang, se întreba la un moment dat ce ar pierde lumea (deci nu statele membre, ci lumea) dacă Uniunea Europeană s-ar destrăma sau ceva pe-aproape. Scenariu, după părerea lui, nu întru totul fantasmagoric, căci Europa Unită se luptă, mai mult ca alții, cu criza, iar Germania, care „se scoate" mai uşor din momentul dificil, nu mai pare prea dispusă să plângă pe morminte străine, fie ele şi ale partenerilor europeni. Ba, susține Naim, Berlinul ar putea deveni chiar „lichidatorul" UE, după principiul, am adăuga, „Eu te-am făcut, eu te omor". Fantezii, desigur, dar zborul lor aiurea are drept combustibil şi un dram de adevăr. Dar nu asta dezvoltăm acum. Naim îşi propune să spulbere divagațiile în chestiune prin metoda reducerii la absurd. Să presupunem că Europa

Unită ar dispărea. „Ar fi mai rău pentru toată lumea", se grăbeşte el să afirme, înainte de a produce demonstrația.

Căci: Europa iradiază valori şi standarde ce devin tot mai rare în lumea de azi. Declinul economic şi politic al Vechiului Continent i-ar reduce influența pozitivă asupra altora. Europa repudiază războiul mai mult ca alții, după lecția cumplită a celor două războaie mondiale (nu zicea chiar un autor american că ai lui vin de pe Marte şi europenii de pe Venus?). Când vine vorba de violarea drepturilor omului prin lumea a treia, sau fosta lume a treia, sau altundeva pe glob, nu Rusia, nu China, nici chiar Statele Unite nu sunt primele care să reacționeze, Europa e cea mai promptă. Sistemele de sănătate publică, asistența socială, muncă, pensii etc., apărute în Europa şi adoptate peste tot, fie ele imperfecte şi mai aproape, văzând cu ochii, de impas, nu au încă înlocuitor rezonabil şi plauzibil. Toleranța religioasă şi secularismul, ce definesc Europa inhibă, cel puțin moralmente, fundamentalismele de tot felul, şi pe propriul continent, şi dincolo de el. Şi „guvernarea colectivă", ca experiment al globalizării ce-şi caută o formulă general-acceptabilă, adică mai puțin apăsată de amprenta americană, este mai concretă şi mai îndrăzneață în tentativele sale decât ceva similar, prin alte părți de lume.

Idilizează acest tablou chipul Europei? Poate, dar pentru sugestivitatea tabloului, se poate accepta. Oricum, cu o Europă, una Unită (chiar dacă nu prea unită), lumea e nu numai mai diversă, dar parcă şi mai umană.

De „laboratorul european", lumea are în continuare nevoie. De „aventura europeană", care a început prin „descoperirea" altor spații ale globului (căci zicem că Europa a „descoperit" America, Australia etc., nu invers), lumea are încă nevoie. Mai ales că în viitorul apropiat, extra-europenii impetuoşi îşi vor asuma preeminențe crescânde.

Din nenumărate alte rațiuni lumea are nevoie de Europa Unită, indiferent de frământările şi căutările, performanțele şi insuccesele care-i jalonează drumul. Iar această carte, contrar oricăror aparențe sau răstălmăciri răuvoitoare, nu este prin nimic nici antieuropeană, nici anti-UE. Este o carte care-şi propune să îndemne la reflecție asupra căilor de dezvoltare viitoare a României şi să stimuleze o dezbatere publică

responsabilă asupra căii de urmat.

Autorul cărții, dr. în economie Radu Golban, dezvoltă, în paginile ce urmează, într-un mod mai cuprinzător, mai riguros şi mai argumentat decât s-a făcut la noi până acum, o alternativă de evoluție a României într-o formulă bonificată a căii pe care s-a angajat țara ca membru al UE.

Am certitudinea să afirm că dr. Radu Golban este autorul de oportunitate ideală pentru un subiect privitor la opțiunile de devenire economică ale unui stat european la începutul secolului XXI. Formația sa academică în disciplinele economiei politice şi cel al istoriei economiei îi asigură o viziune sincronică şi diacronică de amplă deschidere, iar cărțile pe care le-a publicat până acum în această sferă tematică o exemplifică.

Pe Radu Eugen Golban, doctorul în economie şi master în studii europene avansate, autor de cărți, studii şi articole de presă, românii l-au redescoperit, firesc şi senzațional, când, în 2010, a făcut dezvăluirea spectaculoasă dar riguros exactă şi documentată, că Germania are o datorie istorică față de România, de peste 18 miliarde de euro. Dincolo însă de această intrare spectaculoasă în viața publică românească, Radu Golban este, în primul rând, un specialist de renume în lumea academică europeană, cu studii la reputate instituții universitare ale continentului. Absolvent al Universității „Albert-Ludwigs" din Freiburg, Germania, Facultatea de Filozofie, cu specializarea Politică ştiințifică şi drept; absolvent al Programului de Masterat în Studii Europene Avansate al Institutului European al Universității din Basel, Elveția; absolvent al mai multor cursuri de specializare în domeniul integrării şi doctor al Universității de Vest din Timişoara, cu teza "Uniunea Europeană şi monetară şi România", (conducător ştiințific Grigore Silasi, anul susținerii 2008), Radu Golban a desfăşurat începând cu 2001 la Şcoala de Înalte Studii Economice Comparative de la Universitatea de Vest din Timişoara iar apoi în cadrul pregătirii pentru teza de doctorat şi ulterior în calitate de lector asociat la Facultatea de Ştiințe Politice, Filosofie şi Ştiințe ale comunicării din cadrul Universității de Vest, o activitate apreciată de cercetare şi predare. În paralel, desfăşoară o bogată activitate publicistică şi editorială, concretizată în patru cărți ca prim autor, şi peste 70 de

articole şi lucrări ştiinţifice publicate în reviste recunoscute din Germania, Elveţia, România etc.

Observator atent al scenei europene, Radu Golban se disociază lucid de euforiile şi deziluziile, mistificările şi derapajele construcţiilor comunitare, fără a respinge proiectul unei Europe cu adevărat Unite, care să ţină seama de interesele tuturor partenerilor .

Protagonist activ al vieţii publice româneşti, evaluează argumentat şi nonpartizan - inclusiv în cărţi, în presa scrisă, la TV şi în mediul academic şi universitar - traseul devenirii României în complexa şi solicitanta etapă istorică pe care o traversează ţara de la "socialismul real" la democraţie şi economie de piaţă.

Şi-ar dori o Românie cu o menire şi un mesaj asemănătoare, în această parte a continentului, celor prin care Elveţia s-a consacrat în centrul Europei ca factor stabilizator, de echilibru şi înţelegere.

Dar autorul cărţii mai are un atu, rar întâlnit, ce ţine chiar de biografia sa: cunoaşte la modul practic şi familiar - pentru că le-a trăit şi le trăieşte - cele trei ipostaze fundamentale de sisteme economice care funcţionează în Europa zilei de azi - Europa Unită a statelor care dezvoltă, de peste jumătate de secol, experimentul integraţionist la scară continentală, fiind cetăţean german; statutul de ţară independentă şi neutră, neangajată politic şi militar, dar participând activ la viaţa internaţională, model pe care îl ilustrează prin excelenţă Elveţia, ţara în care s-a stabilit şi îşi desfăşoară cu precădere activitatea autorul prezentei cărţi şi "Noua Europă", cum i se mai spune Europei post-comuniste care îşi caută drumul în lumea democraţiei şi economiei de piaţă şi căreia dr. Radu Golban îi aparţine prin originea sa, de român născut în zona multiculturală şi de consacrată toleranţă etnică a Timişoarei. Prin asemenea date personale esenţiale şi existenţiale, dr. Radu Golban este eliberat de constrângeri sau rigori administrativo-birocratice şi imun la contaminări şi influenţe politicianiste sau ideologizante.

Demersul acestei cărţi poate fi luat şi ca exerciţiul intelectual al unui specialist în probleme ale Europei de astăzi privitor la diferitele opţiuni posibile de evoluţie în lumea globalizării. Paradoxal, între altele, este că

pe măsură ce globalizarea capătă tot mai multă consistență la scară planetară, aventura europeană a integrării trece printr-o criză identitară care tinde să se cronicizeze iar încărcătura de speranță şi forța de atracție a idealului Europei Unite pierd din impact şi atractivitate. Despre posibilitatea ieşirii din Uniunea Europeană se discută astăzi deschis, în registre deloc dramatice şi la modul responsabil în multe capitale ale continentului şi nu numai la nivel oficial ci şi la cel al societății civile, în lumea afacerilor, în cea academico-universitară sau în mass-media.

Ar fi şi o ipocrizie, şi o atitudine păgubitoare, şi o abdicare de la responsabilitate dacă am ignora marea dezbatere ce cuprinde spațiul european în legătură şi cu viitorul Europei Unite, al instituțiilor sale, dar şi cu destinul fiecăreia dintre statele continentului, implicate, toate, într-un fel sau altul, în procesul integrationist care, planetar fiind, nu ar putea ocoli şi partea noastră de lume, indiferent dacă acest proces se va exprima, în viitor, prin formula Uniunii Europene sau prin alte construcții interstatale sau suprastatale. O contribuție la această mare dezbatere de idei europene se doreşte şi această carte, care abordează cu profesionalism şi temeritate o temă de interes național ce revine tot mai des în atenția generală, dar care îşi aşteaptă o abordare frontală şi cuprinzătoare.

Care ar putea fi, totuşi, traiectoria posibilă a acestei cărți? Ea nu a apărut nici inoportun, nici inutil, nici prea devreme, dar fiind prima cu un asemenea mesaj, în fața ei se deschid variante. Poate interesa, poate inspira, poate incita la dezbateri. Sau, poate atrage asupra ei o canonadă de critici şi atacuri. Sau, dimpotrivă, poate fi îngropată sub munți de tăcere. Această ultimă variantă ar fi şi cea mai puțin dorită. Observăm, după 1989, că în jurul nostru se creează o producție editorială, poate chiar literatură, care este, după unii, incorect politică. Ruşii şi alți est-europeni au avut, până acum vreo 20 de ani, o literatură samizdat, interzisă şi care circulă pe sub mână. Românii n-au avut aşa ceva - sunt explicații, dar nu e timp acum pentru ele. Dar în loc de samizdaturile de altădată, avem astăzi şi cărți care nu convin puternicilor sau gălăgioşilor zilei. Şi nu sunt cărți care îndeamnă la răsturnarea ordinii constituționale sau la răzmeriță, nu sunt scrieri xenofobe, negaționiste sau antisemite, nu sunt

pro-Antonescu, nici comunistoide, nici rechizitorii sau îndemnuri la luptă împotriva vreunui protagonist politic sau partid anume al zilei. Sunt pur şi simplu cărți ce vorbesc de interesul național, de starea de fapt a României şi despre ce e de făcut pentru nație de acum încolo. Cărți care vorbesc despre - cum se spune mai nou - tipul acesta de "incorectitudine politică".

Iar aceste cărți nu sunt arse în piețe publice, ca pe vremuri, nu sunt interzise, adesea nu sunt nici măcar recenzate negativ, nici măcar ridiculizate. Li se asigură, în schimb, o moarte discretă dar fără greş: prin neluare în seamă, prin ignorare, prin sufocare. Sunt cărți despre care nu se vorbeşte, cărți care trebuie să moară sub munții de tăcere prăvăliți asupra lor. N-am să dau aici titluri de asemenea cărți damnate, dar numărul lor e în creştere. Cărți cu ai căror autori putem fi sau nu de acord, cărți cu idei pe care le împărtăşim sau nu, dar cărți care "adevăr ne zic nouă" că societatea românească e adânc gangrenată şi că trebuie să se facă ceva, neîntârziat, pentru supraviețuirea României.

Unora nu le pasă dacă România ar supraviețui sau nu, altora - puțini - probabil chiar le-ar conveni, alții dau vina, pentru un asemenea ipotetic - să sperăm - sfârşit, pe globalizare, pe integrarea europeană. Dar nici o lume tot mai interdependentă, nici un construct european nu pot fi, în sine, duşman de moarte al României şi în general al națiunilor lumii. Globalizarea şi integrarea europeană sunt trenuri în care omenirea trebuie să urce obligatoriu, important e unde călătoreşti - la clasa întâi şi la vagonul restaurant, sau pe scări şi tampoane.

Corneliu VLAD

INTRODUCERE

Doresc să transmit tuturor cititorilor că la baza elaborării acestei lucrări nu a stat intenția preconceptă de a mă lansa într-o diatribă cu privire la poziția României ca țară membră UE. Din contră, mi-am propus să creionez câteva idei cu privire economia românească, să critic insuccesele şi să elogiez - fără rezervă - reuşitele, să ofer soluții şi scenarii alternative… pe scurt, să ofer cititorilor o viziune proprie.

Având ca punct de plecare o abordare pluridisciplinară (juridică, economică, politică, sociologică), am circumscris lucrarea în jurul ideii alternative de ieşire a României din Uniunea Europeană, tocmai pentru a identifica potențialele oportunități şi a le pune în balanță cu situația existentă. Întrebările care au animat elaborarea lucrării a fost „cum ar fi dacă?", „care ar fi efectele?", „cum s-ar putea profita de anumite circumstanțe?", „ce ar avea de câştigat România?".

Continuând pe linia scrierilor anterioare, melanjul contrariilor a fost preferat cenuşiului monocrom al ideologiilor unice. Utilizând deopotrivă euristica pozitivă şi cea negativă am urmărit să ofer cititorului o incursiune în efervescența economiilor Europei, în general, şi a economiei româneşti, în special.

Prudent, pentru a nu colporta idei stereotipe dar şi pentru a nu fi acuzat de demagogie, am urmărit să asociez opiniilor proprii date statistice şi exemple pertinente. Astfel, aspectele multiple şi diverse abordate le-am circumscris într-un tot unitar, pe care m-am străduit să-l redau în toată complexitatea lui.

Lucrarea de față nu s-a dorit a fi o cercetare ştiințifică complexă. Tocmai de aceea ea se adresează unui cerc larg de cititori, din diverse

domenii de activitate, cu preocupări şi interese eterogene în privința evoluției economiei româneşti şi europene.

Autorul

Capitolul 1

COORDONATELE SISTEMELOR DE INTEGRARE ECONOMICĂ

1.1. Preambul: cooperare vs. integrare

Sub aspect conceptual, *cooperarea* şi *integrarea* prezintă deosebiri nu doar de fond şi de formă. În contextul acestei lucrări, ne interesează cooperarea, respectiv, integrarea economică internaţională.

Cooperarea economică internaţională trebuie înţeleasă ca o formă superioară a legăturilor economice între state, cuprinzând sfera producţiei, circulaţiei, tehnicii şi ştiinţei; scopul final îl reprezintă stimularea schimburilor economice dintre state. Prin urmare, cooperarea economică vizează diminuarea discriminărilor pornind de la complementaritatea şi convergenţa intereselor.

Integrarea economică corespunde unui proces complex de dezvoltare a economiei mondiale, concretizat într-o dezvoltare a interdependenţelor dintre economiile diferitelor state. La nivelul ţărilor participante, integrarea impune un set de transformări, precum: liberalizarea pieţelor şi comerţului, crearea unei uniuni vamale, circulaţia liberă a capitalurilor şi a forţei de muncă, măsuri comune de politică economică etc. Prin urmare, integrarea poate fi definită ca o combinare a mai multor economii naţionale într-un spaţiu teritorial lărgit, constituit tocmai prin eliminarea frontierelor economice[1] dintre state; ea are drept scop eliminarea unor forme de discriminare în relaţiile dintre statele integrate şi

[1] Frontierele economice limitează mobilitatea mărfurilor, serviciilor, factorilor de producţie etc. între ţări.

crearea şi aplicarea unui set de discriminări în relaţiile cu alte state.[2]

Jan Tinbergen, dezvoltator al modelelor dinamice de analiză a proceselor macroeconomice, a definit integrarea (ca fiind *crearea unei structuri economice internaţionale mai eficiente prin abolirea obstacolelor în funcţionarea optimă şi cu introducerea deliberată a tuturor elementelor necesare coordonării sau unificării*[3]) şi a făcut distincţie între *integrarea negativă* (centrată pe eliminarea obstacolelor comerciale dintre statele participante sau eliminarea oricăror restricţii ale procesului de liberalizare a comerţului) şi *integrarea pozitivă* (centrată pe crearea de condiţii egale pentru funcţionarea componentelor economice integrate, în sensul armonizării şi coordonării instrumentelor existente).

Literatura de specialitate mai recentă distinge cinci forme ale integrării:

- *zone de comerţ liber*, în care două sau mai multe state convin să înlăture barierele tarifare şi netarifare dintre ele, pe baza unui acord preferenţial de comerţ, dar fiecare stat îşi menţine propriile bariere comerciale în comerţul cu celelalte state din afara zonei;
- *uniuni vamale*, prin care statele membre înlătură toate barierele comerciale şi adoptă un tarif vamal extern comun faţă de terţe state; de regulă, o uniune vamală reprezintă o formă mai avansată a colaborărilor în cadrul unei zone de liber schimb;
- *piaţa comună*, reprezentând o formă mai avansată a uniunii vamale, în care liberalizarea mişcării bunurilor şi a serviciilor este acompaniată de liberalizarea mişcării fluxurilor de factori între statele membre; conform statutului, în perioada 1969-1986, Comunităţile Economice Europene au ajuns la acest nivel de integrare; în această categorie se încadrează şi CAER (Consiliul de Ajutor Economic Reciproc);

---

[2] În literatura economică s-a consacrat mai întâi termenul de *dezintegrare economică*: Eli F. Heckscher, *Mercantilismul* (1931); Wilhelm Ropke, Ludwig Mises, *Decisive Problems of Desintegration of World Economy* (1933); Moritz Bonn, *The Crumbling of Empire: The Desintegration of World Economy* (1938).

[3] Tinbergen, Jan (1965), *International Economic Integration*, Elsevier Publishing Company, Amsterdam, New York, London, p. 57

- *piaţa unică*, decurgând din adecvata funcţionare a pieţei comune, presupune aplicarea unor măsuri comune privind liberalizarea achiziţiilor guvernamentale, armonizarea şi recunoaşterea mutuală a standardelor tehnice din producţia şi distribuţia bunurilor, eliminarea controlului asupra mişcării capitalurilor etc.; atunci când în cadrul unei pieţe unice există preocupări pentru creşterea gradului de armonizare a politicilor economice naţionale (în special a celor vizând sfera monetar-financiară), se poate ajunge la o uniune economică şi monetară capabilă să adopte o monedă unică, având instituţii comune de gestionare a relaţiilor monetar financiare la nivel de uniune.
- *integrarea economică absolută* reprezintă ultimul stadiu al integrării în cadrul căruia unificarea politicilor economice este întregită prin stabilirea unei unităţi supranaţionale ale cărei decizii sunt obligatorii pentru statele membre; în realitate, această formă absolută a integrării economice nu există, dar ea poate fi asociată cu organizarea unei economii a unui stat federal.

Conform studiilor recente[4], cele mai importante grupări de state asociate într-o formă de integrare economică care pot fi evidenţiate ca generatoare de impact economic pe perioada lor de funcţionare sunt: acordurile de comerţ preferenţial (ASEAN - Asociaţia Naţiunilor din Asia de Sud Est), zonele de comerţ liber (SEE - Spaţiu Economic European, EFTA (AELS) - Asociaţia Europeană a Liberului Schimb, NAFTA - Acordul Nord American de Comerţ Liber, CEFTA - Acordul Central American de Comerţ Liber etc.), uniunile vamale (Benelux, Comunitatea Africii de Est: Kenia, Tanzania, Uganda), pieţele comune (Uniunea Europeană, Uniunea Magherbului, Mercosur etc.). Indiferent însă de regiunea şi momentul istoric unde şi la care se realizează integrarea economică, aceasta este rezultatul unui complex de factori, în care cei economici şi politici deţin o pondere semnificativă.

[4] Trocan, L. M. (2010), Asociaţia Europeană a Liberului Schimb - 50 de ani de existenţă, *Analele Universităţii „Constantin Brâncuşi" din Târgu Jiu*, Seria Ştiinţe Juridice, Nr. 1 / 2010 pp. 141-164

1.2. Coordonatele dobândirii / încetării calităţii de *stat membru*

Prin acte normative specifice (tratate, acorduri, hotărâri, decizii) sunt reglementate coordonatele intrării / ieşirii într-o / dintr-o structură integraţionistă (condiţii, etape, scadenţe, drepturi, obligaţii etc.). Diversitatea structurilor de integrare existente nu permit identificarea unui model general valabil de dobândire a calităţii de stat membru. Din acest motiv, ne vom limita la prezentarea punctuală a paşilor specifici de integrare pentru cele mai reprezentative structuri.

Organizaţia Mondială a Comerţului

Odată cu semnarea Acordului de la Marrakech (15 aprilie 1994), la finalul rundei de negocieri Uruguay din cadrul GATT (Acordul General pentru Tarife şi Comerţ), se consemnează momentul înfiinţării OMC. Sub aspect instituţional, OMC are un caracter permanent şi înlocuieşte structura juridică şi instituţională a GATT, are o sferă mult mai largă de cuprindere decât GATT, incluzând, pe lângă reglementarea comerţului cu mărfuri, şi reglementarea comerţului cu servicii (Acordul GATS), precum şi aspecte ale drepturilor de proprietate intelectuală (Acordul TRIPS).

Concepută ca o organizaţie independentă, OMC este un for multilateral de punere în aplicare a următoarelor măsuri:

- liberalizarea comerţului cu mărfuri, servicii şi drepturi de proprietate intelectuală,
- desfăşurarea de noi runde de negocieri pentru extinderea liberalizării în comerţul cu produse agricole, industriale şi cu servicii,
- supravegherea multilaterală a punerii în aplicare a prevederilor referitoare la regulile, disciplinele şi practicile de comerţ convenite.

Dobândirea statutului de membru atrage drepturi şi obligaţii. Acordul de la Marrakech (la articolul 12) prevede că orice stat sau teritoriu vamal care dispune de autonomie deplină în desfăşurarea politicilor sale comerciale pot să adere la OMC. OMC se ghidează după deciziile, procedurile şi practicile stabilite

prin Acordul General pentru Tarife şi Comerţ (1947), iar deciziile referitoare la aderare sunt luate de către Conferinţa ministerială (cu o majoritate de două treimi din numărul membrilor O.M.C.).

Procedura aderării la OMC presupune parcurgerea următorilor patru paşi:

- În primul rând, statul solicitant trebuie să prezinte toate aspectele privitoare la politicile economice şi comerciale care pot avea impact asupra acordurilor OMC. Acest memorandum este examinat de către un grupul de lucru care se ocupă special cu acest stat.
- În al doilea rând, atunci când grupul de lucru a înregistrat progrese în materie de principii şi politici, încep discuţiile bilaterale[5] paralele între potenţialul stat membru şi ţările membre. Angajamentele noului stat membru sunt de a aplica reguli comune pentru toţi membrii OMC (în condiţii de nediscriminare), chiar dacă acestea sunt negociate bilateral.
- În al treilea rând, după ce grupul de lucru a finalizat examinarea regimului comercial al solicitantului şi după realizarea negocierilor bilaterale paralele de acces pe piaţă, grupul de lucru finalizează condiţiile de aderare, elaborând un raport, un protocol de aderare şi listele de angajamente.

Pe baza documentaţiei anterior enunţate, Consiliul General al OMC ia decizia finală cu o majoritate de două treimi din membrii cu drept de vot; în unele cazuri, finalizarea procesului de aderare mai impune şi ratificarea acordului de către forul legiuitor al statului solicitant.

Cele mai recente şi mediatizate aderări / accesări au fost:

- Rusia, cea mai mare economie din afara OMC, a solicitat intrarea în organizaţie în iunie 1993 şi a devenit al 156-lea membru al Organizaţiei Mondiale a Comerţului (OMC), după aproape două decenii de negocieri (22 August 2012), susţinând eforturile de a câştiga mai multă influenţă în

[5] Negocierile sunt bilaterale deoarece fiecare ţară poate avea interese diferite de tranzacţionare.

afacerile internaţionale; intrarea Rusiei în OMC marchează cel mai mare pas către liberalizarea comerţului de la aderarea Chinei, în urmă cu zece ani;

- Iranul a solicitat, pentru prima oară, aderarea la OMC în anul 1996, însă aplicaţia sa a fost blocată de către Statele Unite de 22 de ori, sub acuzaţia că Teheranul ar susţine terorismul internaţional; la ultima cerere de aderare a Iranului, SUA au ales să nu blocheze acţiunea, ca parte a unei înţelegeri legate de programul nuclear.

La începutul lunii februarie 2013, OMC avea 159 de ţări membre (ultimele intrate fiind Kazakhstan, Laos şi Tadjikistan) şi 26 de ţări cu statut de observator. Cu excepţia Vaticanului, o ţară cu statut de observator trebuie să înceapă negocierile de aderare la OMC în termen de maxim 5 ani de la primirea statutului de observator.

În ceea ce priveşte ***retragerea***, prin Acordul de la Marrakech din 15 aprilie 1994 privind constituirea OMC (la articolul 12) se reglementează faptul că orice membru se poate retrage; retragerea vizează atât OMC, cât şi acordurile comerciale multilaterale; retragerea intră în vigoare la expirarea unui termen de 6 luni calculat de la data la care directorul general al OMC a primit notificarea scrisă. Acelaşi act normativ mai prevede că retragerea dintr-un acord comercial plurilateral va fi guvernată de dispoziţiile acelui acord.

Uniunea Europeană

a) Condiţiile aderării. Pentru a avea o viziune completă asupra acestui aspect, se impune o analiză începând cu tratatele de constituire a comunităţilor europene. Tratatele CECO, CEE (art. 237) şi CEEA (205), în variante proprii, au rezervat dreptul membrilor fondatori de a decide posibilitatea extinderii comunităţilor prin primirea de noi membrii. Principalele diferenţieri între aceste tratate au fost:

- modul de stabilire a condiţiilor de aderare; Tratatul CECO prevedea dreptul Consiliului de a fixa prin decizie adoptată în unanimitate condiţiile în care un stat poate adera la tratat, iar statul trebuie să depună doar instrumentul de aderare,

în timp ce tratatele CEE şi CEEA prevedeau încheierea unui acord între statul candidat şi statele membre cu privire la condiţiile aderării şi cu privire la eventualele modificări care se impuneau tratatelor ca urmare a acestei aderări;

- existenţa consimţământului celorlalte state membre; dacă în cazul Tratatului CECO, aderarea producea efecte prin depunerea instrumentului de aderare la statul depozitar (Franţa), în cazul celorlalte două tratate actul de aderare şi eventualele modificări ale tratatelor cauzate de aceasta trebuiau să fie supuse aprobării statelor membre, conform procedurilor constituţionale; în practică, aderarea a dat naştere la două decizii ale Consiliului, una pentru CECO şi alta pentru celelalte două Comunităţi, adoptându-se însă un singur tratat de aderare

Aceste trei tratate au fost abrogate prin Tratatul de la Maastricht, care prevede o singură procedură de aderare, dar care preia în mare parte procedurile prevăzute în tratatele CEE şi CEEA, aşa cum au fost modificate prin Actul Unic European. Un stat european poate adresa cererea sa Consiliului, care se pronunţă în unanimitate, după consultarea Comisiei şi primirea avizului Parlamentului European (care se pronunţă cu majoritatea membrilor care îl compun). Dacă avizul Comisiei este favorabil, Consiliul trebuie să convină asupra unui mandat de negociere. Ulterior, se deschid negocieri oficiale pentru fiecare capitol de aderare în parte. Prin acord între statele membre şi statul solicitant se stabilesc condiţiile de admitere de adaptare a Tratatului; acest acord este supus ratificării de către toate statele membre, conform regulilor lor constituţionale.

Aşa cum deja am precizat, aderarea la Uniunea Europeană impune îndeplinirea unui set de condiţii, care pot fi gestionate pe trei categorii: formal, economic şi jurisdicţional.

Condiţiile cu caracter formal se referă la statusul solicitantului şi măsura în care sunt respectate principiile democratice şi drepturile fundamentale ale omului. În ceea ce priveşte prima cerinţă se invocă următoarele două aspecte:

a) calitatea de stat (îndeplinind condiţiile cerute de dreptul

internaţional public pentru a fi considerat ca subiect de drept pe plan internaţional) să fie recunoscută de toate statele membre;

b) calitatea de stat european, decisă exclusiv pe criterii geografice (de exemplu, Marocului i-a fost refuzată candidatura din acest considerent).

Respectarea principiilor democratice şi a drepturilor omului constituie principii de bază ale organizării şi funcţionării Uniunii Europene, fapt pentru care această condiţie este imperios necesar a fi respectată de statele solicitante; un exemplu relevant din acest punct de vedere este cazul Greciei care, deşi asociată Comunităţilor din 1961, în perioada dictaturii (1967-1974) nu a fost primită, acceptarea s-a realizându-se abia în anul 1981, după reinstaurarea democraţiei.

Condiţiile cu caracter economic vizează un anumit standard de dezvoltare economică a statului solicitant care să-i permită să participe la schimbul liber de valori comunitare; implicit, această condiţie impune existenţa economiei de piaţă. Pentru aceasta, Uniunea Europeană a creat un mecanism financiar de sprijinire economică a statelor candidate, denumite instrumente financiare de pre-aderare (PHARE, SAPARD şi ISPA). Deşi sunt obiective importante urmărite în procesul de negociere a acquis-ului comunitar, aceste condiţii nu sunt reglementate în mod expres prin textul tratatelor.

Condiţiile cu caracter jurisdicţional, făcând trimitere directă la raportul dintre dreptul comunitar şi dreptul naţional, vizează aplicarea directă şi prioritară a dreptului comunitar în ordinea juridică naţională; vizate sunt două principii (aplicabilitatea directă a dreptului comunitar şi prioritatea dreptului comunitar faţă de dreptul intern), care impun statelor candidate să accepte în mod integral obligaţiile care sunt stabilite prin Tratat; doar prin respectarea adecvată a acestor condiţii se creează premisele pentru evitarea derogărilor de la această ordine juridică. Ca aspecte particulare pot fi invocate anumite situaţii prevăzute cu ocazia adoptării Tratatului de la Maastricht, considerate a nu aduce atingere principiilor anterior enunţate; concret, sunt avute

în vedere următoarele trei situaţii: derogările privind politica socială a Marii Britanii, derogările privind politica de apărare a Danemarcei şi politica de interzicere prin Constituţie a avorturilor în Irlanda.

b) Fazele procedurale ale aderării. Aderarea la Uniunea Europeană a fost gândită în trei faze, cumulând o succesiune de strategii specifice. *Prima fază*, de preaderare, a vizat strategii de pregătire a ţărilor pentru aderarea la Uniunea Europeană. Aceste strategii s-au particularizat în funcţie stadiul evoluţiei integrării europene; mai întâi, strategia pregătirii ţărilor din Europa centrală şi de est, stabilită de Consiliul european de la Essen din anul1994, s-a centrat pe trei elemente principale: aplicarea acordurilor europene; programele PHARE de asistenţă financiară; dialog pentru reunirea statelor membre şi ţărilor candidate în vederea examinării unor chestiuni de interes general; a urmat apoi strategia de preaderare întărită (stabilită prin Consiliul european de la Luxembourg din 1997) pentru ţările candidate în acel moment; ulterior s-au lansat strategii specifice (precum cea pentru Cipru, Turcia, Malta).

A doua fază, comunitară, este cea în care statele solicitante trebuie să obţină avizul instituţiilor comunitare; aceasta debutează cu depunerea cererii de aderare la Consiliu, care se pronunţă după consultarea Comisiei şi primirea avizului Parlamentului european.

A treia fază, având caracter internaţional, presupune nu doar încheierea acordurilor de aderare cu fiecare stat solicitant în parte, ci şi ratificarea lor de către toate statele membre şi de statul solicitant, în concordanţă cu reglementările lor constituţionale. Intrarea în vigoare a acestor acorduri constituie momentul în care statul respectiv devine membru al Uniunii Europene.

Sub aspectul naturii juridice, acordul de aderare la UE este calificat ca fiind un acord interstatal (şi nu unul bilateral, între Comunitate şi statul solicitant). Din aceste considerente, acordul nu poate fi supus procedurii Curţii de Justiţie în ceea ce priveşte valabilitatea sa, întrucât reprezintă acordul de voinţă liber exprimat al statelor, care nu poate fi supus judecăţii instanţei comunitare, decât în ceea ce priveşte interpretarea sa[6].

[6] Diaconu, N. (2010) Aspecte juridice privind calitatea de „stat membru" la

c) Încetarea calităţii de membru UE se discută în cadrul a două coordonate: retragerea voluntară şi excluderea. Deosebirea dintre cele două căi este dată nu numai de procedura juridică în sine, ci şi de (in)existenţa cadrului legal de reglementare. Concret, în cazul retragerii există prevederi exprese şi oficiale consemnate în Tratatul de la Lisabona şi Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE); în schimb, excluderea este admisă doar ca modalitate de încetare a calităţii de membru, dar nu este reglementată de tratatele constitutive, fapt pentru care apare ca imposibilă din punct de vedere juridic. Detaliile procedurale privind încetarea calităţii de membru UE sunt redate în capitolul următor.

Asociaţia Europeană a Liberului Schimb (***AELS)***

Cea mai cunoscută zonă de liber schimb din Europa este Asociaţia Europeană a Liberului Schimb (European Free Trade Association). Fondată în baza Convenţiei de la Stockholm din 21 iulie 1959, AELS a avut ca ***membri fondatori*** Marea Britanie, Austria, Danemarca, Norvegia, Portugalia, Suedia, Elveţia, urmând ca apoi să li se alăture Finlanda (ca membru asociat în anul 1961 şi ca membru cu drepturi depline în 1966), Islanda (1970) şi Liechtenstein (1991).

Obiectivele asumate prin crearea acestei asociaţii au fost organizarea liberului schimb de produse industriale, suprimarea progresivă a principalelor bariere vamale precum şi a restricţiilor cantitative; conform regulamentelor adoptate, în relaţiile comerciale cu terţii, statele membre aveau dreptul să desfăşoare o politică comercială independentă.

În anul 1973 Marea Britanie şi Danemarca şi Irlanda s-au retras din AELS pentru a intra în Comunitatea Europeană. Următoarele state care au adoptat aceeaşi strategie a fost Portugalia (1986), Austria, Suedia şi Finlanda (1995).

Ca urmare a dezvoltării legăturilor economice dintre AELS şi comunităţile europene, acestea din urmă au încheiat acorduri de comerţ cu fiecare dintre statele membre ale asociaţiei (pentru a asigura comerţul cu anumite produse agricole în condiţii favorabile).

Uniunea Europeană, *Annals of the „Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu*, *Juridical Sciences Series*, Issue 2, pp. 56-74

În anul 1984, AELS şi statele membre UE au hotărât să creeze o zonă economică unică şi să-şi extindă cooperarea în domeniul economic, monetar şi al politicii industriale, al cercetării şi tehnologiei, al mediului înconjurător, al pescuitului, al industriei siderurgice şi al transportului. Pe fondul acestor angajamente, în luna mai 1992 s-a semnat un acord pentru crearea Zonei Economice Europene, iar la începutul anului 1994 s-a semnat tratatul ce a dat naştere Spaţiului Economic European (SEE).

În prezent AELS-ul este format din Islanda, Liechtenstein, Norvegia şi Elveţia. Cu excepţia Elveţiei (care a votat prin referendum împotriva aderării la SEE), toate celelalte state membre ale AELS sunt şi componente ale Spaţiului Unic European.

Conform articolului 57 din Convenţia AELS, ***orice stat membru se poate retrage*** din Asociaţie cu condiţia unei notificări scrise prealabile adresată depozitarului cu 12 luni care are obligaţia de a înştiinţa toate celelalte state părţi. Totodată, înainte ca retragerea să-şi producă efecte, statele membre vor conveni asupra unor modalităţi adecvate şi echitabile de repartizare a costurilor referitoare la retragerea sa din organizaţie.

Capitolul 2

ASPECTE JURIDICE PRIVIND IEŞIREA DIN UNIUNEA EUROPEANĂ

2.1. Succesiunea reglementărilor în materie şi interpretarea lor

Iniţial, lipsa de reglementare a încetării calităţii de membru respectiv retragerea / excluderea din UE a fost interpretată[7] ca fiind intenţionată, în scopul de a sublinia caracterul deosebit de important al acordului de aderare la aceste organizaţii internaţionale (fapt pentru care tratatele nu conţin dispoziţii referitoare la aceste aspecte). Cu toate acestea, au fost admise două posibilităţi de încetare a calităţii de membru: retragerea şi excluderea[8].

A. Retragerea voluntară

A_1) Anterior adoptării Tratatului de la Lisabona (2009), posibilitatea retragerii voluntare din Uniunea Europeană nu era prevăzută de tratatele constitutive sau de tratatele modificatoare subsecvente.[9] Mai mult, nici tratatele de aderare ale statelor membre nu cuprind prevederi referitoare la acest aspect.

Faţă de această lipsă de reglementare se impune precizarea

[7] Manin, P., *Les communautés européennes. L'Union européenne. Droit institutionnel*, Paris, Ed. A. Pedone, 1993, p. 58

[8] Diaconu, N. (2010) Aspecte juridice privind calitatea de „stat membru" la Uniunea Europeană, *Annals of the „Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu*, *Juridical Sciences Series*, Issue 2, pp. 56-74

[9] Miheş, A. (2012), *Retragerea voluntară şi excluderea din Uniunea Europeana şi din Uniunea Economică şi Monetară*, disponibil la http://www.juridice.ro/ 201796 /retragerea-voluntara-si-excluderea-din-uniunea-europeana-si-din-uniunea-economica-si-monetara.html, accesat la 10 iunie 2013

că deşi nu au fost consacrate formele procedurale de urmat în vederea retragerii din Uniune, dreptul de retragere nu a fost negat.

Această situaţie a generat două prezumţii:

a) retragerea unilaterală se poate realiza în virtutea dreptului oricărui stat suveran de a se retrage din tratatele internaţionale încheiate;
b) caracterul ireversibil al procesului de unificare europeană (incompatibil cu o clauză unilaterală de retragere).

În lipsa dispoziţiilor exprese, ar putea fi aplicabile reglementările generale, de drept internaţional, respectiv art. 54 din Convenţia de la Viena privind dreptul tratatelor, care prevede că denunţarea tratatului sau retragerea nu sunt posibile decât dacă:

a) se stabileşte că acestea au fost avute în intenţia părţilor;
b) se pot deduce din natura tratatului;
c) se produce o schimbare fundamentală a împrejurărilor, care a intervenit în raport cu cele existente în momentul încheierii unui tratat şi care nu fusese prevăzută de părţi, dacă: existenţa acestor împrejurări a constituit o bază esenţială a consimţământului de a se lega prin tratat şi această schimbare a avut ca efect transformarea radicală a naturii obligaţiilor care rămân de executat în virtutea tratatului

Primele două situaţii nu pot fi aplicate în cadrul tratatelor comunitare (având ca exemplu cazul Groenlandei şi San Pierre et Miquelon, cărora li s-au modificat statutul de către Danemarca şi Franţa, dar acest fapt este apreciat ca fiind făcut prin tratatele dintre aceste două ţări şi celelalte state membre)[10]. Doar cea de-a treia situaţie c) s-ar putea invoca în cazul retragerii din Uniunea Europeană şi UEM, având în vedere lipsa unei clauze în acest sens în tratatele constitutive şi imposibilitatea deducerii unui drept de denunţare unilaterală, sau chiar agreată, din cuprinsul sau natura tratatelor (având în vedere caracterul integrator şi permanent al instituţiilor create, transferul unor importante puteri decizionale din partea membrilor, caracterul ireversibil expres al

[10] Boulouis**,** J., *Droit institutionel de l'Union européenne,* Montchrestien, 5-eme édition,1995, p. 49.

procesului de trecere la moneda Euro).[11]

Specialiştii în domeniu apreciază că suveranitatea statelor nu poate fi invocată pentru a permite statelor membre denunţarea unilaterală a tratatelor încheiate (deoarece o parte din această suveranitate a fost transferată dinspre statele membre spre Comunitate).

Primele prevederi exprese privind posibilitatea şi modalitatea retragerii din Uniunea Europeană au fost inserate în Tratatul de instituire a unei Constituţii pentru Europa (2003). Însă, eşuarea adoptării acestui Tratat a prelungit starea de fapt până în anul 2009. Prin urmare, se consideră că, anterior adoptării Tratatului de la Lisabona (2009), singura posibilitate, cel puţin teoretică, de retragere din Uniunea Europeană, ar fi fost una consensuală, negociată, concretizată într-un acord, ratificat de toate statele membre.[12]

Istoria a relevat faptul că retragerea nu poate fi privită doar prin prisma prevederilor internaţionale privind dreptul tratatelor, întrucât dreptul de retragere trebuia recunoscut. Este ilustrativ cazul Marii Britanii care, în anul 1974, a solicitat o renegociere a condiţiilor de aderare, ameninţând cu retragerea în caz de neacceptare a cerinţelor sale. În această situaţie, niciunul dintre statele membre nu a ridicat problema imposibilităţii retragerii din

[11] Miheş, A. (2012), *lucrare citată.* Autorul mai subliniază că recursul la normele dreptului internaţional public şi aplicabilitatea lor în cadrul Uniunii Europene pune în discuţie raportul dintre dreptul Uniunii şi dreptul internaţional public, având în vedere că - aşa cum a statuat Curtea de Justiţie a Uniunii Europene prin Decizia din 5 februarie 1963, *Van Gend en Loos / Administratie der Belastingen*, cauza 26 / 62 - „comunitatea constituie o nouă ordine juridică de drept internaţional, în beneficiul căreia statele şi-au limitat drepturile suverane, chiar dacă într-un număr limitat de domenii". Totodată, autorul invocă faptul că nici conceptul de suveranitate, invocat în sprijinul existenţei unui drept de retragere unilaterală, nu este la adăpost de orice critici. Drept exemplu, autorul invocă decizia CJCE din 15 iulie 1964, [cauza 6 / 64] pentru a observa limitările pe care suveranitatea statelor a suferit-o prin semnarea tratatelor constitutive sau, după caz, prin aderarea la Uniunea Europeană („transferul de la statele membre, din sistemul de drept intern către sistemul comunitar, al drepturilor şi obligaţiilor aduce o limitare permanentă a drepturilor lor suverane").

[12] Miheş, A. (2012), *lucrare citată.*

punct de vedere juridic.

A_2) Prevederi exprese şi oficiale privind retragerea din UE sunt consemnate în Tratatul de la Lisabona şi Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE). Articolul 50 din TUE prevede:

(1) Orice stat membru poate hotărî, în conformitate cu normele sale constituţionale, să se retragă din Uniune.

(2) Statul membru care hotărăşte să se retragă notifică intenţia sa Consiliului European. În baza orientărilor Consiliului European, Uniunea negociază şi încheie cu acest stat un acord care stabileşte condiţiile de retragere, ţinând seama de cadrul viitoarelor sale relaţii cu Uniunea. Acest acord se negociază în conformitate cu articolul 218 alineatul (3) din Tratatul privind funcţionarea Uniunii Europene. Acesta se încheie în numele Uniunii de către Consiliu, care hotărăşte cu majoritate calificată, după aprobarea Parlamentului European.

(3) Tratatele încetează să se aplice statului în cauză de la data intrării în vigoare a acordului de retragere sau, în absenţa unui astfel de acord, după doi ani de la notificarea prevăzută la alineatul (2), cu excepţia cazului în care Consiliul European, în acord cu statul membru în cauză, hotărăşte în unanimitate să proroge acest termen.

(4) În înţelesul alineatelor (2) şi (3), membrul care reprezintă în cadrul Consiliului European şi al Consiliului statul membru care se retrage nu participă nici la dezbaterile şi nici la adoptarea deciziilor Consiliului European şi ale Consiliului care privesc statul în cauză. Majoritatea calificată se defineşte în conformitate cu articolul 238 alineatul (3) litera (b) din Tratatul privind funcţionarea Uniunii Europene.

(5) În cazul în care statul care s-a retras din Uniune depune o nouă cerere de aderare, această cerere se supune procedurii prevăzute la articolul 49.

Acest Tratat nu doar că recunoaşte dreptul unui stat membru de a se retrage din Uniune, ci prevede şi formalităţile care se cer a fi îndeplinite în vederea retragerii. Astfel, retragerea voluntară este decisă de fiecare stat membru potrivit propriilor sale proceduri constituţionale (implicând, cel mai probabil, o consultare prin

referendum a populaţiei).

B. Excluderea este admisă ca fiind o altă modalitate de încetare a calităţii de membru, dar care nu este reglementată de tratatele constitutive. Iniţiative privind introducerea unor prevederi privind excluderea s-au remarcat atât în anul 2003 (în cadrul dezbaterilor asupra Tratatului de instituire a unei Constituţii pentru Europa), cât şi în anul 2009 (în cadrul dezbaterilor privind Tratatul de la Lisabona), dar fără a se concretiza însă în vreun fel.

Din aceste considerente, ea apare ca imposibilă din punct de vedere juridic. Pornind de la neîntâlnirea în practică a unor asemenea situaţii, în doctrină se apreciază că în cazul unor încălcări persistente de către unul din statele membre a unor principii democratice şi a drepturilor fundamentale ale omului, prin presiuni politice se poate ajunge fie la corectarea conduitei acelui stat, fie la determinarea retragerii acestuia. Excluderea ar putea fi admisă ca o sancţiune aplicată unui stat pentru neîndeplinirea anumitor condiţii sau pentru încălcarea flagrantă a unor drepturi.

În prezent, sancţiunea pe care Tratatul Uniunii Europene o prevede pentru conduita culpabilă a unui stat membru (prin hotărârea Consiliului) o reprezintă suspendarea anumitor drepturi care îi revin statului membru în cauză în urma aplicării tratatelor, inclusiv suspendarea dreptului de vot în Consiliu al reprezentantului guvernului acelui stat membru.

Am invocat excluderea ca potenţială cale de încetare a calităţii de stat membru datorită contextului creat în toamna anului 2011, când Grecia a fost ameninţată cu excluderea din zona euro şi din Uniunea Europeană (pe motivul neacceptării planului de salvare în privinţa crizei datoriilor).

* * *

Primele prevederi exprese privind posibilitatea şi modalitatea retragerii din Uniunea Europeană sunt reglementate prin Tratatul de la Lisabona (2009) şi Tratatul privind Uniunea Europeană (art. 50). Astfel, se recunoaşte dreptul unui stat membru de a se retrage din Uniune şi, totodată, se prevede şi formalităţile care se cer a fi îndeplinite în vederea retragerii. Prin urmare, cadrul

legal stipulează că retragerea voluntară este decisă de fiecare stat membru potrivit propriilor sale proceduri constituţionale (implicând, cel mai probabil, o consultare prin referendum a populaţiei).

În ceea ce priveşte *excluderea*, această procedură nu este reglementată expres de tratatele constitutive, fapt pentru care a fost considerată imposibilă din punct de vedere juridic.

Specialiştii în materie opinează că retragerea din UE ridică anumite impedimente; pertinenţa şi complexitatea argumentelor invocate de aceşti specialişti ne predetermină să inserăm *ad literam* concluziile elaborate.

2.2. Posibile impedimente privind retragerea voluntară[13]

O primă problemă legată de formularea textului art. 50 TUE vizează caracterul retragerii. Anume, dacă este vorba de o retragere unilaterală, având la baza simpla manifestare de voinţă a statului în cauză sau este obligatorie o negociere, urmată de încheierea unui acord în acest sens, pentru ca retragerea să opereze.

La o primă vedere, ar părea că este necesară încheierea unui acord în vederea retragerii, prin care să se traseze cadrul viitoarelor relaţii ale statului în cauză cu Uniunea, conform procedurii prevăzute la art. 59 TUE. Totuşi, retragerea nu este condiţionată de atingerea vreunui rezultat în cadrul negocierilor purtate. Aceste negocieri pot foarte bine să eşueze, fără a se concretiza în vreun acord, şi totuşi notificarea intenţiei de retragere îşi va produce efectele.

Este motivul pentru care s-a prevăzut că în lipsa unui acord, statul în cauză nu va mai fi supus normelor unionale după trecerea unui termen de doi ani de la data notificării intenţiei de retragere. Ca atare, retragerea nu este condiţionată de încheierea vreunui acord sau de obţinerea vreunui consens sau a vreunui compromis cât priveşte relaţiile viitoare ale Uniunii cu statul în cauză. Deşi oportun, lipsa unui astfel de acord nu va împiedica statul membru să se retragă, fiind suficientă notificarea intenţiei de retragere. Pe de altă parte, luarea deciziei de retragere este supusă în întregime normelor constituţionale ale fiecărui stat membru, care este liber să stabilească procedura în urma căreia este hotărâtă retragerea din Uniunea Europeană, hotărâre care nu va fi cenzurată în nici un fel la nivelul Uniunii. Suntem, aşadar, în prezenţa unui drept de retragere unilaterală.

Compatibilitatea unui astfel de drept unilateral de retragere cu ordinea juridică a Uniunii şi cu transferul de suveranitate, la

[13] Miheş, A. (2012), *Retragerea voluntară şi excluderea din Uniunea Europeana şi din Uniunea Economică şi Monetară*, disponibil la http://www.juridice.ro/201796/retragerea-voluntara-si-excluderea-din-uniunea-europeana-si-din-uniunea-economica-si-monetara.html, accesat la 10 iunie 2013

care am făcut referire mai sus, este discutabilă. S-a spus totuşi că prin introducerea unei clauze de retragere, Uniunea nu face decât să se adapteze noilor realităţi şi să creeze un cadru oarecum previzibil pentru consecinţele pe care le-ar putea produce un astfel de eveniment.

O altă problemă pe care o ridică procedura de retragere, în reglementarea Tratatului de la Lisabona, o constituie ipoteza în care Uniunea s-ar confrunta cu o retragere în masă a statelor membre, în condiţiile în care Consiliul European este cel care negociază acordul de retragere în numele Uniunii. Criticată a fost şi cerinţa de cvorum pentru acordul de retragere, majoritatea calificată, câtă vreme aderarea este supusă regulii unanimităţii. Sub acest aspect, s-a considerat a fi mai oportună o negociere directă cu fiecare stat membru, decât cea consacrată de Tratatul de la Lisabona, prin intermediul Consiliului[14].

[14] Athanassiou, P. (2009), *Withdrawal and expulsion from the EU and EMU. Some reflections*, ECB, Legal Working Papers Series, nr.10 / 2009, p. 26.

2.3. Posibile impedimente privind excluderea[15]

Tratatele constitutive ale Uniunii Europene şi actele adiţionale ale acestora nu cuprind prevederi cu privire la excluderea unui stat membru din Uniunea Europeană. Ideea introducerii unor asemenea prevederi a fost luată în considerare atât în cadrul dezbaterilor asupra Tratatului de instituire a unei Constituţii pentru Europa, cât şi a celor privind Tratatul de la Lisabona, fără a se concretiza însă în vreun fel.

Dificultăţile legate de introducerea unui drept de excludere a unui stat membru sunt numeroase, lipsa unui consens în această privinţă fiind ilustrată şi de neadoptarea, nici prin Tratatul de la Lisabona, a unor prevederi sub acest aspect. Un obstacol de ordin formal îl constituie imposibilitatea realizării unei condiţii de cvorum. Prin ipoteză, statul exclus nu doreşte acest lucru (căci altminteri ar face uz de dreptul de retragere voluntară), ca atare, regula unanimităţii cerută pentru modificarea tratatelor de art. 48 TUE (excluderea unui stat implică o astfel de modificare) nu poate fi respectată. S-ar impune astfel modificarea art. 48 TUE, prin stipularea unei derogări de la regula unanimităţii pentru ipoteza excluderii unui stat membru, astfel încât modificarea să fie legală cu acordul tuturor statelor membre, mai puţin cel al statului exclus. Se pare că, cel puţin până la acest moment, a existat o oarecare reticenţă faţă de această modificare, deschiderea unei astfel de posibilităţi antrenând o schimbare profundă la nivelul paradigmei pe care se întemeiază întreaga construcţie europeană.

De asemenea, introducerea unui drept de excludere antrenează consecinţe politice extrem de grave. Deşi am putea spune că suntem în prezenţa unor consecinţe asemănătoare celor care s-ar produce în cazul unei retrageri voluntare, impactul pe care excluderea unui stat membru îl are asupra cetăţenilor acestuia este considerabil mai grav. Dacă retragerea

[15] Miheş, A. (2012), *Retragerea voluntară şi excluderea din Uniunea Europeana şi din Uniunea Economică şi Monetară*, disponibil la http://www.juridice.ro/201796/retragerea-voluntara-si-excluderea-din-uniunea-europeana-si-din-uniunea-economica-si-monetara.html, accesat la 10 iunie 2013

voluntară este hotărâtă de fiecare stat membru potrivit propriilor sale proceduri constituţionale (implicând cel mai probabil o consultare prin referendum a populaţiei), în cazul excluderii, aceasta apare ca o sancţiune de natură să atingă în mod grav drepturile şi libertăţile resortisanţilor (persoane fizice sau juridice) din statul membru exclus, care, în mod injust, ar fi obligaţi să suporte consecinţele eşecului autorităţilor naţionale de a-şi îndeplini obligaţiile asumate, eşec sancţionat cu excluderea din Uniunea Europeană. Certitudinea juridică ar fi grav afectată, în condiţiile în care cetăţenii statelor membre şi-ar vedea în permanenţă drepturile şi libertăţile conferite de statutul de membru al Uniunii Europene al statului ai cărui resortisanţi sunt, ameninţate de riscul excluderii din Uniune. Predictibilitatea juridică ar deveni o iluzie, în condiţiile în care riscul expulzării din Uniunea Europeană ar plana în permanenţă asupra statelor membre.

Excluderea unui stat membru din Uniunea Europeană s-ar constitui, aşadar, într-o sancţiune pentru neîndeplinirea obligaţiilor ce îi revin conform legislaţiei primare şi secundare a Uniunii. În prezent, sancţiunea pe care Tratatul Uniunii Europene o prevede pentru conduita culpabilă a unui stat membru, contrară principiilor fundamentale enunţate de Tratat este suspendarea unor drepturi ale statului în cauză, inclusiv dreptul de vot în Consiliu. Astfel, art. 7 TUE prevede că în cazul în care s-a constatat[16] existenţa unei încălcări grave şi persistente a valorilor prevăzute la articolul 2 TUE[17], de către un stat membru, după ce a invitat acel stat membru să-şi prezinte observaţiile, „Consiliul, hotărând cu majoritate calificată, poate decide să suspende anumite drepturi care îi revin statului membru în cauză în urma aplicării tratatelor,

[16] Constatarea se face de către Consiliul European, hotărând în unanimitate la propunerea unei treimi din statele membre sau a Comisiei Europene şi cu aprobarea Parlamentului European.

[17] Art. 2 TUE prevede că ”Uniunea se întemeiază pe valorile respectării demnităţii umane, libertăţii, democraţiei, egalităţii, statului de drept, precum şi pe respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor persoanelor care aparţin minorităţilor. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranţă, justiţie, solidaritate şi egalitate între femei şi bărbaţi.”

inclusiv dreptul de vot în Consiliu al reprezentantului guvernului acelui stat membru. Procedând în acest fel, Consiliul ţine seama de eventualele consecinţe ale unei astfel de suspendări asupra drepturilor şi obligaţiilor persoanelor fizice şi juridice".

Suspendarea nu poate fi asimilată din punct de vedere al consecinţelor juridice cu o excludere, ea fiind menită mai degrabă a determina statul membru să-şi îndeplinească obligaţiile, decât a-i sancţiona conduita culpabilă, ceea ce primează fiind interesul cetăţenilor statului membru, o astfel de suspendare neputând afecta drepturile şi obligaţiile acestora. Mai mult decât atât, art. 7 TUE prevede în mod expres faptul că „obligaţiile care îi revin statului membru în cauză în temeiul tratatelor rămân obligatorii în orice situaţie pentru statul membru respectiv", deci şi pe durata suspendării.

Dacă avem în vedere mecanismele tragerii la răspundere ale statelor membre, astfel cum sunt reglementate de tratatele Uniunii Europene, vom observa că finalitatea acestora nu este una punitivă, scopul lor fiind acela de forţa statul membru să-şi îndeplinească obligaţiile asumate. Pentru ipoteza în care se constată încălcarea de către un stat membru a obligaţiilor ce îi revin conform tratatelor, atât Comisia, cât şi celelalte state membre au la dispoziţie o acţiune în răspundere în faţa Curţii de Justiţie a Uniunii Europene împotriva statului căruia îi sunt imputate astfel de încălcări[18]. Controlul exercitat de Curte asupra conduitei culpabile a statului reclamat se limitează însă la constarea încălcărilor ce îi sunt imputate şi la obligarea înlăturării acestora, fără a exista posibilitatea anulării actelor din care decurg aceste încălcări. În situaţia în care, deşi obligat să se conformeze hotărârii Curţii, statul nu ia măsurile impuse de obligaţia de executare a hotărârii Curţii, aceasta, la sesizarea Comisiei îi poate impune plata unei sume forfetare sau a unor penalităţi cu titlu cominatoriu. Statul membru este astfel „stimulat" să-şi respecte obligaţiile.

Observăm deci, că deşi există mijloace de control ale respectării de către statele membre ale obligaţiilor ce le revin în temeiul tratatelor, ele nu sunt prevăzute cu sancţiuni de tipul

[18] Procedura este reglementată de art. 258-260 TFUE.

excluderii, ci au ca finalitate restabilirea legalităţii, prin obligarea statului în cauză la a-şi conforma conduita dispoziţiilor tratatelor, având un caracter mai degrabă conciliant, decât punitiv. În acest context, se poate pune întrebarea dacă o sancţiune atât de radicală precum excluderea ar putea fi aplicată ca un ultim resort în cazul refuzului manifest al unui stat membru de a-şi îndeplini obligaţiile.

S-ar putea argumenta în sensul introducerii sancţiunii excluderii, prin prisma caracterului preventiv pe care riscul aplicării unui asemenea sancţiuni l-ar avea asupra conduitei statelor membre. Pentru a evita excluderea, statele membre ar putea fi determinate să-şi respecte obligaţiile, mai eficient decât prin aplicarea unor sancţiuni de tipul suspendării sau al penalităţilor. Totuşi, impactul negativ pe care sancţiunile prevăzute deja de tratate sunt apte a-l produce asupra statelor membre, pare a fi suficient pentru a determina cu uşurinţă statul membru să-şi îndeplinească obligaţiile. De asemenea, beneficiile introducerii unei clauze de excludere pe planul prevenţiei nu contrabalansează efectul negativ pe care aceasta l-ar avea asupra certitudinii juridice a drepturilor, obligaţiilor şi libertăţilor resortisanţilor statelor membre. Ca atare, este de preferat neincluderea sancţiunii excluderii în rândul mijloacelor de control al conduitei statelor membre.

Pentru ipoteza în care un stat membru şi-ar încălca în mod continuu şi manifest obligaţiile şi niciuna dintre sancţiunile prevăzute de tratate nu ar produce efectul scontat, de readucere acţiunilor statului în limitele legalităţii, o asemenea situaţie ar putea fi gestionată prin antrenarea unor negocieri cu statul în cauză, în urma cărora să se decidă retragerea voluntară a acestuia din Uniune. În prezent, aceasta pare a fi singura opţiune legalmente posibilă.

Ca o concluzie a acestor succinte consideraţii referitoare la retragerea voluntară şi excluderea din Uniunea Europeană, se poate spune că, dincolo de dificultăţile majore pe care retragerea unui stat membru din Uniunea Europeană le implică, consacrarea expresă a acestei posibilităţi în Tratatul de la Lisabona pare a fi o prefigurare a unor scenarii tot mai probabile, pentru care Uniunea Europeană, în ansamblul ei, şi fiecare stat membru în parte, trebuie să se pregătească.

Capitolul 3

MOBILURILE DEZINTEGRĂRII ECONOMICE EUROPENE

3.1. Piaţa unică şi limitele sale. Adevărata şi falsa libertate economică

3.1.1. Piaţa unică în coordonatele dezirabilului

Primele reglementări în materie de piaţă unică se regăsesc în Tratatul din 1957, care a eliminat barierele vamale din interiorul comunităţii şi a stabilit un tarif vamal comun aplicabil mărfurilor provenind din ţările din afara spaţiului unic. Deoarece activitatea practică din spaţiul pieţei comune a relevat noi bariere, libera circulaţie a persoanelor, a bunurilor şi a capitalurilor nu a fost exploatată la adevărata sa valoare.

În încercarea de a surmonta aceste impedimente, la jumătatea anului 1985, Comisia a publicat o Carte Albă, al cărei scop era eliminarea barierelor fizice (în cel mult 7 ani), tehnice şi fiscale care restricţionau libera circulaţie în interiorul Comunităţii. Conceptul de „piaţă unică" a fost introdus prin Actul Unic European (intrat în vigoare în iulie 1987), care prevedea:

a) extinderea competenţelor în anumite domenii (politica socială, de cercetare, de mediu);
b) instituirea treptată a pieţei unice până la sfârşitul anului 1992;
c) folosirea mai frecventă a votului cu majoritate calificată în cadrul Consiliul de Miniştri.

Prin reglementările ce au urmat, s-a vizat eliminarea unor bariere precum cele fizice (vizând controalele la frontieră), tehnice (vizând recunoaşterea reciprocă a reglementărilor naţionale) şi

fiscale (prin armonizarea parţială a cotelor de impunere), reglementarea contractelor publice, integrarea pieţei financiare, pirateria şi falsificarea etc. pentru susţinerea pieţei unice s-au elaborat şi implementat politici specifice (privind transporturile, concurenţa şi protecţia consumatorului).

Cele mai recente preocupări în materie se regăsesc în Rezoluţia Parlamentului European din 14 iunie 2012 referitoare la *Actul privind piaţa unică: următoarele etape în direcţia creşterii* şi *Actul privind piaţa unică II: Împreună pentru o nouă creştere* din octombrie 2012. Primul act a avut ca obiective principale guvernanţa economică a pieţei unice, creştere inteligentă, durabilă şi favorabilă incluziunii, finalizarea pieţei unice digitale, promovarea beneficiilor pieţei unice ş.a.. Cel de-al doilea act, constituindu-se ca o comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic şi Social European şi Comitetul Regiunilor, a urmărit elaborarea unui nou set de acţiuni prioritare pentru a genera efecte reale în contextul actualei crize; concret, au fost avute în vedere patru factori:[19] dezvoltarea unor reţele pe deplin integrate în cadrul pieţei unice; promovarea mobilităţii transfrontaliere a cetăţenilor şi a întreprinderilor; sprijinirea economiei digitale pe întreg cuprinsul Europei; consolidarea antreprenoriatului social, a coeziunii şi a încrederii consumatorilor.

3.1.2. Limitele pieţei unice şi insurmontabilitatea lor

Deşi au existat preocupări permanente pentru a crea noi oportunităţi pentru piaţa unică europeană, *libertatea de circulaţie a bunurilor, a serviciilor, a capitalului şi a persoanelor încă mai întâmpină serioase probleme*. Aceasta deoarece, în anumite sectoare, nu se poate vorbi încă de existenţa unei pieţe europene pe deplin integrate; carenţele nu sunt doar de ordin legislativ, ci şi de ordin administrativ. Mai mult, anumite sectoare ale economiei sunt încă sub incidenţa legilor naţionale, făcând şi mai dificilă crearea unui spaţiu economic unic.

Cu titlu de exemplu, invocăm doar domeniul serviciilor, care reprezintă mai mult de 70% din activitatea economică a statelor

[19] http://ec.europa.eu/internal_market/smact/docs/single-market-act2_ro.pdf

membre, având şi o proporţie similară în materie de ocupare a forţei de muncă. Deşi problema liberei prestări a serviciilor este reglementată prin însuşi Tratatul privind funcţionarea Uniunii Europene şi prin Directiva „Servicii" (2006), operatorii de servicii întâmpină mari dificultăţi. Potrivit „principiului libertăţii fundamentale", firmele cu sediu într-un stat membru au libertatea de a se stabili şi furniza servicii pe teritoriul altor state membre; în susţinerea acestui obiectiv este şi principiul „recunoaşterii reciproce" care interzice măsuri protecţioniste; însă, acest ultim principiu nu este unul absolut şi, ca atare, un stat de destinaţie poate introduce restricţii necomerciale, solicitând o conformare la reglementările interne (exemplu relevant fiind cel al lichiorului franţuzesc importat în Germania, pentru care a fost necesară decizia Curţii de Justiţie pentru a releva că este o încălcare a unei reglementări europene invocând o reglementare naţională).

Chiar şi după 30 de ani de la incidentul ce a stat la baza fundamentării principiului „Cassis de Dijon", situaţia nu este cu mult mai bună. De exemplu, serviciile din anumite domenii (juridic, contabil, medical) sunt atât de protejate în cadrul statelor membre încât este foarte dificil (chiar imposibil) a fi prestate pe teritoriile altor state din Uniunea Europeană şi acceptate în mod oficial. Dacă la aceste grave probleme de reglementare se mai adaugă şi „etichetele" preconcepute, libertatea de mişcare a serviciilor se diminuează (chiar anulează). De exemplu, sistemul austriac al asigurărilor de sănătate ar deconta un serviciu medical prestat în România?; în ce condiţii o revizie contabilă germană ar fi valabilă în România?; în ce măsură medicamentele produse în România ar fi acceptate necondiţionat în oricare altă ţară din Uniune?; în ce măsură un farmacist din România poate să deschidă un punct de lucru în Austria?

3.1.3. Fundamentul construcţiei europene - adevărata sau falsa libertate economică?

În această secţiune ne propunem să prezentăm cum a fost gândită, încă din anul 1943, configurarea spaţiului economic european, făcută publică prin lucrarea *Faţa economică a noii*

Europe (*Das wirtschaftliche Gesicht des neuen Europa*)[20], scrisă de ministrul economiei Reichului, Walther Funk.

Bazându-se pe euristica negativă şi critica virulentă a liberalismului economic, lucrarea se focalizează pe răstălmăcirea teoriei economice liberale, având drept scop pregătirea unui „*teren de construcţie sigur pentru o ordine socială a vieţii în Europa".*

Recunoscând doar meritul liberalismului de a avansa considerabil progresul tehnic, autorul se lansează într-o diatribă privind efectele acordurilor vamale şi a liberalizării circulaţiei banilor, capitalului şi forţei de muncă, care au generat o „pretinsă armonie" în cadrul căreia „libertatea de mişcare a făcut ca anumite forţe ale pieţei să se îndrepte una împotriva celeilalte".

Considerând întreaga organizare ca fiind un mijloc sigur şi evident de motivare şi asigurare a dominaţiei britanice asupra lumii, autorul focalizează atenţia pe statele Europei continentale, subliniind că aceste state nu puteau să obţină decât avantajele aproximative atâta timp cât se lăsau ghidate de doctrina liberală; mai mult, statele sud-est europene erau considerate ca fiind „realmente periferice" şi aceasta deoarece „puterile mondiale capitaliste au lăsat aceste state în mod conştient în starea lor de înapoiere economică pentru a le menţine într-o dependenţă politică". Totodată,

Admiţând că doar intervenţia Germaniei, prin politica comercială, a creat avantaje pentru aceste state, autorul opinează că aceste state au reprezentat „primul câmp de testare pentru punerea practică în aplicare a principiilor şi metodelor noastre politico-economice"; ca o consecinţă a acestor transformări efectele vizate erau măreţe:

- spaţiul economic european al viitorului avea să devină impermeabil la blocadă;
- formarea de mari spaţii economice trebuia să urmeze o lege naturală a dezvoltării;
- explorarea spaţiului extrem de bogat în materii prime al Rusiei Sovietice;

[20] Funk, W. (1943), *Das wirtschaftliche Gesicht des neuen Europa*, Berlin: Haude & Spenersche Verlagsbuchhandlung Max Paschke.

- rezolvarea problemelor vieţii economice est-europene prin securizarea acestor spaţii pentru a dispune de sursele lor de materii prime;
- scoaterea conceptului de şomaj din lexiconul economic european.

Pentru a argumenta răstălmăcirea ideii de liberate economică, se invocă starea economică din acea vreme, care avea nevoie de dirijare din partea statului, dar fără a afecta forţele motrice ale iniţiativei private (care trebuiau să abandoneze obiectivul maximizării profitului în favoarea remunerării în funcţie de performanţă); modelul economiei germane era considerat cel mai bun exemplu ilustrativ pentru celelalte popoare tocmai pentru faptul că principiul performanţei era pus în aplicare printr-un număr mare de reglementări legale.

Premisele pentru o unitate economică durabilă s-au fundamentat pe două obiective:

a) *securizarea spaţiului european atât teritorial, cât şi economic* (prin cel de-al doilea război mondial);
b) *„modelarea" voinţei de conlucrare economică* astfel încât ideea accentuată sub presiunea dură a condiţiilor de război să devină ideea călăuzitoare a concepţiei economice principale şi pe timp de pace; această modelare trebuia să ofere garanţia că statele erau gata să subordoneze interesele proprii (într-un caz dat) intereselor comunităţii europene, chiar dacă aceasta ar însemna „cazuri individuale de jertfă" (deoarece această jertfă va fi în folosul celorlalte popoare).

În acest al doilea obiectiv se identifică strategia creării şi dezvoltării cooperării economice europene în slujba expresă a unor naţiuni.

După 70 de ani de la formularea strategiei privind spaţiul european continental ni se confirmă faptul că voinţa germană a fost făurită: statele nu mai sunt la dispoziţia Marii Britanii (ca înainte de războaiele mondiale), ci a Germaniei; unele state au fost „sacrificate" pentru a asigura progresul altora; modelul german al remunerării în funcţie de performanţă a rămas ideea de bază în asigurarea avantajului concurenţial, esenţial pentru

asigurarea supremaţiei Germaniei pe piaţa europeană.

Pornind de la deviza Băncii Centrale a Reichului (*stabilitatea preţurilor şi salariilor germane este o ancoră bună pentru ţările asociate în cliring*), Walther Funk a estimat (ceea ce s-a şi întâmplat) că o colaborare monetară bazată pe cursuri fixe este în măsură să predetermine creşterea preţurilor în ţările asociate, dar nu neapărat şi o creştere a nivelului de trai din aceste ţări. Astfel, s-a asigurat, pe o perioadă de timp nelimitată, o exclusivitate în aprovizionarea Germaniei cu materii prime şi produse agricole din sud-estul Europei. Creşterea nivelului preţurilor în ţările asociate, ca urmare a practicării unor preţuri favorabile Germaniei, a afectat considerabil economiile ţărilor asociate, consolidând aşadar dependenţa de hegemon.

Şi în prezent, creşterilor de preţuri din ţările asociate nu le-a corespuns o creştere comparabilă a preţurilor la nivelul Germaniei, ceea ce a redus competitivitatea economică şi a deteriorat balanţele comerciale ale acestor ţări. Extinderea comerţului german intracomunitar a generat un excedent comercial german preluat şi suportat de celelalte state.

Astfel, Germania a ajunsă să aibă una dintre cele mai mari economii ale lumii, fiind totodată şi centrul de greutate al Europei. Exporturile de bunuri şi servicii reprezintă 51% din produsul intern brut al Germaniei, iar mai mult de jumătate din aceste exporturi merg în alte ţări europene.

În prezent, Germaniei i se cere să recunoască faptul că zona de liber schimb a Uniunii Europene este esenţială pentru supravieţuirea sa. Fără acces liber la aceste pieţe, exporturile sale s-ar contracta în mod dramatic, iar şomajul ar putea urca. Moneda euro a devenit un instrument pe care Germania, cu influenţa ei supradimensionată, îl utilizează pentru a gestiona relaţiile sale comerciale (în dezavantajul celorlalţi membri ai zonei euro). Deşi ţările cu salarii relativ mici ar trebui să aibă un avantaj competitiv asupra exporturilor germane, multe dintre acestea au solduri negative ale comerţului, ceea ce le-a făcut mai vulnerabile în faţa crizei, în general, şi a crizei financiare (a datoriilor suverane), în special; incapacitatea lor de a gestiona

criza a subminat şi mai mult poziţia, obligate fiind să adopte politici de austeritate usturătoare. Astfel, puterea germană a ajuns să dezechilibreze întregul sistem.

Deşi Walther Funk a avut viziunea scoaterii conceptului de şomaj din lexiconul economic european, realitatea s-a dovedit a fi alta. Comparând rata şomajului din Germania cu cea a Europei de Sud, este dificil să ne imaginăm că celelalte ţări sunt membre ale aceluiaşi grup comercial.

Analizând geografia şomajului, observăm că doar câteva ţări din Europa au o rată a şomajului comparabilă cu cea a Germaniei (acestea fiind cele învecinate geografic cu Germania: Austria, Olanda şi Luxemburg). La periferia imediată a şomajului sunt plasate ţări precum Danemarca (peste 7%), Regatul Unit (aproape 8%), Franţa şi Polonia (cu peste 10%). Mergând mai spre periferie, se plasează Italia (cu o rată a şomajului de aproape 12%), Lituania (cu peste 13%), Irlanda (aproape 15%), Portugalia (aproape 18%), Spania (peste 26%) şi Grecia (cu 27%). Deşi Franţa, aliat al Germaniei o perioadă de timp[21], are o rată a şomajului relativ scăzută (comparativ cu statele din zona euro), are o poveste mult mai complexă. În Franţa, şomajul este concentrat pe doi poli majori: nord şi sud (în partea de sud-est fiind mult mai mare).

Se conturează, astfel, o hartă a şomajului, care relevă că nivelul de sud (sud-est) a Europei a fost lovită extrem de greu, în timp ce în Germania, Austria, Olanda şi Luxemburg au rămas aproape neatinse.

Această hartă a geografiei şomajului relevă o tendinţă de agravare a discrepanţelor, deoarece ţările grav afectate continuă să anunţe noi disponibilizări de personal.

Creşterea ratei şomajului nu trebuie analizată steril prin procentul care o defineşte, ci şi prin gradul de dependenţă a celorlalţi membrii ai familiei de o persoană activă; de exemplu, la o rată a şomajului de 25%, în contextul unei dependenţe de 4 la 1, se ajunge la o afectare de 100% a populaţiei unei ţări. Prin

[21] Relaţii franco-germane au constituit nu doar baza fondatoare a Uniunii Europene, ci un sprijin pentru însăşi existenţei uniunea.

urmare, numerele exacte ce reflectă nivelul şomajului contează mult mai puţin decât impactul vizibil al fenomenului în sine, afectând temelia întregii societăţi.

Privit în conţinut, este important să se înţeleagă şi consecinţele acestui tip de şomaj, care nu mai este un şomaj pe termen lung a proletariatului. Acest val de şomaj a lovit clasa de mijloc a lucrătorilor (şi aşa subţiată în decursul tipului). Clasa celor care trăiesc la sau sub nivelul de subzistentă s-a îngroşat alarmant. Dificultatea controlului sărăciei s-a asociat cu o acerbă luptă a claselor politice care au subminat economia majorităţii ţărilor.

Criza şomajului este o criză politică, iar criza politică subminează toate instituţiile naţionale şi europene. Timp de 17 de ani, Europa a prosperat, dar asta a fost în decursul uneia dintre cele mai prospere perioade din istorie. Acum Europa trăieşte unul dintre cele mai mari coşmaruri din toate timpurile: şomajul pe scară masivă. Testul Europei nu mai este datoria suverană, ci şomajul şi efectele sale.

Încercările recente de rezolvare a problemelor bancare şi a celor legate de şomajul din spaţiul european (prin transferarea responsabilităţilor în sarcina întreprinzătorilor privaţi - cazul bancar, respectiv a autorităţilor naţionale - cazul şomajului) nu reprezintă măsuri efective de susţinere a statelor membre, respectiv de conlucrare consolidată la nivel european, ci - din contră - de adâncire a discrepanţelor. Şi aceasta în condiţiile în care marea majoritate a specialiştilor se pronunţă pentru imposibilitatea de a-şi imagina o politică europeană comună în acest moment.

3.1.4. Dihotomia abordării libertăţii pieţei

Pe fondul aprecierii costurilor şi beneficiilor economice decurgând din calitatea de stat membru UE se impune trecerea în revistă şi a diferenţelor doctrinare de abordare a libertăţii pieţei. La nivelul UE nu se poate vorbi despre un model unic european, ci doar de un puzzle de modele diferite; totuşi, insistând asupra similitudinilor, în Europa au fost identificate patru modele de dezvoltare economico-socială:

a) scandinav - caracteristic statelor nordice (Danemarca, Finlanda, Olanda, Suedia şi Norvegia);

b) european continental - specific Germaniei, Franţei, Italiei, Belgiei sau Austriei;
c) european mediteraneean - conturat în cadrul economiilor Greciei, Portugaliei şi Spaniei;
d) anglo-saxon european - întâlnit în Marea Britanie şi Irlanda.

Primele trei modele au o puternică componentă socială şi se particularizează prin dimensiunea şi anvergura măsurilor intervenţioniste ale guvernelor şi prin gradul diferit în care caracterul social îşi pune amprenta asupra politicilor publice. Cel de-al patrulea model, anglo-saxon, mizează pe libertatea funcţionării pieţelor (istoria dovedind că oferă mai multe locuri de muncă, o creştere mai rapidă a economiei şi un nivel de trai superior).

La nivelul UE, decalajul dintre modelul social european şi cel liberal anglo-saxon şi-au pus amprenta asupra ritmului creşterii economice, al ocupării forţei de muncă, al competitivităţii şi productivităţii. Pe fondul evenimentelor care au marcat ultimul deceniu, modelul de dezvoltare economică şi socială adoptat de UE (şi impus statelor membre) şi-a arătat limitele, fiind considerat ca depăşit. Un exemplu relevant în acest sens îl reprezintă cazul Suediei (considerată timp de multe decenii un exemplu pentru restul Europei pentru modelul statului bunăstării), în care ultimele alegerile parlamentare au adus câştig de cauză coaliţiei de centru-dreapta care a promis reducerea taxelor şi reforme pentru statul social.

Dovezi privind redefinirea modelelor economice sunt evidente şi în plan mondial; de exemplu, Organizaţia Naţiunilor Unite a calculat in *indice al dezvoltării umane* şi au arătat că, între primele cinci state cu cel mai ridicat nivel de trai din lume, patru sunt economii de tip anglo-saxon (SUA, Australia, Noua Zeelandă şi Irlanda) şi doar o economie mai este clădită pe modelul social european (Norvegia).

În ciuda faptului că modelul social a pierdut din reprezentativitate la nivelul UE, statele membre fac totuşi eforturi pentru a implementa principiile şi reglementările europene. Situaţia devine şi mai gravă deoarece discuţiile despre raportul dintre costurile şi beneficiile aduse de implementarea unui model

aproape epuizat lipsesc atât în spaţiul public, cât şi în cel politic.

În contextul noilor coordonate s-a admis faptul că Europa nu poate şi nici nu este pregătită să renunţe la modelul social practicat în ultimele decenii, însă îl poate îmbunătăţi după politicile modelului de tip nordic (specific Suediei, Norvegiei sau Danemarcei) - prin adoptarea unor ajustări de natură structurală (atât în ţările dezvoltate cât şi în cele emergente). Chiar şi aşa, sunt exprimate rezerve cu privire capacitatea / voinţa unor state de a adopta modelul disciplinat şi auster căruia i s-au recunoscut meritele; motivul invocat este că Europa mai poate miza pe creşterea competitivităţii şi pe sustenabilitatea creşterii (prin consolidarea finanţelor publice, deschiderea economiilor şi menţinerea / adaptarea politicilor sociale şi de responsabilizare faţă de mediul înconjurător).

Realitatea a relevat faptul că schimbările radicale, axate pe diminuarea componentei sociale (prin politicile de austeritate impuse) pot transforma Europa într-un câmp de proteste, iar această conjunctură face şi mai dificilă instituirea unei discipline în ceea ce priveşte echilibrele macro-economice.

În toată această cavalcadă, România este forţată să implementeze principiile şi reglementările europene, subminând firavele preocupări de creare a unui model propriu, specific contextului intern; oportunitatea dezbaterilor privind costurile şi beneficiile fundamentării şi implementării unui astfel de model contrabalansează cu fetişismul politic de conlucrare în cadrul marilor partide / formaţiuni politice europene.

3.1.5. Strategii pentru a preveni potenţialele pierderi generate de limitele pieţei unice - exemplul strategiei Germaniei

Istoria a relevat că întreaga structură a Europei moderne a fost gândită astfel încât să servească dinamismului economic al Germaniei. Situaţia a devenit mult mai complexă după anul 2008, când Uniunea Europeană a ajuns să fie puternic dominată Germania şi aceasta în condiţiile în care, dintre toate statele membre, Germania are cea mai mare nevoie de Uniunea Europeană (argumentele sunt cât de ordin politic, cât şi economic).

Germania este unul dintre cei mai mari exportatori din lume.

Problema este că Europa a devenit un client critic. Zona de comerţ liber, baza Uniunii Europene, a fost unul dintre fundamentele economiei germane. Protecţionismul în general, dar cu siguranţă protecţionismul în Europa, a ameninţat Germania, a cărei instalaţie industrială a depăşit în mod substanţial consumul său intern. Introducerea monedei euro a ajutat exporturile germane, iar reglementările de la Bruxelles i-au oferit noi avantaje.

Lărgind puţin sfera analizei, se observă cum cadrul de bază al Europei s-a schimbat faţă de situaţia anului 1991. Deşi Rusia a rămas o umbră a Uniunii Sovietice, a devenit un exportator major de gaze naturale. Germania depinde de această resursă, căutând permanent alternative. Rusia are mare nevoie de tehnologie, tehnologie pe care Germania o are din abundenţă. Deşi se confruntă cu o scădere demografică, Germania nu vrea să fie „inundată" de imigranţi. Rusia are aceeaşi problemă (populaţie în scădere), dar are un surplus de forţă de muncă mai mult sau mai puţin calificată. Asociind cele două situaţii, soluţia reciproc avantajoasă s-ar încadra în următorul tipar: „dacă nu poate fi adus sacul la moară, atunci vine moara la sac"; altfel spus, dacă muncitorii nu pot fi aduşi la fabrici, fabricile pot fi aduse pentru muncitori. Pe scurt, există o sinergie semnificativă între cele două economii (rusă şi germană). În plus, între cele două state există interese politico-militare (SUA fiind ameninţarea comună). O relaţie germano-rusă ar avea potenţialul de a înclina balanţa puterilor în lume. În prezent, Statele Unite deţin un loc dominant, dar o combinaţie a tehnologiei germane cu resursele ruseşti poate deveni o provocare la nivel global.

Uniunea Europeană este supusă unei presiuni extraordinare, iar interesele naţionale sunt dominate de interesele europene. Chiar şi aşa, capacitatea Germaniei de a folosi Uniunea Europeană pentru scopuri economice nu s-a epuizat, dar nu mai oferă siguranţă pe termen lung. Ca urmare, Germania trebuie să găsească o strategie alternativă; relaţia sa cu Rusia ar reprezenta cea mai bună alegere.

Pe termen scurt, în contextul Uniunii Europene, Germania s-a orientat către Franţa. Guvernul francez condus de preşedintele

Nicolas Sarkozy s-a angajat în această relaţie. Însă, ultimele alegeri din Franţa nu au oferit prea mult confort Germaniei. Viitorul Franţei în tandem cu Germania (care are un dezechilibru comercial masiv cu Franţa), este imprevizibil.

Cu toate acestea, interesul strategic al Germaniei nu este neapărat o relaţie cu Franţa, dar o relaţie cu Franţa şi Rusia este necesară pentru a evita să fie înconjurată de puteri ostile. O situaţie ideală pentru Germania ar fi o înţelegere franco-germano-rusă. O astfel de alianţă a mai fost încercată şi în trecut, dar nu s-a finalizat aşa cum era de dorit deoarece Franţa şi Rusia s-au opus Germaniei.

Strategia actuală a Germaniei este de a menţine Uniunea Europeană şi relaţiile cu Franţa, în timp ce relaţia cu Rusia rămâne configurată doar ca perspectivă în Europa. Dificultatea acestei strategii este dată de faptul că politicile comerciale ale Germaniei subminează interesele celorlalte ţări europene (inclusiv ale Franţei). În cazul în care Germania se confruntă cu o situaţie imposibilă în Uniunea Europeană, a doua opţiune strategică ar fi o alianţă cu o Uniune Europeană modificată sau, poate, în afara structurii UE. Dacă Franţa decide că are alte interese, cum ar fi ideea unei Uniuni Mediteraneene, relaţia germano-rusă devine o posibilitate reală. Până atunci, strategia Germaniei rămâne blocată în paradigma UE.

3.2. Exacerbarea tensiunilor din carul UE

Întrebarea care a frământat şi continuă să frământe viaţa cotidiană este dacă Uniunea Europeană se va stabiliza, evitând fragmentarea şi pregătind noi strategii pentru integrare şi expansiune. Sub prezumţia unui răspuns negativ la această întrebare, situaţia s-ar traduce prin intensificarea tensiunilor în cadrul Uniunii Europene, instituţiile sale pierzând teren în sfera legitimităţii, iar statele membre ar putea amplifica interesul pentru propriile politici, atât interne cât şi externe.

După mai mult de patru ani de la debutul crizei mondiale, Europa s-a confruntat cu o criză a bancară, o criză datoriei suverane şi o criză economică. Această perioadă a relevat că aparatele de luare a deciziilor (create de la fondarea UE) nu au fost în măsură să identifice soluţii reciproc avantajoase pentru toate statele membre. Noua situaţie a dus la îndepărtarea de principiul solidarităţii specific unei uniuni, amplificând căutările pentru supremaţia propriilor interese naţionale.

Transpunând prin prisma teoriei jocurilor, admitem că situaţia a devenit un joc cu sumă zero în care câştigul unui stat membru compensează cu pierderea altui stat membru. Variabilele acestui model matematic sunt:

- prima variabilă se referă la aspectul de ordin fiscal, provocarea fiind cine trebuie să suporte povara fiscală pentru echilibrarea zonei euro; ţările „sănătoase" din punct de vedere fiscal au vrut ca ţările „suferinde" să suporte povara prin austeritate; la rândul lor, ţările „suferinde" au vrut ca ţările mai puternice să suporte această povară prin continuarea acordării de împrumuturi, chiar şi cu riscuri de nerambursare; rezultatul a fost unul de compromis;
- a doua variabilă este reprezentată de clasa socială ce trebuie sacrificată; provocarea a fost aceea de a alege între: clasa de mijloc (şi / sau clasa de jos acolo unde clasa de mijloc este foarte subţiere), prin reducerea cheltuielilor guvernamentale, sau clasa de sus (a bogaţilor), prin supraimpozitarea averilor.

Este clar că, în anul 2013, UE trebuie să găsească urgent

soluţii pentru soluţionarea celor mai sensibile probleme: recesiunea, şomajul, datoriile suverane. Deasupra acestor „răni" planează o mare întrebare: vor fi capabile statele membre să găsească soluţii comune astfel încât să amelioreze tensiunile sociale (de clasă), naţionale sau geografice? Dacă răspunsul la această întrebare nu poate fi identificat atât de curând, europenii (şi nu numai) continuând să se întrebe dacă o astfel de soluţie este posibilă. Acest scenariu configurează o Europă fără Uniune sau, în cel mai rău caz, cu o Uniune foarte slăbită.

Invocarea comparabilităţii pentru a argumenta acceptarea stării de fapt este lovită de nulitate. Aceasta deoarece, deşi se admite că şi alte state se confruntă cu astfel de probleme (de exemplu, SUA), acestea nu sunt ameninţate de dizolvare (sub presiunea unor politici contradictorii).

Soluţia implicării sistemului bancar pentru a rezolva problema datoriilor suverane presupune şi costuri pe măsură: recesiune şi şomaj, ambele având efecte sociale grave. Şi în cazul recesiunii şi în cazul şomajului tăvălugul trece peste întreaga naţiune; aceasta deoarece şomajul nu afectează doar o singură persoană (ci şi subiecţii apropiaţi celui în cauză: familia, rudele, prietenii, cunoscuţii); propagarea acestor efecte nu dereglează doar financiar, ci şi psihologic, creându-se un sentiment de eşec şi frustrare; această atmosferă se poate transforma oricând în revolte sociale, iar revoltele sociale pot destabiliza un stat (istoria o dovedeşte!). Acceptarea ideii că potenţialele „catastrofe" sociale pot fi aplanate de economia subterană şi emigrare nu uşurează suportabilitatea socială şi economică a problemei şomajului.

Aceste aspecte întăresc prezicerea că anul 2013 va fi un an critic pentru Uniunea Europeană. Privind în retrospectivă, se observă că soluţiile aplicate pentru rezolvarea primei crize (bancare) - prin asumarea riscului datoriilor suverane - a dus la o afectare gravă a economiei Uniunii (respectiv, o afectare disparată a economiilor statelor membre). Distribuţia inegală a costurilor atât la nivel naţional, cât şi la nivel social a alimentat ameninţarea care planează asupra Uniunii; creşterea tensiunilor dintre statele membre pe fondul implementării unor politici părtinitoare

asociate cu disputele politice emergente sensibilizează şi mai mult statusul economico-social naţional şi european.

Analiştii se arată sceptici în ceea ce priveşte capacitatea Uniunii de a mai rezista unui an cu prognoză de stagnare economică şi creştere a ratei şomajului. Poate doar refocalizarea priorităţilor de la criza financiară la consecinţele sociale ale crizei mai poate întârzia scenariul destrămării. Aceasta cu atât mai mult cu cât societăţii umane nu i se cere un sacrificiu prezent pentru un viitor prosper, ci să trăiască sub „auspiciul" austerităţii şi dezamăgirii pentru o perioadă nedefinită. Situaţia este cu atât mai tragică cu cât, prin crearea Uniunii, oamenilor li s-a promis prosperitate[22] dar au primit sărăcie. Chiar dacă acest scenariu nu se pliază uniform pentru toate statele membre, chiar şi cetăţenii statelor care au avut de câştigat în cadrul Uniunii sunt umbriţi de această perspectivă[23].

[22] Toate argumentele în favoarea aderării au circumscris ideii de creştere a bunăstării generale. Nu suntem de acord cu declaraţia guvernatorului BNR prin care, într-un interviu acordat cotidianului New York Times, aprecia că „au apărut nemulţumirea şi dezamăgirea, deoarece aderarea la UE a fost văzuta ca un panaceu. Visele au fost prea înalte".

[23] În sprijinul aceste opinii stă şi declaraţia premierului italian din august 2012: „tensiunile care au acompaniat zona euro în ultimii ani dau deja semne ale unei dezintegrări psihologice a Europei".

3.3. Instabilitatea zonei euro - butoiul cu pulbere al UE

Încă din faza incipientă introducerii monedei economice, principalul efect economic a fost acela că statele membre au avut libertatea de a rula deficite bugetare, fără teama efectului asupra economiilor proprii. La început, ţara care a mers cel mai departe în această privinţă a fost Grecia (datoriile sale suverane ajungând la peste 160% din PIB-ul său modest). Ulterior, datoria suverană a copleşit şi alte state membre. Chiar şi după adoptarea unor planuri de rezervă, Grecia a ajuns tot mai aproape de insolvenţă. Poziţia membrilor marcanţi ai zonei euro a fost aceea de a continua să cheltuiască sume imense pe considerentul că Grecia trebuie salvată cu orice preţ. Speculaţiile cu privire la costul renunţării la euro nu au întârziat să apară: Grecia ar pierde 40% din PIB-ul său dacă ar reveni la drahmă, în timp ce Germania, dacă ar conduce un grup dizident al ţărilor cinstite din punct de vedere fiscal, format din Austria, Finlanda şi Olanda, într-o zonă monetară separată (aşa cum a propus H. O. Henkel, un industriaş german), ar pierde 20% din PIB-ul ei în perioada imediat următoare şi încă 10% în anii următori. Alte estimări mai sumbre (precum cele realizate de Cassandras), rezervate în cuantificare, susţin că, dacă Grecia s-ar retrage, Portugalia, Irlanda, Italia şi Spania, probabil şi alte state, ar trebui, „în mod necesar", să o urmeze, iar consecinţele ar fi „incalculabile". Devine evident faptul că, în acest caz, libertatea de exprimare a alimentat şi libertatea de a stârni panica prin scenarii mai mult sau mai puţin credibile.

Prin urmare, soluţia impusă a fost aceea că nici Grecia şi nicio altă ţară nu trebuie să părăsească zona euro. Aceasta deoarece, dacă Grecia nu este salvată, zona euro se va prăbuşi în întregime datorită unor reacţii similare în lanţ. Fără control asupra politicii monetare, ţările din zona euro s-au văzut obligate să se bazeze, în criză, în principal pe măsuri de politică fiscal-bugetară (vizate fiind două tehnici la îndemâna guvernelor naţionale: creşterea taxelor şi scăderea cheltuielilor prin promovarea unor planuri de austeritate cu usturătoare efecte sociale).

Observăm că, deşi a fost apreciată ca fiind o mare realizare a Uniunii Europene, moneda unică a devenit, în ultimii ani, o sursă de îngrijorare. Refuzând să piardă controlul asupra zonei monetare, liderii UEM au nutrit speranţa unei noi „soluţii", o adevărată uniune federală, cu un buget centralizat pentru întreaga zonă.

În toată această degringoladă, cea mai puţin „şifonată" a ieşit Germania. Iritaţi de politicile părtinitoare adoptate sau copleşiţi de povara problemelor interne, diverşi comentatori (avizaţi sau neavizaţi) ai acestei scene tragice au opinat că Germania trebuie fie să-şi asume responsabilitatea de a salva moneda comună, fie să iasă din zona euro.

Asocierea disfuncţionalităţilor monedei unice cu efectele crizei care a împins Uniunea Europeană într-o depresiune de durată, a contribuit la alimentarea speculaţiilor cu privire la viitorul UE. Din punct de vedere juridic, nu exista reguli pentru ieşirea din zona euro, însă este doar o chestiune de timp; uniunea monetară a devenit o cămaşă de forţa valutară care nu face decât să sporească incertitudinea viitorului Europei.

Conform estimărilor analiştilor, în contextul în care creşterea economică nu va depăşi 0,5%, iar cererea externă va fi slabă, zona euro va rămâne un pol de incertitudine din punct de vedere macroeconomic şi în anul 2013.

3.4. Ieşirea din UE în interpretarea statelor membre. Cazul Marii Britanii

În anul 1939 Maria Britanie controla aproximativ un sfert din suprafaţa terestră a Pământului şi o cincime din populaţia lumii. Cincizeci de ani mai târziu, participaţiile sale în afara insulelor britanice au devenit banale, confruntându-se chiar o insurgenţă în Irlanda de Nord. În perioada ce a urmat, Marea Britanie a urmărit diverse strategii pentru a-şi menţine puterea sa imperială. În ultimii 20 de ani Marea Britanie a luptat pentru a se impune Europei Continentale şi Statelor Unite ale Americii.

Marea Britanie s-a implicat în transformările europene, dar cu limite serioase; a continuat să-şi exercite autonomia şi, mai mult, nu s-a alăturat zonei euro; scopul a fost acela de a-şi păstra opţiuni deschise. Strategia de aşteptare a Marii Britanii se dovedeşte atât în cazul Uniunii Europene (în situaţia în care statele europene reapar ca instituţiile primare, aceasta va fi în poziţia de a exploata fragmentarea Europei, de a profita de propriul avantaj economic şi politic în relaţia cu Statele Unite ale Americii), cât şi în relaţia cu SUA (în situaţia în care SUA s-ar poticni, aceasta va modula relaţiile sale cu Europa de o manieră care să o avantajeze). Strategia britanică reprezintă un caz clasic al preocupărilor pentru păstrarea autonomiei şi acomodarea la transformările mediului asupra căruia îşi rezervă dreptul de a-l manipula.

Aşa cum relevă şi istoria, Marea Britanie a avut o atitudine rezervată faţă de vecinii europeni, însă, în contextul euro-scepticismului alimentat de criza zonei euro, chiar şi această relaţie dificilă ar putea atinge pragul minim prin retragerea definitivă a ţării din Uniunea Europeană.

Chiar dacă în opinia oficialilor europeni retragerea Marii Britanii din UE nu poate cântări cât ieşirea Greciei din zona euro (deoarece aceasta nu a adoptat moneda unică, având control asupra propriei politici monetare), aceştia admit că impactul unei astfel de decizii este greu de estimat. Dincolo de aceste dificultăţi, unele efecte pot fi intuite: îngrijorare economică şi politică şi afectarea pieţelor financiare.

Creşterea tensiunii în relaţia dintre Marea Britanie şi UE s-a făcut simţită în ultimul an, mai ales din cauza discuţiilor pentru reglementarea mai strictă a sectorului bancar la nivel european. Oficialii finanţelor britanice au luptat pentru ca sectorul financiar al ţării, care asigură până la 14% din PIB, să nu fie supus unor noi reglementari bancare şi unei taxe pe tranzacţii financiare. Dincolo de opoziţia Marii Britanii, propunerea pentru taxarea tranzacţiilor financiare a fost aprobată de state precum Germania, Franţa, Spania şi Grecia.

Eşuarea încercărilor guvernului britanic de a redobândi controlul asupra chestiunilor legate de piaţa unică au alimentat speculaţiile în privinţa strategiei sale de retragere.

Concret, imposibilitatea Marii Britanii de a se opune prin veto unor noi transferuri de la Londra către Bruxelles, inclusiv în privinţa reglementării pieţelor şi a unei uniuni bancare în UE, a alimentat decizia de a anunţa oficial retragerea din UE, prin persoana premierului britanic David Cameron:

„UE se confruntă cu trei provocări: pe lângă criza din zona euro şi lipsa de competitivitate în faţa concurenţei ţărilor emergente, există o fisură între Uniune şi cetăţenii săi, care s-a extins dramatic în ultimii ani. Această lipsă de legitimitate democratică şi de consimţământ este resimţită în mod deosebit de intens în Marea Britanie. Dacă nu ne ocupăm de aceste provocări, există pericolul ca Europa să eşueze şi ca britanicii să se orienteze spre ieşire. Nu vreau să se întâmple acest lucru".

„Oamenii sunt tot mai nemulţumiţi să vadă că decizii luate tot mai departe de ei, la nivelul UE, au ca efect degradarea nivelului lor de trai, printr-o austeritate impusă sau că impozitele pe care le plătesc sunt consacrate planurilor de salvare a unor ţări situate la celălalt capăt al continentului".

Premierul britanic a recunoscut că este sub presiunile mediului de afaceri britanic, ale partenerilor europeni şi ale SUA pentru a nu-şi marginaliza ţara. Intenţionat sau nu, discursul oficialului britanic a fost amânat de mai multe ori.

Cartea retragerii Marii Britanii a fost jucată şi în octombrie 2011, când moţiunea care solicita organizarea unui referendum pe

această temă a fost respinsă în parlamentul britanic: 483 de deputaţi din 594 au votat împotriva organizării unui astfel de referendum.

Aşa cum am precizat în prima secţiune, dreptul de a părăsi UE este stipulat în mod formal în tratatul de bază al organizaţiei, însă până acum de acest drept s-a folosit doar Norvegia, care a înaintat cerere de retragere în 1973. Curios este că tot în acel an a fost aprobată şi aderarea Marii Britanii la UE. După 40 de ani, pe fondul dezbaterilor cu privire la criza economică din zona euro, politicieni britanici, între care şi reprezentanţi ai coaliţiei aflate la guvernare, vorbesc tot mai des despre retragerea ţării din UE. Spre exemplu, şi Roger Helmer, eurodeputat din partea UKIP, a subliniat că „Statutul Marii Britanii de membru în UE se bazează pe decizii ale fostelor guverne. Suntem convinşi că la ora actuală acest statut subminează economia, libertatea şi democraţia… Părăsind UE, sperăm să încheiem un acord de liber schimb cu ţările rămase în uniune".

Reacţiile negative la organizarea unui referendum cu privire la rămânerea Marii Britanii în UE (după alegerile generale din 2015) nu au întârziat să apară:

- „Există riscul ca un referendum să paralizeze eforturile pentru o Europă mai bună şi o mai bună integrare. Marea Britanie riscă să rămână izolată. Asta nu poate fi în interesul britanicilor", a spus Gunther Krichbaum, şeful Comitetului pentru Afaceri Europene din Germania.
- Reprezentantul Casei Albe a atenţionat că „o Marea Britanie puternică într-o Europă puternică este în interesul SUA", în timp ce „îndepărtarea Londrei de Bruxelles ar duce la urmări negative în cooperarea anglo-saxonă"; însuşi preşedintele american Barack Obama l-a atenţionat personal pe premierul britanic cu privire la iniţierea de acţiuni pripite.
- Ministrul francez de externe, Laurent Fabius, a declarat că „dacă Marea Britanie vrea să părăsească Uniunea Europeană, vom întinde covorul roşu" şi apreciază că anunţul lui Cameron pare mai degrabă o cacialma.
- Ministrul german de externe, Guido Westerwelle, a opinat că „a alege doar lucrurile care îţi convin nu este o opţiune".

- Martin Schulz, preşedintele Parlamentului European, a atenţionat că Marea Britanie „este principala responsabilă pentru toate întârzierile din Uniunea Europeană… premierul britanic vrea schimbări doar în interesul Marii Britanii, iar acest lucru nu este corect".
- Joseph Nye, fost oficial al Departamentului american al apărării şi profesor la Harvard, a menţionat că „o Uniune Europeană cu Marea Britanie este mult mai puternică şi importantă decât una fără".

Problema retragerii Marii Britanii din UE a preocupat nu doar decidenţii politici, ci şi cadrele didactice şi cercetători din diverse domenii. Cu titlu de exemplu, invocăm aici lucrarea „Better Off Out?" (Hindlei & Howe, 1996, 2001)[24]. Cele două ediţii ale lucrării fac trimitere la motivele evaluării costurilor şi beneficiilor decurgând din calitatea de stat membru al Marii Britanii la UE, la piaţa unică şi sistemul comerţului mondial, la posibilele alternative pentru membrii UE, la costurile şi beneficiile economice ale retragerii etc. Sinteza acestor cercetări poate fi redată prin următoarele idei:

- majoritatea statelor membre sunt de părere că „federalizarea" UE este un proiect inacceptabil;
- chiar şi în acest cadru, analiza costurilor şi beneficiilor economice ce decurg din calitatea de membru UE va fi crucială pentru determinarea răspunsului Marii Britanii;
- Marea Britanie are puterea juridică efectivă de a se separa de UE; decizia poate fi una unilaterală;
- în afara UE, Marea Britanie ar putea deveni un membru de sine stătător al sistemului comercial mondial, bazându-se pe normele comerciale ale OMC şi ar putea întreţine relaţii directe libere cu celelalte ţări din UE;
- multe din costurile şi beneficiile ce decurg din calitatea de stat membru al UE sunt intangibile; de exemplu, Marea Britanie ar putea suferi de pe urma reglementării excesive a UE cu privire la eficientizarea pieţei unice;
- o evaluare a acestor costuri şi beneficii (în măsura în care

[24] Hindley, B., Howe, M. (2001), *Better Off Out. The Benefits or costs of EU membership*, The Institute of Economic Affair

pot fi cuantificate) sugerează că efectul net al retragerii Marii Britanii asupra economiei ar fi mic - mai puţin de 1% din PIB; dacă relaţiile cu celelalte ţări din UE ar fi rediscutate, beneficiul ar fi mult mai mare;
- cel mai mare cost cuantificabil al aderării la UE este cel indus de Politica Agricolă Comună (PAC); eliberarea de această politică ar reprezenta un câştig clar pentru Marea Britanie;
- pierderile cauzate de impunerea barierelor tarifare la exporturile Marii Britanii către UE vor putea fi lejer compensate prin comutarea exporturilor către ţările din afara UE.
- unele pierderi s-ar putea datora reducerii investiţiilor străine directe în Marea Britanie (în special prin reducerea flexibilităţii pieţei forţei de muncă);
- nu există fundament pentru ideea că retragerea Marii Britanii din UE ar avea „consecinţe economice grave".

Cercetarea celor doi autori au la bază două studii relevante: unul de la Institutul Naţional de Cercetări Economice şi Sociale[25] şi altul al Comisiei de Comerţ Internaţional a Statelor Unite[26], care analizează consecinţele economice ale Marii Britanii în sistemul Acordului Nord American de Comerţ Liber (NAFTA).

Primul studiu relevă că venitul naţional real brut al Marii Britanii după 20 de ani de la data retragerii va fi cu 1,5% mai mic decât în cazul menţinerii în Uniune (autorii punctând că ipotezele admise în analiză sunt discutabile); rezultatul este pus pe seama reducerii investiţiilor străine directe în Marea Britanie în sectorul producţie, de exemplu, care afectează rata progresului tehnic şi productivitatea muncii în procesul de fabricaţie în întregul sector.

Efectul estimat al reducerii investiţiilor estimat de NIESR contrastează cu concluziile studiului elaborat de USITC (fundamentat pe un model propriu de analiză a economiei mondiale), care au

[25] NIESR, 2000, *Continent Cut Off? The Macroeconomic Effects of British Withdrawal from the UE*, London, National Institute of Economic and Social Research, February

[26] USITC, 2000, *The impact on the US economy of including the United Kingdom in a free trade arrangement with the US, Canada, and Mexico*, Washington DC

relevat că estimările studiului anterior (de reducere a investiţiilor străine directe) reprezintă doar cele mai mici efecte posibile comparativ cu aprecierile cercetătorilor, specialiştilor comerciali, liderilor mediului de afaceri şi oficialilor guvernamentali care consideră că scăderea investiţiilor străine directe va fi mult mai dramatică după ieşirea Marii Britanii din UE. Statele Unite ale Americii estimează o reducere la jumătate a stocului de capital extern deţinut de Marea Britanie.

USITC compară status quo-ul a două scenarii alternative:

a) Marea Britanie rămâne în Uniune şi se alătură NAFTA şi
b) Marea Britanie părăseşte Uniunea Europeană şi se alătură NAFTA.

Studiului i se impută faptul că nu a luat în calcul situaţia reală conform căreia Marea Britanie poate fi membră a zonei de liber-schimb NAFTA (indiferent că va rămâne sau nu în uniune).

Ca un preambul la întreaga dezbatere, autorii punctează două aspecte esenţiale:

a) retragerea Marii Britanii din UE nu trebuie judecată doar prin prisma costurilor de retragere (estimate a fi mici). Ei recomandă o orientare a analizei cu prioritate către planul politic (nu spre cel economic);
b) nu au elaborat lucrarea pentru a oferi un argument în sprijinul retragerii Marii Britanii din UE, ci pentru a pune în balanţă cele două alternative.

Cel mai mare beneficiu al Marii Britanii ca stat membru al UE este reprezentat de accesul la piaţa europeană internă a bunurilor şi serviciilor pentru exportatorii britanici. Acest mare avantaj este pus în balanţă cu un dezavantaj comparabil: politica agricolă comună.

Capitolul 4

ROMÂNIA: BILANȚUL ECONOMIC ŞI SOCIAL AL INTEGRĂRII

4.1. Dinamica principalilor indicatori macroeconomici

În această secţiune ne propunem să analizăm evoluţia următorilor indicatori macroeconomici: creşterea economică, inflaţia, deficitul bugetar, deficitul de cont curent, rata şomajului, investiţiile străine directe şi datoria publică.

Scopul acestui demers de analiză macroeconomică vizează obţinerea unei viziuni simplificate asupra economiei, care ne-ar permite cunoaşterea şi aprecierea particularităţilor impuse de fiecare stadiu evolutiv.

Pentru a înfăptui un bilanţ al integrării vom avea în vedere o analiză pe două paliere (naţional şi european), pentru fiecare palier având în vedere două axe temporale: înainte şi după anul 2007.

4.1.1. Creşterea economică

Scrierile pe tema creşterii şi dezvoltării economice a dobândit în ultimii ani proporţii considerabile. Elementul comun l-a reprezentat acceptarea creşterii economice ca fiind scopul esenţial al ştiinţei şi practicii economice, datorită corelaţiilor sale cu dezvoltarea, expansiunea, progresul şi reproducţia.

Creşterea economică semnifică o sporire a producţiei totale de bunuri şi servicii, într-o societate, la un moment dat. În acest sens, unul din indicatorii cei mai utilizaţi pentru măsurarea ritmului creşterii economice îl reprezintă rata de creştere a produsului naţional brut (PNB), care se mai numeşte *rata de creştere* a economiei, care exprimă, în formă bănească, rezultatele activităţii agenţilor

economici autohtoni care acţionează în interiorul teritoriului naţional şi în afara acestuia. Mărimea acestui indicator poate fi mai mare sau mai mică decât cea a produsului intern brut (PIB), în funcţie de soldul (pozitiv sau negativ) dintre PIB obţinut de agenţii economici autohtoni în afara graniţelor ţării şi PIB-ul obţinut de agenţii economici străini în interiorul aceleiaşi ţări. Datorită dificultăţilor de constituire a bazelor de date necesare analizei, PNB este substituit adesea cu PIB pentru a releva evoluţia la nivel macroeconomic.

Figura 4.1. prezintă variaţia creşterii produsului intern brut în perioada 1990-2010; analizată pentru întreaga perioadă, variaţia medie a creşterii PIB a fost de 101,2; analizată pe cele două intervale de referinţă, variaţia medie a creşterii PIB a fost de 103,1 (până în anul 2007), respectiv 101,3 (după 1 ianuarie 2007).

Figura nr. 4.1. Variația creşterii PIB

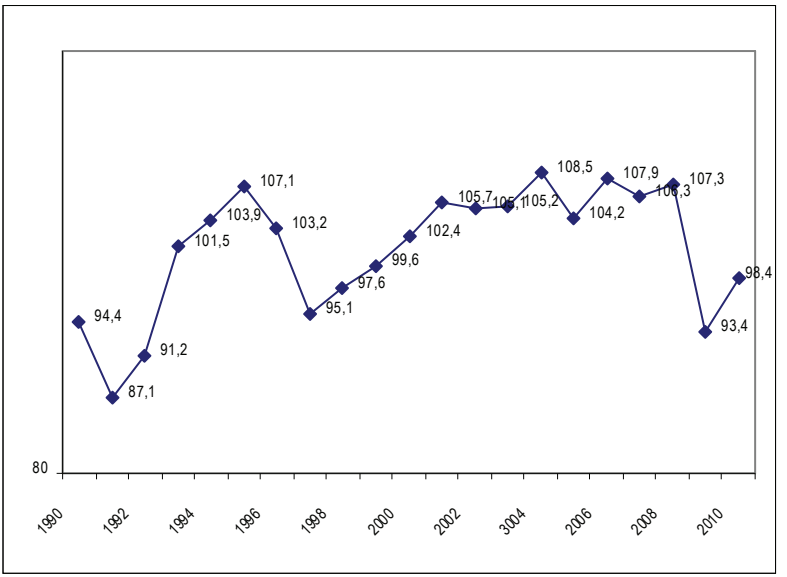

Sursa: Prelucrare proprie după INS, Anuarul statistic 2011: Conturi naționale

Principalele beneficii induse de creşterea economică sunt:

a) creşterea standardului de viaţă - acest beneficiu se va realiza doar atât timp cât ritmul creşterii economice devansează

ritmul creşterii populaţiei; în acest context, creşterea economică reprezintă un aspect al unui proces mai amplu al dezvoltării societăţii;

b) creşterea încasărilor bugetare - când venitul naţional creşte în termeni reali, autorităţile economice pot să obţină încasări mai mari prin intermediul impozitelor fără a recurge la majorarea cotelor de impunere;
c) o distribuire mai echitabilă a venitului - când venitul real este în creştere, un procent mai mare din sporul de venit real poate fi canalizat spre grupurile sociale mai defavorizate;
d) creşterea gradului de ocupare a forţei de muncă, în general, atunci când nivelul producţiei creşte

Contribuţiile la creşterea PIB (pe categorii de utilizări, dar şi pe categorii de resurse) este redat în tabelele 4.1. şi 4.2.

Tabelul 4.1. Contribuții la creşterea PIB, pe categorii de utilizări

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
PIB	**4,2**	**7,9**	**6,3**	**7,3**	**-6,6**	**-1,6**
CFIE*) al gospodăriilor populației	7,4	9,1	8,0	6,7	-6,8	-0,2
CFIE*) al administrațiilor publice	0,2	-1,0	0,2	0,5	0,8	-0,9
Formarea brută de capital fix	3,4	4,7	7,8	4,7	-9,0	-0,5
Export net (export-import)	-4,5	-6,3	-9,6	-1,0	7,0	0,0
Variația stocurilor	-2,3	1,4	-0,1	-3,6	1,4	0,0
*) consumul final individual efectiv						

Sursa: Prelucrare proprie după INS, Anuarul statistic 2011: Conturi naționale

Tabelul relevă că cea mai mare contribuţie la creşterea PIB în perioada 2005-2008 au avut-o consumurile finale individuale ale gospodăriilor populaţiei (fiind o creştere bazată pe cererea de consum); în acelaşi interval, pe locul al doilea în planul contribuţiei la creşterea PIB a fost formarea brută de capital fix; deloc de neglijat este şi contribuţia exportului net, care a avut o influenţă negativă asupra evoluţiei PIB (prin superioritatea importurilor faţă de exporturi, diferenţa pozitivă din anul 2009 fiind pusă pe seama scăderii importurilor comparativ cu volumul exporturilor).

Tabelul 4.2. Contribuții la creşterea PIB, pe categorii de resurse

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
PIB	**4,2**	**7,9**	**6,3**	**7,3**	**-6,6**	**-1,6**
Agricultură, vânătoare şi silvicultură	-2,2	0,3	-1,2	1,2	-0,2	-0,4
Industrie	0,7	1,8	1,3	0,4	-0,3	1,2
Construcții	0,7	1,5	2,5	2,4	-1,1	-0,8
Servicii	4,0	3,3	3,4	2,6	-3,6	-1,1
Impozite nete	1,0	1,0	0,3	0,7	-1,4	-0,5

Sursa: Prelucrare proprie după INS, Anuarul statistic 2011- Conturi naționale

Tabelul relevă că un rol important în definirea trendului PIB au avut-o serviciile, urmate fiind de industrie şi construcţii; agricultura se remarcă prin contribuţii minore şi instabile.

Pentru a oferi o imagine la nivelul economiei europene vom analiza situaţia României comparativ cu UE dar şi cu cele mai reprezentative economii din UE (tabelul 4.3).

Datele relevă faptul că în perioada premergătoare aderării la Uniunea Europeană, România înregistra cele mai mari creşteri ale PIB, comparativ cu cele mai puternice ţări din UE, media pentru perioada preaderării fiind de 6,1 puncte procentuale.

Deşi criza financiară şi recesiunea asociată a condus la dificultăţi grave, unii autori[27], examinând atât felul în care o economie emergentă se raportează la recenta criză financiară, cât şi oportunităţile pe care le poate crea statutul de economie emergentă în raport cu criza, au afirmat că, paradoxal, acelaşi factor care constituie principala vulnerabilitate a economiei emergente în faţa crizei constituie şi principala sa oportunitate. Mai exact spus, faptul că structura (reală şi nominală) a economiei emergente nu este izomorfă cu structura economiilor „de croaziera" reprezintă o piedică redutabila în transmiterea efectelor crizei internaţionale în criza internă.

[27] Dinga, E., 2009. Criza financiară internaţională şi economia emergentă: Vulnerabilitate sau Oportunitate?!,http//www.wall-street.ro/editorial/286/Criza-financiara-internationala-si-economia-emergenta-Vulnerabilitate-sau-Oportunitate, accesat la 31.03.2012

Tabel 4.3. Creşterea reală a PIB în perioada 2001-2010
(variația procentuală comparativ cu anul precedent)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Media 2001-2006	2007	2008	2009	2010	Media 2007-2010	Media 2001-2010
UE	2,0	1,2	1,3	2,5	2,0	3,3	2,1	3,0	0,5	-4,3	1,8	0,3	1,3
UEM	1,9	0,9	0,8	2,2	1,7	3,1	1,8	2,8	0,4	-4,2	1,8	0,2	1,1
România	**5,7**	**5,1**	**5,2**	**8,5**	**4,2**	**7,9**	**6,1**	**6,3**	**7,3**	**-7,1**	**-1,3**	**1,3**	**4,2**
Germania	1,2	0,0	-0,2	1,2	0,8	3,4	1,1	2,7	1,0	-4,7	3,6	0,7	0,9
Grecia	4,2	3,4	5,9	4,4	2,3	5,2	4,2	4,3	1,0	-2,0	-4,5	-0,3	2,4
Spania	3,6	2,7	3,1	3,3	3,6	4,0	3,4	3,6	0,9	-3,7	-0,1	0,2	2,1
Franța	1,8	0,9	0,9	2,5	1,8	2,5	1,7	2,3	-0,1	-2,7	1,5	0,3	1,1
Italia	1,8	0,5	0,0	1,5	0,7	2,0	1,1	1,5	-1,3	-5,2	1,3	-0,9	0,3
Marea Britanie	2,5	2,1	2,8	3,0	2,2	2,8	2,6	2,7	-0,1	-4,9	1,4	-0,2	1,5

Sursa: Prelucrare după *Europe in figures. Eurostat yearbook 2012*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 41

Aceasta a fost şi situaţia României, deoarece transmiterea efectelor crizei internaţionale asupra situaţiei interne s-a realizat cu întârziere. Astfel, trendul crescător al variaţiei procentuale a PIB-ului continuă şi în prima parte a celei de-a doua perioade analizate, dar are o scădere bruscă în anul 2009 (an în care criza a lovit puternic şi economia românească).

Chiar şi în aceste condiţii, România deţine cele mai bune valori medii ale indicatorului, atât pentru perioada 2007-2010, cât şi pentru întreaga perioadă analizată (2001-2010).

Tabel 4.4. Contribuții la valoarea adăugată brută (2000 / 2010 (puncte procentuale din valoarea adăugată brută)

	Agricultură, vânătoare şi pescuit		Industrie		Construcții		Servicii	
	2000	2010	2000	2010	2000	2010	2000	2010
UE	2,3	1,7	22,4	18,8	5,6	6,0	69,7	73,6
UEM	2,4	1,7	22,2	18,6	5,6	5,9	69,7	73,8
România	**12,1**	**6,7**	**29,0**	**29,7**	**5,4**	**10,0**	**53,6**	**53,6**
Germania	1,3	0,9	25,1	23,7	5,2	4,1	68,5	71,5
Grecia	6,6	3,3	13,9	13,8	7,0	4,1	72,4	78,9
Spania	4,4	2,7	20,9	15,6	8,3	10,1	66,4	71,6
Franța	2,8	1,8	17,8	12,5	5,2	6,5	74,4	80,3
Italia	2,8	1,9	23,4	19,4	5,0	6,0	68,7	72,8
Marea Britanie	1,0	0,7	22,0	15,7	5,3	6,1	71,7	77,5

Sursa: Prelucrare după *Europe in figures. Eurostat yearbook 2*012, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 43

Analiza contribuţiei sectoarelor la crearea de valoare adăugată brută relevă că România, comparativ cu celelalte state, a fost şi rămâne dependentă de agricultură. Acest fapt un reprezintă o problemă, adevărata problemă este scăderea contribuţiei acestui sector la formarea de valoare adăugată brută (cu mai mult de 50% în doar 10 ani) - şi aceasta în contextul în care participarea industriei rămâne constantă.

Superioritatea cotelor procentuale ale contribuţiei industriei la crearea valorii adăugate brute în România - comparativ cu celelalte state analizate - nu trebuie interpretată tabu, ci prin prisma mărimii absolute a PIB; interpretarea sterilă a acestor valori deformează realitatea.

Aşa cum este cazul majorităţii statelor, şi în România serviciile contribuie în cea mai mare parte la crearea valorii adăugate brute.

4.1.2. Inflaţia

Inflaţia este un fenomen extrem de complex generat de o multitudine de cauze, fiind strâns legată de apariţia monedei facile şi de creşterea rolului statului în economie. Cauzele şi factorii inflaţiei se referă la:

a) emisiunea monetară excesivă;
b) excesul de cerere solvabilă în raport cu oferta de bunuri şi servicii;
c) insuficienţa producţiei de bunuri şi servicii în condiţiile existenţei unei cereri solvabile;
d) creşterea substanţială a volumului creditului;
e) sporirea costurilor de producţie ca urmare a creşterii mai rapide a salariilor decât a productivităţii muncii sau a urcării preţurilor la materiile prime, combustibili şi energie importate.

Fiecare dintre aceste cauze poate genera o formă specifică de inflaţie: inflaţia prin monedă; inflaţia prin cerere; inflaţia prin costuri; inflaţia structurală (de exemplu, deplasare spre terţiar a forţei de muncă, sector în care sporurile de productivitate sunt mai scăzute şi foarte inegale); inflaţia importată (indusă de costul materiilor prime importate).

Autoritatea monetară a fiecărui stat stabileşte ţintele de inflaţie, exprimate în termenii variaţiei anuale a indicelui preţurilor de consum, fiind stabilite ca punct central încadrat de un interval de variaţie de + / -1 puncte procentuale. Faţă de aceste ţinte, BNR a adoptat două strategii:[28]

a) etapa ţintelor de inflaţie coborâtoare, stabilite pe un orizont temporal de doi ani ca valori anuale aferente lunii decembrie

[28] http://www.bnr.ro, accesat la 03.03.2013

(2005-2012), parcurgerea ei având ca argument major necesitatea consolidării dezinflaţiei şi a atingerii unei rate anuale a inflaţiei sustenabile pe termen mediu;

b) etapa unei ţinte staţionare multianuale de inflaţie, compatibilă cu definiţia de stabilitate a preţurilor pe termen mediu în economia românească (începând cu anul 2013); este o perioadă intermediară menită să asigure trecerea la etapa ţintei continue de inflaţie pe termen lung - compatibilă cu definiţia de stabilitate a preţurilor adoptată de BCE.

Tabel 4.5. Rata medie anuală a inflației (2001-2010) (%)

	2001	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
UE	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2	2,2	2,3	3,7	1,0	2,1
UEM	2,3	2,2	2,1	2,1	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3	1,6
România	**34,5**	**22,5**	**15,3**	**11,9**	**9,1**	**6,6**	**4,9**	**7,9**	**5,6**	**6,1**
Germania	1,9	1,4	1,0	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2	1,2
Grecia	3,7	3,9	3,4	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2	1,3	4,7
Spania	2,8	3,6	3,1	3,1	3,4	3,6	2,8	4,1	-0,2	2,0
Franța	1,8	1,9	2,2	2,3	1,9	1,9	1,6	3,2	0,1	1,7
Italia	2,3	2,6	2,8	2,3	2,2	2,2	2,0	3,5	0,8	1,6
Marea Britanie	1,2	1,3	1,4	1,3	2,1	2,3	2,3	3,6	2,2	3,3

Sursa: Prelucrare după *Europe in figures. Eurostat yearbook 2012,* Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 82

Deşi principalul obiectiv asumat de BNR a fost asigurarea şi menţinerea stabilităţii preţurilor, datele din tabel relevă că România a avut mult de suferit din această privinţă. Mai mult, în condiţiile liberalizării circulaţiei capitalurilor la nivel supranaţional, a apariţiei unor monede străine pe piaţa naţională, lucrurile au început să se complice. Chiar şi aşa, autoritatea monetară (banca centrală / banca naţională) trebuia să menţină supremaţia monedei naţionale faţă de monedele străine care penetrează piaţa. Realizarea acestui obiectiv nu înseamnă, neapărat, intervenţii directe şi susţinute pentru stabili forţat un anumit curs (în favoarea sau în defavoarea statului în cauză).

Am invocat acest context pentru a vedea în ce măsură leul (ca monedă naţională) mai reprezintă un instrument viabil şi reprezentativ pentru economia românească. Aceasta deoarece, situaţia actuală ne determină să credem că BNR ignoră voit nevoia de reglementare a regimului euro în ţara noastră; în absenţa unei politici tranşante privind raporturile dintre leu şi euro apar anumite probleme la care ar trebui să ne uităm mai în detaliu.

În primul rând se impune a fi analizat rolul monedei naţionale şi al monedei de referinţă (euro) în derularea tranzacţiilor comerciale interne. Marea majoritate a relaţiilor comerciale interne au preluat euro ca monedă de referinţă. Astfel, preţul combustibililor, preţul produselor alimentare sau nealimentare, tarifele aferente utilităţilor casnice, tarifele serviciilor telefonice etc. variază în funcţie de cursul „oficial" leu / euro. Problema se acutizează în condiţiile în care cursul oficial nu este nici pe departe un curs real, purtând încă amprenta intervenţiilor BNR-ului. Situaţia se concretizează în practicarea unui curs valutar favorabil pentru furnizorii de servicii sau bunuri de consum, permiţându-le acestora să crească preţurile ori de câte ori leul pierde în faţa monedei europene, dar neobligându-i să diminueze preţurile atunci când leul câştigă în faţa monedei europene. Astfel, am putea afirma că stabilirea cursului se „mută" de pe piaţa valutară pe piaţa tranzacţiilor comerciale interne; mai mult, prin stabilirea preţurilor pe baza cursului leu / euro (deşi plăţile se realizează în lei) costurile aferente fluctuaţiilor valutare (incluzând riscurile valutare) sunt transferate în buzunarul românului (pentru simplu fapt că este consumator final al unor produse achiziţionate de pe piaţa internă, dar al căror preţ este stabilit în funcţie de euro).

În al doilea rând, trebuie puse în balanţă avantajele şi dezavantajele creditării în monedă străină şi măsura în care această creditare este manevrată (prin reglementări specifice) de o aşa manieră încât să susţină economia românească (creditare derulată - culmea! - aproape în totalitate prin bănci cu capital străin). La o analiză atentă se observă că situaţia actuală scurtcircuitează leul în comerţul exterior, făcând ca sumele împrumutate în euro să fie imediat transferate în străinătate pentru plata importurilor.

Dacă importurile şi împrumuturile s-ar derula în monedă naţională, datorită deficitului comercial cronic al ţării, leul ar fi supus unei deprecieri considerabile, fără intervenţia BNR-ului sau a altor institute bancare. Deoarece deficitul comercial este finanţat în monedă străina, leul este exclus de la acest circuit (limitându-se doar la un circuit închis, parţial, în ţară); situaţia se traduce într-un scenariu deloc favorizant pentru economia românească: venituri exprimate şi încasate în lei, consum în baza unor preţuri stabilite prin raportate la euro.

Logica acestor practici este peremptorie: o depreciere a leului ar îngreuna activitatea monopolistă a furnizorilor (de bunuri sau servicii); apoi, prin decuplarea comerţului exterior de leu, cursul de schimb este unul ţinut artificial la un nivel „politic".

Germania, Franţa, Elveţia, Austria sunt doar câteva exemple de ţări care au limitat creditarea exclusiv la moneda proprie. România nu a urmat exemplul acestora. O conversie în monedă naţională a tuturor creditelor contractate anterior în monedă străină (conversie realizată în baza unei reglementări oficiale şi nu la nivelul cursului manipulat politic) şi interzicerea creditării în monedă străină ar avea doar efecte pozitive pentru România.

Asumarea unui obiectiv (definit generic „ţintirea inflaţiei") nu este suficientă dacă nu se iau toate măsurile colaterale absolut indispensabile pentru atingerea obiectivului respectiv. Invităm cititorii să pună în balanţă costurile şi beneficiile menţinerii ratei inflaţiei la un anumit nivel în contextul unei economii doborâte de criza economico-financiară.

4.1.3. Deficitul bugetar şi datoria publică

După aderarea la U.E., România şi-a asumat un program de convergenţă economică şi stabilitate financiară. În ceea ce priveşte deficitul bugetar şi datoria publică, programul de convergenţă prevedea: deficitul bugetar anual să nu depăşească în mod constant 3% din PIB şi datoria publică să nu depăşească 60% din PIB.

În anul 2006, an premergător aderării, deficitul bugetului consolidat a fost de 1,9% din PIB, iar datoria publică a fost de 12,4% din PIB.

În perioada imediat aderării (2007, 2008, 2009) deficitul

bugetar s-a adâncit (de la 5,7% din PIB în anul 2008 la 9% în anul 2009); începând cu anul 2010, pe fondul negocierilor cu principalii creditori externi, indicatorul s-a ameliorat (de la 6,8% la 5,2%), continuând, totuşi, să rămână peste cadrul de referinţă, dar în jurul mediei UE.

Comparativ cu alte state (Grecia, Spania, Franţa, Marea Britanie), România ocupă o poziţie mult mai bună în privinţa deficitului bugetar. Şi în ceea ce priveşte datoria publică, România surclasează celelalte state analizate, dar această situaţie nu trebuie văzută ca un avantaj absolut. Situaţia ar putea fi interpretată şi în detrimentul României dacă se are în vedere oportunitatea pe care au fructificat-o celelalte state de a contracta împrumuturi publice pentru finanţarea redresării economice (cu excepţia Greciei care a continuat să se îndatoreze pentru a-şi acoperi datoriile scadente).

Tabel 4.6. Deficitul bugetar şi datoria publică (2008-2011)
(% în PIB)

Soldul bugetar (deficit)	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
UE	-2,4	-6,9	-6,5	-4,5
UEM	-2,1	-6,4	-6,2	-4,1
România	**-5,7**	**-9,0**	**-6,8**	**-5,2**
Germania	-0,1	-3,2	-4,3	-1,0
Grecia	-9,8	-15,6	-10,3	-9,01
Spania	-4,5	-11,2	-9,3	-8,5
Franța	-3,3	-7,5	-7,1	-5,2
Italia	-2,7	-5,4	-4,6	-3,9
Marea Britanie	-5,0	-11,5	-10,2	-8,3
Datoria publică	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
UE	62,5	74,8	80,0	82,5
UEM	70,1	79,9	85,3	87,2
România	**13,4**	**23,6**	**30,5**	**33,3**
Germania	66,7	74,4	83,3	81,2

Grecia	113,0	129,4	145,0	165,3
Spania	40,2	53,9	61,2	68,5
Franța	68,2	79,5	82,3	85,8
Italia	105,7	116,0	118,6	120,1
Marea Britanie	54,8	69,6	79,6	85,7

Sursa: Prelucrare după *Europe in figures. Eurostat yearbook 2012*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 61

4.1.4. Deficitul de cont curent

Contul curent al balanţei de plăţi oferă informaţii nu doar pe planul comerţului internaţional cu bunuri (în general, cea mai mare categorie), ci şi pe cel al operaţiunilor internaţionale în domeniul serviciilor, veniturilor şi transferurilor curente. Pentru toate aceste operaţiuni, balanţa de plăţi înregistrează valoarea creanţelor (exporturi) şi debitelor (importuri). Un sold negativ - un deficit de cont curent - arată că o ţară cheltuieşte cu străinătatea mai mult decât câştigă din tranzacţii cu alte economii şi este, prin urmare, un debitor net faţă de restul lumii.

Tabel 4.7. Soldul contului curent cu restul lumii (miliarde euro)

	2004	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
UE	-35,7	-83,5	-139,6	-125,9	-255,4	-99,5	-95,7
UEM	60,8	10,8	-12,6	7,4	-143,5	-25,9	-42,2
România	**-5,1**	**-6,9**	**-10,2**	**-16,8**	**-16,2**	**-4,9**	**-4,9**
Germania	102,8	112,9	145,0	181,2	154,8	133,7	141,5
Grecia	-10,7	-14,7	-23,8	-32,6	-34,8	-25,8	-23,0
Spania	-44,2	-66,9	-88,3	-105,3	-104,7	-54,5	-48,4
Franța	9,0	-8,3	-10,3	-18,9	-33,7	-28,4	-33,7
Italia	-4,6	-12,6	-22,3	-19,9	-45,2	-30,1	-54,1
Marea Britanie	-36,9	-47,8	-63,3	-51,3	-24,6	-23,0	-42,9

Sursa: Prelucrare după *Europe in figures. Eurostat yearbook 2012*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 89

Singura ţară care îşi menţine un cont curent pozitiv pe întreaga perioadă analizată a fost Germania. La nivel european, situaţii similare (dar departe de a fi comparabile cu situaţia Germaniei) mai prezintă Danemarca (cu o creştere de la 5,9 în anul 2004 la 13,0 în anul 2010), Luxemburg (cu o creştere medie de 3,3 în intervalul analizat), Olanda (cu o evoluţie oscilantă în creştere de la 37,5 în anul 2004 la 50,4 în anul 2006 şi descreştere de la 38,4 în anul 2007 la 24,3 în anul 2009, pentru ca apoi să crească la 38,6 în anul 2011), Austria (cu o creştere medie de 8,2 în intervalul analizat) şi Suedia (cu o creştere medie de 24,3 în intervalul analizat).

În ceea ce priveşte România, deficitul contului curent se adânceşte în perioada premergătoare aderării, atinge niveluri maxime în anii 2007-2008 şi se ameliorează în ultimii doi ani ai perioadei analizate.

Pentru a interpreta pertinent evoluţia soldului curent este importantă atât cunoaşterea ponderii acestuia în PIB, cât şi a ponderii elementelor componente ale soldului contului curent. Cu titlu de exemplu, redăm situaţia pentru anul 2010.

Tabel 4.8. Structura internă a soldul contului curent
(% din PIB)

	Contul curent	Bunuri (mărfuri)	Servicii	Venituri	Transferuri curente
UE	-0,8	-1,0	0,6	0,2	-0,5
UEM	-0,5	0,1	0,5	0,0	-1,1
România	**-4,0**	**-4,8**	**-0,5**	**-1,6**	**2,8**
Germania	5,7	6,4	-0,9	1,8	-1,5
Grecia	-10,0	-12,3	5,8	-3,5	0,1
Spania	-4,6	-4,4	2,6	-2,1	-0,7
Franța	-1,7	-2,8	0,5	1,9	-1,4
Italia	-3,5	-1,3	-0,6	-0,6	-1,0
Marea Britanie	-2,5	-6,7	4,0	1,6	-1,4

Sursa: Prelucrare *după Europe in figures. Eurostat yearbook 2012*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 90

Cele mai mari angajamente ale României faţă de restul lumii sunt cele privind bunurile, aceasta deoarece importul de bunuri a devansat exportul de bunuri. Acestea sunt urmate de venituri, care se referă la două tipuri de tranzacţii: compensaţiile plătite angajaţilor non-rezidenţi sau primite de la angajatorii nerezidenţi şi veniturile acumulate din investiţii externe aferente activelor şi pasivelor financiare.

Doar transferurile curente contribuie la ameliorarea deficitului contului curent al României; acestea sunt reprezentate de transferurile curente ale administraţiei publice (transferuri legate de cooperarea internaţională între guverne, plăţi de impozite pe venit şi avere, prime de asigurare şi creanţele companiilor de asigurări non-viaţă).

La nivelul UE, la capitolul tranzacţii cu bunuri, situaţia cea mai bună o prezintă Irlanda (23,4% din PIB), dar al cărui excedent se compensează cu deficitul aferent serviciilor şi veniturilor (-22,1 din PIB), contul curent consolidat fiind de doar 0,5% din PIB. Pe poziţii similare, cu aport favorabil al comerţului extern cu bunuri asupra contului curent, se plasează şi Olanda (6,6% din PIB), Ungaria (3,3%), Danemarca (2,8), Suedia (2,4) şi Finlanda (1,8).

4.1.5. Rata şomajului

Rata şomajului este un indicator important cu o dublă dimensiune: socială şi economică. Reflectând o pierdere de venit pentru persoanele fizice afectate, şomajul generează o creştere a cheltuielilor guvernamentale privind prestaţiile sociale şi o reducere a veniturilor fiscale. Din punct de vedere economic, şomajul poate fi privit ca o utilizare neadecvată a capacităţii de muncă.

Interpretat prin prisma efectelor, şomajul este o expresie a dezechilibrelor existente pe piaţa muncii, o stare negativă a economiei dată de situaţia în care oferta de muncă este mai mare decât cererea de muncă.

Analiza dinamicii ratei şomajului în România relevă o demarare a tranziţiei cu o rată de 3%, urmată fiind de o creştere abruptă (triplare în doar trei ani). Ulterior, rata şomajului a avut o evoluţie sinusoidală, maximul fiind înregistrat în anul 1999 (11,8%) iar minimul fiind înregistrat în anul 2007 (4,1%).

În perioada premergătoare aderării României la Uniunea

Europeană rata şomajului se înscrisese într-un trend descrescător, mai întâi cu aproximativ un procent pe an şi apoi cu aproximativ jumătate de procent pe an (figura 4.2.).

Ulterior aderării, rata şomajului s-a reînscris pe un trend crescător (de la 4,1% în decembrie 2007 la 7,8% în decembrie 2009).

Figura nr. 4.2. Evoluția ratei şomajului (la nivelul lunii decembrie)

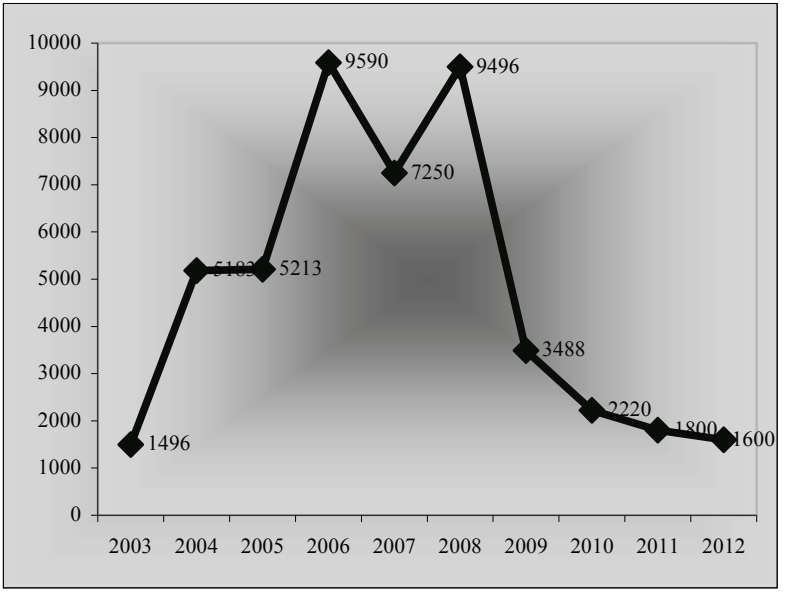

Sursa: Prelucrare proprie după INS, Anuarul statistic 2011

Existenţa şomajului este dovada cea mai elocventă a incapacităţii societăţii de a utiliza cel mai important factor de producţie. Acest scenariu poate fi interpretat şi prin prisma evoluţiei ratei şomajului la nivelul Uniunii Europene (tabelul 4.9.).

Faţă de valorile prezentate în tabel, se impune precizarea că din anul 2010 până în prezent problema şomajului s-a acutizat. Actuala criză globală a alimentat dezechilibrul pieţei muncii nu doar la nivel european, ci şi la nivel mondial, având mari şanse să genereze o criză politică (prin măsurile radicale de austeritate impuse). Deşi criza a lovit, deopotrivă, în cei trei piloni ai economiei mondiale (Europa, China şi Statele Unite ale Americii), magnitudinea

dezechilibrelor a fost diferită, aşa cum şi răspunsurile la noile situaţii create au fost diferite. Europa pare să fie cel mai mult afectată de problema şomajului.

Tabel 4.9. Rata şomajului (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
UE	8,5	8,9	9,0	9,1	9,0	8,2	7,2	7,1	9,0	9,6
UEM	8,1	8,4	8,8	9,0	9,1	8,5	7,6	7,6	9,6	10,1
România	**6,8**	**8,6**	**7,0**	**8,1**	**7,2**	**7,3**	**6,4**	**5,8**	**6,9**	**7,3**
Germania	7,6	8,4	9,3	9,8	11,2	10,3	8,7	7,5	7,8	7,1
Grecia	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	12,6
Spania	10,3	11,1	11,1	10,6	9,2	8,5	8,3	11,3	18,0	20,1
Franța	8,3	8,6	9,0	9,3	9,3	9,2	8,4	7,8	9,5	9,7
Italia	9,1	8,6	8,4	8,0	7,7	6,8	6,1	6,7	7,8	8,4
Marea Britanie	5,0	5,1	5,0	4,7	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8

Sursa: Prelucrare după *Europe in figures. Eurostat yearbook 2012*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012, p. 61

Analizând problema doar la nivel european, se poate contura o geografie a şomajului; cel mai puţin afectate au fost Germania şi ţările vecine acesteia: Austria, Olanda şi Luxemburg. Dincolo de această zonă, şomajul creşte pe măsură ce ne deplasăm spre periferia Europei: peste 7% în Danemarca şi în Regatul Unit, peste 10% în Franţa şi Polonia, peste 11% în Italia, peste 13% în Lituania, peste 14% în Irlanda, aproape 18% în Portugalia şi peste 26% în Spania şi Grecia.

4.1.6. Investiţiile străine directe (ISD)

Reprezentate de fluxuri financiare şi de resurse care traversează graniţele juridice şi economice ale statelor, ISD se particularizează prin aceea că investitorul şi receptorul au rezidenţe în diferite ţări. Deoarece scopul ISD este obţinerea de venituri, acestea se concretizează în relaţii investiţională de durată, între o entitate rezidentă şi o entitate nerezidentă; de regulă, care implică exercitarea de către investitor a unei influenţe

manageriale semnificative în întreprinderea în care a investit. Investitorul străin direct reprezintă persoana juridică, persoana fizică sau grupul de persoane ce acţionează împreună, care deţine cel puţin 10% din capitalul social subscris sau cel puţin 10% din voturi, într-o întreprindere situată în afara propriei ţări de rezidenţă. Întreprinderea investiţie străină directă este o întreprindere cu sau fără personalitate juridică, în care un investitor străin deţine cel puţin 10% din capitalul social subscris sau din voturi.

Investiţiile de capital străin sunt frecvente în ţările în curs de dezvoltare. Posesorii fluxuri de capital sunt agenţiile internaţionale, guvernele din ţările dezvoltate şi unele instituţii private care au decis să investească în aceste ţări. Investiţiile străine sunt benefice aici deoarece contribuie la crearea şi modernizarea infrastructurilor şi generează ocuparea forţei de muncă. Pe de altă parte, aceste investiţii sunt orientate, în general, spre exploatarea resurselor naturale care sunt exportate spre alte ţări, împiedicând reuşita în viitor a dezvoltării independente a ţărilor subdezvoltate.

Figura nr. 4.3. Evoluția ISD în perioada 2003-2012

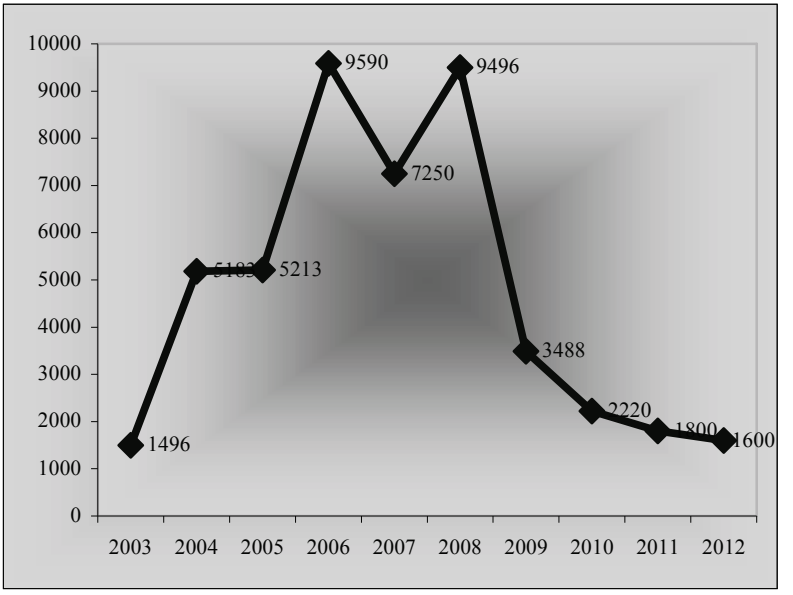

În România, nivelul maxim al ISD a fost atins în anul 2008 (9496 mil. euro), după o creştere de la 1496 mil. euro în anul 2003 la 7250 mil. euro în anul 2007.

Reducerea cu peste ISD din anul 2009 (la 3488 mil. euro) confirmă existenţa unui decalaj la nivelul ciclurilor economice între ţările dezvoltate şi cele în tranziţie din Europa, precum şi impactul crizei financiare. În anul 2010, nivelul ISD abia a ajuns la 2220 mil. euro, mai puţin de o treime faţă de nivelul înregistrat în urma cu doi ani. În anii 2011-2012, ISD au coborât la minimul ultimilor zece ani: 1800, respectiv, 1600 mil.

Potrivit unui sondaj european realizat în anul 2012 privind atractivitatea pentru investiţiile străine, România rămâne, totuşi, a 6-a cea mai atractivă ţară pentru investiţii în următorii trei ani.

Figura nr. 4.4.

Proiecția atractivității investițiile străine pentru următorii trei ani

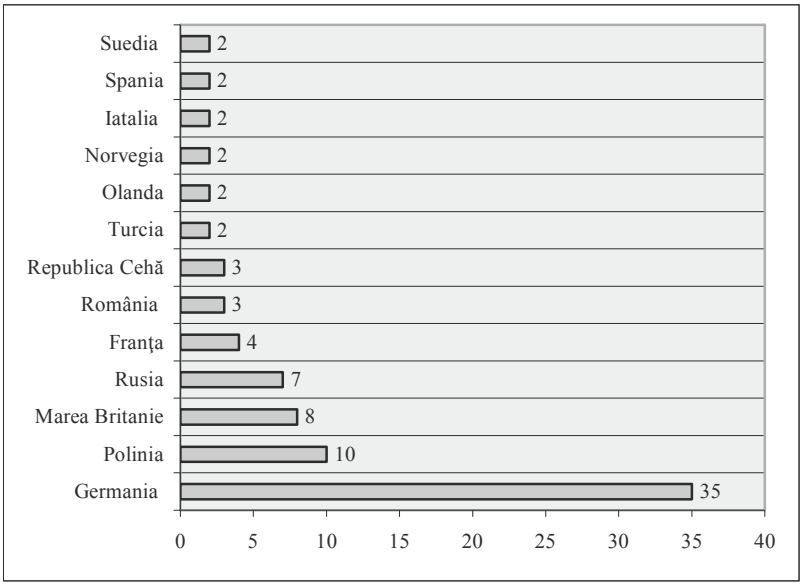

Sursa: Prelucrare după Esnest&Yang's European attractiveness 2012

UNCTAD a calculat un indicator al performanţei ţărilor în

atragerea ISD, prin raportarea procentului de ISD care îi revine fiecărei ţări din totalul investiţiilor la ponderea pe care PIB-ul său o deţine în PIB-ul global. Conform acestui clasament, România se plasează pe locul 73 din 141 state analizate (în anul 2010), o plasare mai slabă atât faţă de anul anterior (locul 63 in anul 2009), cât şi faţă de anul 2008 (locul 42).

La nivelul UE, cea mai mare parte a ISD s-au orientat către ţări din afara UE, precum USA, China, Hong Kong, India, Brazilia etc. ISD care au intrat pe teritoriul UE au venit dinspre SUA, Canada, Elveţia, Hong Kong, Brazilia etc.

4.2. Bilanţul social al integrării României

Pentru a aprecia evoluţia contextului social al României vom avea în vedere repere precum: modificarea structurii demografice a populaţiei; modificări în structura forţei de muncă; manifestarea fenomenului migraţiei forţei de muncă; modificări permanente ale sistemului de învăţământ; modificări în sistemul de protecţie socială etc.

Schimbările înregistrate la nivelul principalilor indicatori demografici, conturate pe fundalul modificării stilurilor de viaţă ale populaţiei, la care s-a adăugat efectul direct sau indirect al migraţiei, au modificat substanţial profilul populaţiei din România. Analizele vorbesc despre spectrul unui real declin demografic, trăgând totodată semnale de alarmă în ceea ce priveşte impactul social al transformărilor înregistrate la nivelul populaţiei (îmbătrânirea populaţiei, natalitate şi fertilitate scăzute, migraţie externă puternică şi depopularea anumitor zone).

Figura nr. 4.5. Evoluția demografică

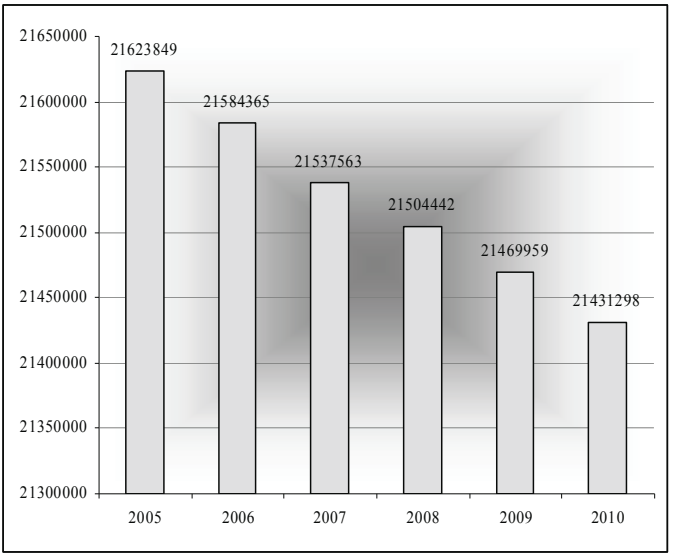

Sursa: Prelucrare proprie după INS, Anuarul statistic 2011: Populație

În ceea ce priveşte evoluţia demografică, se impune a fi punctat ritmul de reducere a populaţiei, care poate fi redat astfel:

Tabel nr. 4.10. Ritmul scăderii demografice (persoane pe an)

2006 / 2005	2007 / 2006	2008 / 2007	2009 / 2008	2010 / 2009
39484	46802	33121	34483	38661

Sursa: Prelucrare proprie după INS, Anuarul statistic 2011: Populație

Analiza la nivelul grupelor de vârstă relevă o variaţie de ±1% atât în perioada premergătoare aderării, cât şi în perioada de după aderare.

Tabel nr. 4.11. Ponderea populației pe grupe de vârstă

Grupe de vârstă	2005	2006	2007	2008	2009	2010
0-4	5%	5%	5%	5%	5%	5%
5-9	5%	5%	5%	5%	5%	5%
10-14	6%	5%	5%	5%	5%	5%
15-19	8%	8%	7%	7%	6%	6%
20-24	7%	7%	8%	8%	8%	8%
25-29	8%	8%	8%	8%	8%	8%
35-39	8%	9%	9%	8%	8%	8%
40-44	6%	6%	6%	7%	8%	8%
45-49	7%	7%	6%	6%	6%	6%
50-54	7%	7%	7%	7%	7%	7%
55-59	6%	6%	6%	7%	7%	7%
60-64	5%	5%	5%	5%	5%	5%
65-69	5%	5%	5%	4%	4%	4%
70-74	4%	4%	4%	4%	4%	4%
75-79	3%	3%	3%	3%	3%	3%
80-84	2%	2%	2%	2%	2%	2%
85 şi peste	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Sursa: Prelucrare proprie după INS, Anuarul statistic 2011: Populație

Conform aceleiaşi surse (INS, 2011), se mai pot puncta următoarele aspecte ce caracterizează structura populaţiei în perioada 2005-2010: a) structura populaţiei pe medii a variat nesemnificativ, menţinându-se în jurul următoarelor valori: 45% în mediul rural şi 55% în mediul urban; b) durata medie a vieţii a crescut de la 76 la 77 ani pentru femei şi de la 68 la 70 ani pentru bărbaţi.

În anul preaderării, analiştii[29] opinau că România va intra în Europa cu un nivel de dezvoltare economică puţin peste o treime din media europeană şi cu circa 30% din populaţie angajată în agricultura de subzistenţă; două milioane de români au emigrat în vechea Europă în căutarea unui venit mai mare, în timp ce în ţară existau 6 milioane de pensionari şi doar 4,5 milioane de angajaţi.

După aderare, în perioada 2007-2010, situaţia pare să nu se fi schimbat cu mult deoarece la nivelul anului 2010 ponderea populaţiei angajate în agricultură a rămas tot 30%, iar numărul pensionarilor (5675 mii persoane) a rămas superior numărului salariaţilor (4376 mii persoane).[30]

Tabel nr. 4.12.

Ponderea structurii populației ocupate pe activități ale economiei naționale

Total	100%
- agricultură, silvicultură şi pescuit	30%
- industrie extractivă	1%
- industrie prelucrătoare	18%
- producție şi furnizare de energie, gaze, apă caldă şi aer condiționat	1%
- distribuția apei, salubritate, gestionarea deşeurilor	1%
- construcții	8%
- comerț cu ridicata şi amănuntul	12%
- transport şi depozitare	5%
- hoteluri şi restaurante	2%

[29] Silviu, Cerna coord. (2006), *Economie monetară şi financiară internaţională*, Editura Universităţii de Vest, Timişoara,p. 30.
[30] INS, Anuarul statistic 2011, p. 90 şi 94

- informații şi comunicații	1%
- intermedieri financiare şi asigurări	1%
- tranzacții imobiliare	0%
- activități profesionale, ştiințifice şi tehnice	2%
- activități de servicii administrative	2%
- administrație publică şi apărare	5%
- învățământ	4%
- sănătate şi asistență socială	4%
- activități de spectacole, culturale şi recreative	1%
- alte activități ale economiei naționale	2%

Sursa: Prelucrare proprie după INS, Anuarul statistic 2011: Populație

Tabel nr. 4.13.

Evoluția numărului pensionarilor, salariaților şi şomerilor (mii persoane)

Ani	Numărul mediu al		
	salariaților	pensionarilor	şomerilor
2005	4559	6067	523
2006	4667	5806	460
2007	4885	5745	368
2008	5046	5701	403
2009	4774	5689	709
2010	4376	5675	627

Sursa: Prelucrare proprie după INS, Anuarul statistic 2011: Populație

Deşi relevante, informaţiile prezentate în această secţiune nu acoperă nici pe departe multitudinea şi diversitatea problemelor sociale cu care se confruntă România.

Continuând analiza şi în perioada crizei, se observă că principalii indicatori sociali cunosc ample deteriorări. Mai mult, politicile de austeritate dictate de principalii finanţatori externi au împovărat şi mai mult nu doar traiul românilor, ci şi pe cel al altor ţări membre. În contextul unor asemenea discrepanţe considerăm

că este dificil să ne imaginăm o politică europeană comună, care să se plieze pe problemele tuturor ţărilor membre.

Ceea ce ne-am dorit a fost să tragem un semnal de alarmă cu privire la problemele sociale cu care se confruntă România, în ideea de a deschide o poartă largă pentru toţi specialiştii din diverse domenii de activitate ce îşi pot aduce contribuţia la rezolvarea lor.

Capitolul 5

PROPUNERI DE REDEFINIRE A POLITICILOR MACROECONOMICE ALE ROMÂNIEI CARE SĂ SURMONTEZE CONSTRÂNGERILE DIN SPAȚIUL PIEȚEI COMUNE

5.1. Contextul actual al definirii politicilor macroeconomice

Datorită ne-reprezentativităţii majore a formaţiunilor politice, elaborarea şi implementarea politicilor naţionale a presupus conlucrarea mai multor grupări politice. Deşi toate programele de guvernare şi-au asumat ca principal scop relansarea economiei şi susţinerea clasei de mijloc, efectele adoptării unor astfel de politici au întârziat să apară.

Conform programelor de guvernare asumate, în fundamentarea politicilor macroeconomice s-a ţinut cont de o serie de factori care să asigure premisele de evoluţie a României pentru următorii ani; concret, a fost vorba despre: situaţia economică din Uniunea Europeană; angajamentele pe care România şi le-a asumat faţă de partenerii săi europeni şi euroatlantici; realitatea economică şi socială din ţară etc.

Cu toate acestea, este evidentă disoluţia capacităţii de elaborare, susţinere, implementare şi finalizare în atingerea ţintelor în domeniul politicilor publice. Sistemele politice româneşti nu au avut capacitatea de a stăpâni, susţine şi promova economia, care a devenit tot mai dependentă de sursele externe de finanţare.

Tot sistemelor politice li se mai pot imputa şi alte grave probleme precum: menţinerea unor dezechilibre grave între

stimularea iniţiativei private şi politica de redistribuire populistă a resurselor; disocierea între implicarea responsabilă a statului în economie în condiţiile crizei şi utilizarea politicianistă a pârghiilor financiare pentru atragerea electoratului (în confruntarea pentru dobândirea puterii); reducerea interesului investitorilor externi pentru mediul economic românesc.

Prin urmare, mediul economic românesc este marcat de carenţe structurale, instabilitate şi incertitudine. Dacă la această stare de fapt se mai adaugă şi tendinţa substituirii mecanismelor de guvernare a României prin formule ambigue rezultate din acordurile cu FMI, UE şi BM, perspectiva nu se arată a fi prea optimistă.

În acest capitol ne propunem ca, plecând de la modul cum au fost fundamentate actualele politici publice (în special cele macroeconomice), să identificăm posibile alternative care pot veni în sprijinul redresării economiei româneşti.

5.2. Politica agricolă

5.2.1. Coordonatele politicii agricole româneşti înainte şi după aderare

Privind retrospectiv, coordonatele care caracterizează *sectorul agricol* din România sunt: eficienţă scăzută, slabă atractivitate pentru investitori, cu interes în creştere pentru populaţia autohtonă care a întâmpinat dificultăţi pe piaţa muncii din alte sectoare, eterogenitate organizatorică (ferme mici, de regulă familiale, care exploatează rudimentar suprafeţe mici), cea mai mare parte a output-urilor sunt destinate autoconsumului. Din aceste considerente, a fost caracterizată ca fiind o agricultură de subzistenţă.

Nici la nivelul *pieţei agricole* situaţia nu este mai îmbucurătoare. Această piaţă nu este pe deplin funcţională, adesea marcată de dezechilibre, cu preţuri deformate care au dezavantajat micii producători şi au îmbogăţit intermediarii, fără protecţie comercială faţă de concurenţii externi şi fără susţinere financiară adecvată prin politicile agricole interne (subvenţiile acordate nepermiţând acoperirea integrală a costurilor de producţie).

O imagine a evoluţiei sectorului agricol românesc poate fi creionată prin analiza datelor statistice. Punctul de plecare îl reprezintă evoluţia ponderii producţiei agricole în PIB.

Tabel nr. 5.1. Ponderea agriculturii în PIB

Anul	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ponderea agriculturii în PIB (%)	8,41	7,79	5,75	6,63	6,44	6,01	6,54	5,26

Sursa: Prelucrare proprie după INS, Anuarul statistic 2011, Rapoarte anuale

Datele prezentate relevă o scădere a ponderii participării agriculturii la realizarea PIB al ţării. Şi acesta nu este singurul element negativ; scăderea ponderii producţie agricole în PIB a fost însoţită de o menţinere la cote ridicate[31] a ponderii populaţiei

[31] La nivelul U.E., aproximativ 30% din populaţie locuieşte în mediul rural, însă doar 4-5% din populaţia ocupată este implicată în agricultură. România înregistrează cea mai mare pondere a populaţiei agricole în totalul populaţiei civile ocupate, la polul opus fiind ţările cu 1-3 procente (Franţa 3,4%, Germania

agricole în totalul populaţiei civile ocupate, care - corelată cu slaba calificare - a generat o scădere a eficienţei acestui sector.

Tabel nr. 5.2. Ponderea populației agricole în total populație activă

Anul	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ponderea populației agricole în total populație activă	32,3	30,6	29,5	27,5	28,7	29,1	28,6	29,0

Sursa: Prelucrare proprie după INS, Anuarul statistic 2011, Rapoarte anuale

Aceste evoluţii s-au înregistrat pe fondul menţinerii unei evoluţii apropiate (oarecum echilibrate) a exportului şi importului de produse agricole; raportul dintre exporturi FOB şi importuri CIF de produse ale agriculturii a evoluat astfel:[32] 1,08 în anul 2008; 1,23 în anul 2009; 1,49 în anul 2010. Deficitul balanţei comerciale cu produse agroalimentare în anul 2011 a fost de 376 mil. euro, în scădere cu 48,5% faţă de nivelul înregistrat în anul 2010.

Un studiu recent relevă următoarele:[33]

a) Suntem dependenţi de importurile din UE. Scăderea importurilor în perioada 2008-2010 s-a produs din cauza crizei economice. România a devenit dependentă de importurile din UE. Principiul preferinţei comunitare a dus dependenţa de statele membre ale UE de la 37,8% în 2002 la 79,7% în 2011.
b) Exportăm produse primare neprelucrate. Preferinţa comunitară a jucat un rol important şi la exporturile agroalimentare. Dependenţa României de exporturile către statele membre ale UE a crescut, în consecinţă, de la 51% în 2002 la 72,8 % în 2011.
c) Soldul balanţei comerciale s-a ameliorat forţat. Criza, scăderea puterii de cumpărare, măsurile de combatere a evaziunii fiscale în comerţul cu produse agroalimentare şi alte cauze au făcut din România o ţară care se apropie de dezideratul de autosuficienţă alimentară. S-a constatat că doar pentru patru din cele 24 de grupe de produse agroalimentare s-a realizat autoaprovizionarea

2,2%, Marea Britanie 1,4%).

[32] Prelucrare proprie după INS, Anuar statistic 2011, Comerţ internaţional

[33] Toma, D. (2012), Dinamica schimburilor comerciale cu produse agroalimentare ale României în ultimul deceniu, Universitatea de Ştiinţe Agricole şi Medicină Veterinară, Bucureşti

şi s-au asigurat şi disponibilităţi pentru export.

Analiza relaţiilor comerciale, în general, şi a relaţiilor comerciale cu produse agricole (agroalimentare), în special, derulate de România după 1990, impune punctarea celor mai importante evenimente care au marcat această perioadă:

- 1995 - România a devenit membru originar al Organizaţiei Mondiale a Comerţului (faţă de care şi-a asumat anumite angajamente în ceea ce priveşte comerţul cu produse agricole);
- 1995 - a fost semnat Acordul de asociere al României la UE (acord care prevedea ca părţile să aplice principiul liberalizării progresive a comerţului bilateral cu produse agricole);
- 1997 - au fost eliminate preţurile administrate; intrarea României în CEFTA (ce a însemnat o reducere substanţială a protecţionismului pentru o serie de produse agricole);
- 2002 - au fost deschise negocierile României cu UE pentru Capitolul 7. Agricultură;
- 2004 - s-au încheiat discuţiile dintre UE şi România pentru capitolul anterior menţionat;
- 2007 - aderarea României la UE.

Principalele probleme cu care s-a confruntat şi continuă să se confrunte agricultura românească pot fi sintetizate astfel:

a) aspecte de ordin structural, precum fărâmiţarea excesivă a proprietăţii agricole, număr mare de ferme (de subzistenţă), număr mare de fermieri vârstnici, insuficienta dezvoltare a industriei alimentare;
b) aspecte ce ţin de standardele de calitate asumate, care face dificil accesul la mecanismele comunitare de sprijin, dar şi pun în dificultate comercializarea produselor agricole pe piaţa comunitară;
c) aspecte ce ţin de măsura atragerii fondurilor de co-finanţare;
d) aspecte ce ţin de managementul politicii agricole comunitare.

5.2.2. PAC şi compatibilitatea sa cu sistemul agricol românesc

Având geneza în problemele agroalimentare care au urmat celui ce-al doilea război mondial, fiind una dintre primele politici

comune adoptate de Comunitatea Economică Europeană, această politică - aşa cum sugerează însăşi titulatura ei - se particularizează prin faptul că, pentru mai bine de 90% din produsele agricole, decizia nu mai aparţine statelor membre, ci Uniunii Europene.

Raţiunile adoptării unei astfel de politici pot fi interpretate diferit, în funcţie de amplitudinea cu care sunt privite. La o primă vedere, justificarea adoptării şi implementării unei astfel de politici a fost aceea a fluidizării comerţului european cu produse agricole. Privind mai profund, justificarea se schimbă radical, deoarece aceasta a fost generată de dorinţa ţărilor exportatoare a-şi asigura pieţe de desfacere pentru produsele lor; mai exact, pe fondul creşterii productivităţii şi producţiei agricole în aceste state, dar în condiţiile inelasticităţii cererii la preţ a acestor produse, veniturile care se obţineau din agricultură au rămas în urma celor din industrie; prin urmare, ţările au adoptat măsuri de protecţie vamală şi de sprijinire a producţiei, care au generat surplusuri, iar singura lor cale de valorificare era exportul; pentru a se proteja de concurenţa externă (din afara spaţiului comunitar) s-a adoptat ideea creării cadrului comercial pe baze unitare.

O a doua raţiune ce a stat la baza implementării PAC a vizat evitarea unor potenţiale dezechilibre pe piaţa muncii generate de mecanizarea agriculturii; argumentând cu temerea că forţa de muncă eliberată din agricultură nu ar putea fi absorbită, în acelaşi ritm, de alte sectoare ale economiei, iar veniturile din agricultură vor scădea sub cele din industrie, această politică avea să protejeze veniturile fermierilor ce urmau sa se confrunte cu astfel de probleme.

Privită neutral, se admite că PAC este o politică integraţionistă (prin transferarea prerogativelor de la nivel de stat membru la nivel de uniune), mare consumatoare de resurse (împreună cu politica regională consumând cea mai mare parte a resurselor) şi cu un nivel crescut de vulnerabilitate (fiind supusă presiunilor conjuncturii economico-sociale şi voinţei politice).

Deşi, iniţial, s-a bazat pe un model de agricultură productivist care a dus la supraproducţie, PAC şi-a asumat şi „ingrata" problemă a distribuţiei fondurilor. Sistemul nedrept de distribuire

a fondurilor (pe principiul „celui ce are i se va mai da") a orientat concentrarea fondurilor spre ţările cu agricultura cea mai puternică, generând temerea orientării către agricultura mono-industrială (controlată de „milionarii în subvenţii").

Astfel, analizând compatibilitatea PAC cu sistemul agricol românesc observăm grave discordanţe, în sensul că această politică i-a îmbogăţit şi continuă să-i îmbogăţească pe cei cu avantaje structurale deja construite şi nu susţine structura agriculturii familiale (de dimensiuni mici) specifică României.

Un alt element care dezavantajează, în mod direct, producătorii agricoli români şi, indirect, consumatorii români, îl reprezintă preţurile produselor agricole, care sunt fixate deasupra preţurilor pieţelor mondiale; în cadrul mecanismelor PAC, atât vânzarea în cadrul pieţei comune, cât şi în afara acesteia favorizează producătorii (care primesc o subvenţie la export ce permite nu doar menţinerea preţului la nivelul stabilit, ci debarasarea de surplusul care rezultă).

Sistemul de preţuri pe care a fost gândită strategia de discriminare a producătorilor agricoli din cadrul UE s-a bazat pe:

- preţul indicativ (preţ de bază, preţ de orientare) este preţul pe care Consiliul urmăreşte să-l obţină producătorul în medie pe întreaga campanie agricolă;
- preţul de piaţă care rezultă din jocul liber al cererii şi ofertei şi care evoluează deasupra sau dedesubtul preţului indicativ;
- preţul de intervenţie este preţul plafon de la care plecând, organismele de intervenţie care depind de FEOGA (Fondul European de Orientare şi Garantare a Producţiei Agricole) cumpără produse agricole pentru a le menţine cursul; acesta este preţul cel mai important deoarece în jurul lui este organizat întregul sistem comunitar; el protejează agricultura contra prăbuşirilor de preţ datorită mecanismelor de intervenţie; Uniunea, deţinătoarea stocurilor, are obligaţia de a le plasa îndată ce conjunctura devine mai favorabilă pe piaţa europeană sau pe piaţa mondială; existenţa preţului comunitar mai ridicat decât cel mondial necesită vărsămintele

de restituire la export care completează pentru exportator diferenţa între cele două preţuri (vânzările pe piaţa mondială fiind, deci, subvenţionate).

Preţul prag a jucat, până la eliminarea lui, în 1995, rolul unui preţ minim de import determinat astfel ca nici un produs provenit din ţările terţe să nu poată fi vândut pe piaţa comunitară la un preţ inferior preţului indicativ. Diferenţa între cursul mondial, aproape tot timpul inferior, şi preţul prag permitea perceperea prelevărilor variabile.

Politica agricolă intra-comunitară a fost gândită astfel încât să elimine efectele eventualelor importuri mai ieftine dar şi efectele fluctuaţiilor pieţei mondiale printr-un sistem de taxe de import. Fiind în detrimentul cumpărătorilor, acest al doilea efect negativ al PAC (care este corelat cu efectul negativ al distribuirii subvenţiilor) denaturează preţurile produselor alimentare.

Pe de altă parte, deoarece veniturile agricultorilor sunt completate cu subvenţii (acestea fiind mai mari pe măsură ce firmele / fermele agricole produc mai mult), producătorii îşi pot permite să vândă produsele la preţuri mult mai mici decât ar fi capabili în mod normal (şi în condiţii de eficienţă şi raţionalitate economică) să o facă. Astfel, consumatorii români vor avea de ales între produsele Uniunii (mai ieftine) şi produsele autohtone mai scumpe (care sunt vândute la preţul de cost, fără subvenţii). Fără un sprijin comparabil (echilibrat) pentru toţi producătorii, prelucrarea şi distribuţia de produse alimentare s-a concentrat în mâinile câtorva companii (cărora companiile româneşti nu le pot face faţă doar prin competitivitate).

Nu în ultimul rând, este important de subliniat că modelul de agricultură promovat prin PAC nu gestionează corect efectele agriculturii la scară mondo-industrială asupra mediului; concentrarea agriculturii a produs efecte negative, respectiv, eroziunea solurilor, utilizarea excesivă a produselor chimice şi pierderea bio-diversităţii. În schimb, aceste efecte negative nu pot fi imputate, nici pe departe, micilor agricultori români.

Invocând libertatea de decizie asupra modului în care PAC

avea să fie pusă în aplicare în noile state membre[34], s-a creat falsa impresie că avantajele implementării aceste politici aveau să fie mai mari decât dezavantajele. Aceasta deoarece, libertatea de decizie menţionată a fost condiţionată de alte constrângeri, precum cele asumate în momentul dobândirii calităţii de stat membru), când noile state membre (inclusiv România) au primit doar 25% din subvenţiile primite la nivelul UE-15, acestea urmând să crească cu doar 5% în primii ani şi apoi cu 10%, ajungând la o echilibrare abia la nivelul anului 2016; pe de altă parte, statelor li s-a permis să stabilească nivelul minim pentru suprafaţa de teren eligibilă pentru plăţile directe în cadrul PAC.

Pe de altă parte, „libertatea" de decizie a făcut ca al doilea pilon PAC să fie diferit în România faţă de celelalte state UE-15; astfel, în majoritatea ţărilor UE, pilonul I (plăţi directe către agricultori şi intervenţii pe piaţă pentru stabilizarea preţului produselor agricole) preia marea majoritate a banilor PAC; în România (dar şi în Estul Europei, în general) situaţia este inversă - pilonul II (bazat pe măsurile de dezvoltare rurală) a reprezentat 55% din bugetul PAC pentru perioada 2007-2013.[35]

Prin urmare, efectele unei astfel de situaţii s-au tradus într-o susţinere minimală a producătorilor agricoli (subvenţia la hectar[36]) şi într-o creştere vizibilă a numărului parcurilor de agrement construite în mediul rural (uneori chiar sacrificând pajişti / imaşuri

[34] Pentru început, noile state membre (inclusiv România) au primit doar 25% din subvenţiile primite la nivelul UE-15, acestea urmând să crească cu doar 5% în primii ani şi apoi cu 10%, ajungând la o echilibrare abia la nivelul anului 2016

[35] Pentru perioada 2014-2020, România va primi 7,1 miliarde de euro (la care se adaugă cofinanţarea naţională) pentru Strategia Naţională de Dezvoltare Rurală; deşi nu au fost discutate cu reprezentanţii UE (negocierile urmând să înceapă din toamnă) direcţiile prioritare vizate pentru aceste investiţii au fost deja anunţate: dezvoltarea satului romanesc, dezvoltarea exploataţiilor agricole, procesarea produselor agricole, instalarea tinerilor în mediul rural ca şefi de exploataţii, încurajarea activităţilor turistice, înfiinţarea IMM-urilor în mediul rural, înfiinţarea şi consolidarea grupurilor de acţiune locală.

[36] Subvenţia directă medie pe hectar în România a fost de 50 euro, în timp ce media la nivelul statelor din penultimul val de aderare a fost de 252 euro, iar în UE-15 300,5 euro. Chiar şi în condiţiile creşterii acestei subvenţii la 167 euro în 2013, perspectiva dezvoltării agriculturii româneşti rămâne destul de sumbră.

de importanţă strategică pentru micii fermieri).

La nivelul anului 2010, în cadrul unui raport[37] se atrăgea atenţia asupra dificultăţilor PAC în România, invocând rolul autorităţilor, respectiv capacitatea guvernului naţional de a administra fondurile şi de a implementa politica într-o manieră oportună şi de încredere (autorul întrebându-se cum pot judeca agricultorii o politică pe care nu au văzut-o cu adevărat în acţiune).

Deşi, pe fondul discuţiilor privind bugetul următorilor ani, s-a discutat problema reformei PAC, noile schimbări nu asigură, pe deplin, echilibrarea avantajelor în cadrul UE; aceasta deoarece:

a) propunerea de echilibrare a plăţilor directe, între noile şi vechile state membre, este insuficientă;
b) se amplifică riscul de birocraţie la nivelul plăţilor directe;
c) renunţarea la finanţarea investiţiilor pentru grupurile de producători din domeniul legume şi fructe va compromite dezideratul Comisiei de a promova şi consolida formele asociative pentru comercializare;
d) schema pentru micii fermieri, deşi apreciată ca binevenită, este limitată la o sumă prea mică (1000 euro) pentru ca micii fermieri să nu-şi transfere sau să vândă ferma;
e) deşi s-au intensificat preocupările pentru domenii precum „înverzire", „fermier activ", „tânăr fermier", „ferme mici", soluţiile adoptate nu sunt suficiente pentru recuperarea decalajelor existente la nivelul UE;
f) deşi s-a aprobat creşterea temporară a contribuţiei UE de la 85% la 95% pentru proiectele de dezvoltare regională finanţate din Fondul European de Dezvoltare Regională şi Fondul Social European (pentru anumite state, printre care şi România) şi s-au suplimentat fondurile pentru investiţii la 7,1 miliarde de euro pentru Strategia Naţională de Dezvoltare Rurală, rămânem rezervaţi cu privire la compatibilitatea acestor măsuri cu nevoile efective ale agriculturii româneşti.

Rezerve asupra unor schimbări radicale prin reformarea PAC au şi reprezentanţii mediului academic; acestea sunt sintetizate

[37] Knight, D. K. (2010), *România şi Politica Agricolă Comună*, Eco Ruralis România

într-o lucrare[38] elaborată în anul 2012; principalele probleme invocate se referă la:

a) setul de instrumente al viitoarei politici nu cunoaşte schimbări esenţiale; lipsa unui calendar privind viitorul plăţilor directe; deşi se asumă angajamentul unei redistribuiri mai echitabile, nu sunt specificate noi criterii, ci se invocă doar noi valori procentuale stabilite în funcţie de media UE-27; se invocă doar noi condiţii de eco-condiţionalitate în regimul plăţilor directe; plăţile directe propuse sunt decuplate de producţie, ceea ce face dificilă estimarea impactului asupra ofertei agricole (studiile arătând că retragerea tuturor plăţilor directe în UE-27 ar conduce la scăderea producţiei agricole cu doar 0,25%) nu există o consistenţă între provocările iniţiale care au generat reforma şi politicile / instrumentele propuse;[39]
b) plăţile directe nu produc valoare adăugată pentru cetăţenii Europei şi nici nu contribuie la crearea de bunuri publice (ci doar avantaje private), fapt pentru care ar putea fi folosiţi în infrastructură sau pentru îmbunătăţirea securităţii interne şi externe a ţărilor europene; ideea reformării PAC în sensul adoptării unor mecanisme pentru transferuri majore către state nou-aderate este o iluzie; statele net-contributoare la bugetul UE nu sunt dispuse să accepte mari modificări în redistribuirea fondurilor între ţări, în special către ţările nou aderate[40].

Conchidem cu opinia economistului britanic James Mirrlees (laureat al Premiului Nobel pentru economie, 1996), care - într-un interviu recent[41] - întrebat ce ar sfătui România sa facă în acest

[38] Giurcă, D., Alexandri, C., Rusu, M. (2012), *Reforma politicii agricole comune în contextul perspectivei bugetare post-2013*, Institutul European din România, Bucureşti

[39] Tangermann, Ş. (2010), *Direct Payments in the CAP post2013*, Directorate General for Internal Policies, Policy Department B: Structural and Cohesion Policies

[40] Zahrnt, V. (2011), *Care sunt statele care plătesc pentru risipirea banilor publici?*, European Centre for International Political Economy (ECIPE)

[41] http://www.caleaeuropeana.ro/exclusiv-sfatul-pentru-romania-al-unui-laureat-al-premiului-nobel-pentru-economie-iesiti-din-ue/, accesat la 30 mai 2013

moment, a răspuns: „Te poţi gândi cum să schimbi lucrurile, dar e greu să oferi un sfat, sunteţi într-o încurcătură destul de serioasă. Răspunsul radical ar fi ieşirea din UE… este greu să mă gândesc la alte soluţii cat timp sunteţi în *jacheta strâmtă* a sistemului euro".

5.2.3. Subvenţiile pentru agricultură - necesitate absolută sau relativă?

Deşi prioritatea noastră o constituie agricultura românească, considerăm oportună formarea unei viziuni globale cu privire la subvenţiile agricole. Util pentru formarea acestei viziuni a fost un articol elaborat în anul 2013[42].

a) SUA. Prin politica de subvenţii se urmăreşte prioritar contribuţia agriculturii la producţia de mărfuri tranzacţionabile (beneficiare fiind marile companii agricole care cultivă pe suprafeţe foarte mari). Obiectivul principal ţine de stabilitatea preţurilor şi de efectele pe care speculaţiile bursiere şi fluctuaţiile de producţie îl pot avea asupra inflaţiei şi stabilităţii economice. Subvenţiile orientate către dezvoltarea rurală au o pondere restrânsă.

b) Noua Zeelandă. Pe fondul crizei din anul 1980, subvenţiile au fost diminuate drastic (până la 1%), făcând ca această ţară să aibă cea mai puţin subvenţionată agricultură din lume. Chiar şi aşa, fermele au reuşit să se adapteze şi au obţinut, an de an, producţii care au asigurat stabilitatea preţurilor pe piaţa internă, acoperind nu doar cererea internă, ci şi o parte din cea externă (prin export). Prin urmare, subiectul reintroducerii acestor subvenţii nu a mai fost reluat.

c) Japonia. Are cea mai subvenţionată agricultură la nivelul grupului celor mai dezvoltate economii ale lumii (G7). Politica de subvenţii urmăreşte compensarea totală a pierderilor înregistrate de producător în urma fluctuaţiilor preţurilor de pe piaţă. La fel ca şi în cazul american, sunt favorizate câteva culturi mari care fac obiectul speculaţiilor bursiere - cereale (orez în special) şi soia, numai că specific acestei ţări este că cei mai favorizaţi sunt

[42] Marin, M. (2013), *Subvenţiile agricole - o viziune la nivel global*, disponibil la http://www.agrointel.ro/7699/subventiile-agricole-o-viziune-la-nivel-global/, accesat 31.05.2013

producătorii mici şi mijlocii. Sistemul funcţionează descentralizat prin stabilirea la nivelul prefecturilor a unor plafoane de producţie, care să asigure autosuficienţa pe plan regional determinând un echilibru între cerere şi ofertă, subvenţiile venind să acopere pierderile pe care producătorul le înregistrează din diferenţa dintre ce a cheltuit şi ce poate primi pe piaţă.

d) China. Deşi subvenţiile iau forma transferului de bani publici către producătorii privaţi, situaţia Chinei se particularizează prin aceea că statul este şi producător şi comerciant şi nu există proprietate privată asupra terenurilor agricole (terenurile arabile aparţin comunităţilor rurale). Comunităţile agricole nu vând direct pe piaţă ci intermediarilor şi primesc banii abia când produsele sunt vândute pe piaţă. Subvenţiile acordate de stat comunităţilor rurale acoperă pierderile suferite pe parcursul lanţului de intermedieri dar şi pentru a asigura finanţarea cheltuielilor aferente întreprinderilor agricole publice (deţinători de utilaje, fabrici de îngrăşăminte etc.). Sistemul public în care circulă subvenţiile face ca China să raporteze sume foarte mari pentru subvenţii, acoperind până la 17% din veniturile fermierilor.

e) Elveţia. Obiectivul politicii agricole nu este doar de a produce hrană, ci şi asigurarea şi menţinerea populării zonelor montane. Filozofia statului elveţian în ceea ce priveşte dezvoltarea sectorului agricol se rezumă la *randament maxim pe o suprafaţă relativ mică şi care nu favorizează agricultura*. Prin urmare, politica agricolă a primit o atenţie majoră, agricultura elveţiană, iniţial puternic reglementată, s-a adaptat tendinţelor europene (pentru a reduce costurile bugetare). Pentru a proteja agricultorii dar şi pentru a asigura necesarul intern, guvernul federal a dezvoltat un sistem complex de protecţie, restricţionând importurile de produse agricole, în special produse lactate şi cereale. Tarifele ridicate pentru tot ce se importa, precum şi cotele tarifare, limitarea cantităţilor de mărfuri care puteau fi importate dintr-o anumită ţară s-au aplicat pentru majoritatea produselor fabricate intern. Procesul de reformare a politicii agricole a culminat în anul 1998, când Parlamentul a aprobat un nou pachet de măsuri de politică agricolă. Conform pachetului, preţurile au continuat

să fie diminuate, iar plăţile directe către exploataţiile agricole au fost condiţionate de utilizarea unor metode de producţie, încurajată fiind agricultura organică. În prezent, fermierii elveţieni sunt cei mai sprijiniţi agricultori din lume; potrivit unui raport realizat de Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică, în anul 2010, 56% din veniturile agriculturii elveţiene proveneau din subvenţiile acordate de stat (la nivel mondial fiind depăşită doar de Norvegia, care îi sprijină pe agricultori alocând subvenţii până la 64% din venituri).

Exemplele prezentate relevă că sprijinirea agriculturii pe seama subvenţiilor variază nu doar în funcţie de nivelul de dezvoltare a ţărilor, ci există diferenţe atât la nivelul ţărilor dezvoltate, cât şi la nivelul ţărilor în curs de dezvoltare. Prin urmare, se admite că nu există un model general valabil de sprijinire a agriculturii pe seama fondurilor publice, poziţia faţă de această problemă depinzând mai mult de specificul naţional (relief şi suprafeţe exploatabile, tradiţii, orientare a consumului, politicile protecţioniste promovate, importanţa atribuită sectorului agricol în structura globală a economiei, obiectivele asumate prin politicile agricole etc.).

În ceea ce priveşte ultimul aspect menţionat, facem precizarea că obiectivele politicilor agricole diferă de la o ţară la alta, oscilând între menţinerea stabilităţii preţurilor produselor agricole şi susţinerea / protejarea / dezvoltarea vieţii rurale, subvenţiile existând într-o măsură mai mare sau mai mică în aproape toate agriculturile importante ale lumii.

În lumina celor prezentate ne reîntoarcem asupra cazului care ne interesează: România. Realitatea relevă că sectorul agricol românesc are, în mod imperios, nevoie de subvenţii (situaţia existentă face dificilă sau chiar imposibilă relansarea agriculturii doar pe baza investiţiilor private). Problema este de unde provin aceste subvenţii şi măsura în care ele sunt direcţionate pentru remedierea adevăratelor probleme ale agriculturii româneşti.

În ceea ce priveşte primul aspect, se identifică două surse: subvenţii interne (guvernul naţional) şi subvenţii externe (UE). Contextul economic actual predetermină decidenţii politici să invoce insuficienţa resurselor financiare publice naţionale, fapt

pentru care aceştia se rezumă la a sublinia rezultatele negocierilor privind alocările din bugetul UE. Maniera de abordare a problemei nu ar implica atenţionări dacă ne-am raporta strict la aspectul cantitativ. Însă, analizând retroactiv şi comparativ încasările nete la nivelul statelor membre (calculate ca diferenţă între încasările absolute şi contribuţiile absolute), costurile de oportunitate şi efectele PAC se conturează adevărata dimensiune a problemei, respectiv câştigătorii şi perdanţii alocărilor din bugetul UE.

La nivelul UE alocările sunt gândite la nivel supranaţional; aceasta face ca finanţarea să nu mai fie canalizată, punctual, către acţiunile considerate prioritate la nivel naţional. Prin urmare, consolidarea armonioasă (poate mai bine spus logică) a agriculturii româneşti nu va deveni realitate prin urmărirea atingerii unor obiective supranaţionale, ci prin gestionarea şi canalizarea resurselor corespunzător nevoilor / priorităţilor interne. Pentru o înţelegere mai facilă a argumentelor invocate, propunem cititorilor să rezolve următoarea problemă: dacă (la nivelul anului 2010) contribuţiile absolute ale României au fost de 491 milioane euro, iar încasările absolute au fost de 730 milioane euro, se cere să se determine încasările nete şi să se discute, în termeni de oportunitate, şi condiţionalitate cele două fluxuri financiare.[43]

Punând în balanţă argumentele pro şi contra subvenţiilor agricole, putem admite că un susţinător al intereselor naţionale ar înclina balanţa în favoarea argumentelor pro; în schimb, un partizan al capitalismului ar înclina balanţa către una din cele două categorii de argumente după cum se află sau nu în postura de beneficiar al acestei forme de finanţare.

[43] Încasările nete au fost de 239 milioane euro (730-491). Contribuţiile absolute ale statelor membre sunt venituri certe, obişnuite, încasate necondiţionat la bugetul UE. Încasările absolute sunt transferuri condiţionate, realizarea lor efectivă depinzând atât de factori supranaţionali (precum decizia marilor puteri din Uniune), cât şi naţionali (precum îndeplinirea unor criterii mai mult sau mai puţin pertinente). Judecata în termeni de oportunitate trebuie aşezată pe următoarea întrebare: ce ar fi fost mai avantajos pentru România: să cheltuiască eficient 491 milioane lei (în cel mai scurt timp şi pentru nevoi majore, reale) sau să aştepte să primească, eşalonat şi condiţionat suma de 730 milioane euro de la UE pentru obiective decise la nivel supranaţional?

Tabel nr. 5.3. Argumente pro şi contra subvenţiilor agricole

Argumente pro	Argumente contra
a) asigură stabilitatea preţurilor agricole şi alimentare (care au impact major asupra evoluţiei inflaţiei);	a) înstrăinează producătorul agricol de piaţă - dezvoltarea producţiei ar avea ca obiectiv atragerea de subvenţii şi nu creşterea eficienţei, competitivităţii şi adaptării la cerere;
b) creşterea securităţii alimentare a unei naţiuni - prin reducerea dependenţei de importuri alimentare;	b) induce un tratament inegal între plătitorii de taxe din agricultură şi cei din industrie şi servicii, între cei din mediul rural şi cei din mediul urban
c) păstrarea specificului culturii rurale - prin stimularea producţiilor tradiţionale.	c) privilegiază anumite grupuri în dauna altora (prin subvenţionarea diferită a culturilor);
	d) induce un dezechilibru global între ţările care îşi permit să subvenţioneze şi ţările lipsite de resurse pentru subvenţionare.

Sursa: Prelucrare după Marin, M. (2013), lucrare citată.

Atâta timp cât la baza fundamentării politicilor agricole stau interesele naţionale considerăm că atenţia decidenţilor politici ar trebuie focalizată pe avantajele ce decurg din subvenţionarea agriculturii, iar prin scurtarea circuitului financiar aferent (impus de UE prin PAC) perspectivele de revigorare a sectorului agricol românesc devin mai certe.

5.2.4. Soluţii alternative pentru România

Aşa cum precizam în preambulul primului capitol, există mai multe forme de integrare, mai mult sau mai puţin avansate. România, ca ţară membră a UE, şi-a sumat răspunderea de a subscrie politicilor promovate de UE, implicit PAC. Deoarece sistemul integraţionist adoptat nu permite ţărilor membre să promoveze politici individuale cu alte state din afara UE, politica comercială externă fiind atribuită exclusiv Uniunii, spaţiul de manevră pentru România se reduce radical.

Prin urmare, ne propunem să conturăm potenţialele scenarii care ar avea ca punct de plecare adoptarea unei soluţii radicale, precum ieşirea din UE.

1. *Reducerea preţurilor produselor agricole.* Aşa cum am menţionat deja, în cadrul mecanismelor PAC preţurile produselor agricole sunt fixate deasupra preţurilor pieţelor mondiale. Ieşind din mecanismul integraţionist european, dar rămânând în sfera relaţiilor comerciale externe, România ar putea cumpăra produse agricole la un preţ mai mic.
2. *Promovarea unei politici agricole selective, adaptate specificului românesc*. Prin orientarea prioritară a subvenţiilor către un domeniu de dezvoltare major (investiţii directe), s-ar crea premisele creşterii bazei productive, şi implicit, creşterea gradului de acoperire a cererii pe seama producţiei interne.
3. *Deprecierea leului ar produce efecte care cu greu pot fi obţinute prin politica de compensare a preţului alimentelor*. Aceste efecte ar decurge din scumpirea importurilor, ajustarea costului forţei de muncă (evitându-se tăierile salariale decise de guvern), stimularea exporturilor, creşterea ocupării forţei de muncă etc.
5. *Obligativitatea utilizării exclusive a leului în toate operaţiunile derulate la nivel naţional.* Datorită volumului mare de credite contractate în monedă străină, o astfel de decizie ar predetermina băncile străine fie să „apere" leul, tocmai pentru a nu periclita plasamente din ţară, fie să accepte reducerea profiturilor.

5.3. Politica comercială externă

În prezent, România aplică politica comercială comună a UE. Având la bază sistemul multilateral instituit de Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC), politica comercială comună s-a dorit a fi „vocea comună" a celor 27 de state membre care să se facă auzită în plan internaţional.

În această secţiune ne propunem să analizăm două aspecte: evoluţia comerţului extern al României şi măsura în care politica comercială comună este compatibilă cu specificul economic românesc.

5.3.1. Radiografia comerţului exterior al României

Înainte de aderarea la UE, activităţile de comerţ exterior s-au derulat în baza următoarelor acorduri:

a) acordul cu Comunitatea Europeană[44] (1980), pentru produsele industriale; acest acord a fost ulterior suspendat de către Comunitate din cauza încălcării drepturilor omului în perioada regimului comunist;
b) Acordul Central European de Comerţ liber (CEFTA), 1997, semnat de România, pe de o parte şi Republica Cehă, Republica Ungară, Republica Polonia, Republica Slovacă şi Republica Slovenia; acordul avea ca obiectiv final crearea gradual, până 1.01.2002, a unei zone de comerţ liber pentru comerţul cu produse industriale între ţările semnatare, precum şi facilitarea comerţului pentru un nomenclator larg de produse agricole în cadrul unor contingente tarifare sau în cantităţi nelimitate;
c) Acordul Asociaţiei Europene a Liberului Schimb, semnat între România şi Austria, Finlanda Islanda, Liechtenstein, Norvegia, Suedia, Elveţia, a avut ca obiectiv participarea activă la procesul de integrare economică din Europa;
d) acorduri bilaterale cu R. Moldova (1994), Turcia (1997), Israel (2001), Albania (2003), Macedonia (2003), Bosnia

[44] România a fost prima ţară din Europa Centrala şi de Est care a derulat relaţii oficiale cu Comunitatea Europeană.

şi Herţegovina (2003), Serbia şi Muntenegru (2003).

Până la momentul aderării, România avea putere de decizie exclusivă asupra relaţiilor sale comerciale externe; ulterior, s-a realizat un transfer de autoritate şi decizie în favoarea instituţiilor specializate ale UE; astfel, ca parte a unui sistem avansat de integrare, România nu mai poate decide unilateral coordonatele comerţului său exterior. Prin urmare, România trebuie să respecte reglementările UE privind comerţul intracomunitar şi acordurile comerciale încheiate cu terţe ţări. Acestea din urmă, vizează:

a) acorduri comerciale preferenţiale, îmbrăcând forma preferinţelor comerciale unilaterale acordate de UE, acordurilor de asociere, acordurile preferenţiale încheiate cu ţări din Africa şi America Latină;
b) acorduri comerciale nepreferenţiale încheiate cu Republica Moldova, ţările din Oceania, Orientul Mijlociu, America de Nord, America Latină şi Centrală, Asia, CSI.

Având în vedere schimbările în materie de reglementare a comerţului exterior, ne propunem să analizăm volumul valoric şi structura exporturilor şi importurilor derulate de România în perioada 2005-2012.

Tabel nr. 5.4.

Volumul, soldul şi structura comerțului internațional al României

Anul	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Milioane euro	54823	66596	80871	90965	68037	84270	99864	99741
Sold - mld. euro	-10,3	-14,9	-21,8	-23,5	-9,8	-9,5	-9,6	-9,5
Export FOB -%	40,7	38,8	36,5	37,1	42,7	44,3	45,8	45,2
Import CIF - %	59,4	61,2	63,5	62,9	57,3	55,7	54,2	54,8

Sursa: Prelucrare proprie după INS: Anuarul statistic 2011 şi Buletine statistice de comerț internațional (12 / 1011, 12 / 2012)

Pentru perioada analizată informaţiile prezentate relevă trei aspecte:

a) în valori absolute, comerţul internaţional prezintă o evoluţie sinusoidală, înregistrând creşteri succesive în perioada 2005-

2008, pentru ca în anul 2009 să scadă considerabil (cu 25% faţă de anul 2008), urmând ca din anul 2010 să se reînscrie pe o pantă ascendentă (până la finele anului 2012);

b) pe întreaga perioadă analizată, importurile se menţin superioare exporturilor cu precizarea că, la nivelul ultimilor trei ani, se ameliorează soldul operaţiunilor aferente comerţului internaţional;

c) soldul FOB / CIF (redat in euro) urmează trendul valorii absolute a comerţului internaţional, marcat fiind de creşteri abrupte până în anul 2008, descreştere în anul 2009 (de la 23,5 la 9,8 milioane euro) şi menţinere în perioada 2010-2012.

Tabel nr. 5.5. Partenerii comerciali pe grupe de țări (%)
(ponderea în total relații comerciale)

Anul	UE		Alte țări din Europa		AELS		Alte țări	
	E. FOB	I. CIF	E. FOB	I. CIF	E. FOB	I. CIF	E. FOB	I. CIF
2012	70,2	73,5	13,7	10,2	1,5	1,1	14,6	15,2
2011	71,1	72,6	14,2	10,2	1,4	1,0	13,3	16,2
2010	72,2	72,5	14,3	10,5	1,5	1,1	12,0	15,9
2009	74,3	73,3	11,9	9,5	2,3	1,1	11,5	16,1
2008	70,5	69,2	15,1	13,1	1,9	0,9	12,5	16,8
2007	71,9	71,1	14,4	14,1	1,8	0,9	11,9	13,9
2006	67,7	62,6	-	-	-	-	-	-
E. - exporturi; I. - importuri.								

Sursa: Prelucrare proprie după INS: Buletine statistice de comerț internațional (nr.: 12/2012, 12/2011, 12/2010, 12/2009, 12/2008, 12 / 2007) şi Comunicatul de presă nr. 23/2007.

Principalul partener comercial al României a fost UE, cu care a derulat cca. 70% din operaţiunile de comerţ internaţional. Dacă în primii 4 ani ai perioadei analizate (2006-2009) soldul operaţiunilor a fost unul pozitiv (exporturi mai mari decât importuri), începând cu anul 2010 soldul nu doar că devine deficitar, dar se şi adânceşte.

Al doilea grup de ţări cu care România a derulat un volum însemnat de operaţiuni este reprezentat de alte ţări din Europa (altele decât cele din UE şi AELS). Dinamica acestor operaţiuni nu este uniformă (cunoscând urcuşuri şi coborâşuri), dar reprezentativ pentru întreaga perioadă este faptul că soldul operaţiunilor FOB / CIF a fost în permanenţă pozitiv.

Deşi deţin o pondere mică în totalul comerţului internaţional (1-2%), relaţiile comerciale externe cu AELS le este specifică superioritatea exporturilor faţă de importuri (balanţa comercială fiind excedentară / activă).

Comerţul internaţional al României nu se rezumă la continentul european; 11-16% din operaţiunile de export-import au fost derulate cu state de pe alte continente. Specific acestor colaborări este faptul că, pe întreaga perioadă analizată, volumul importurilor a depăşit volumul exporturilor (faţă de care s-a evidenţiat o balanţă deficitară).

Tabel nr. 5.6. Principalele țări partenere (exporturi FOB, importuri CIF) (%)

Anul	Germania		Italia		Ungaria		Franța		Turcia	F.Rusă	China	Alte state	
	E	I	E	I	E	I	E	I	E	I	I	E	I
2012	18,6	17,4	12,1	10,9	5,4	9,0	7,0	5,7	5,5	4,4	-*)	51,4	52,6
2011	18,6	17,1	12,8	11,3	5,6	8,7	7,5	5,8	5,6	-*)	4,6	49,3	52,5
2010	18,1	16,7	13,8	11,6	4,8	8,7	8,3	5,9	6,9	-*)	5,5	48,1	51,6
2009	18,8	17,3	15,3	11,7	4,3	8,4	8,2	6,2	5,0	-*)	4,9	48,4	51,5
2008	16,5	16,3	15,4	11,4	5,1	7,4	7,4	5,7	6,5	5,9	-*)	49,1	53,3
2007	16,9	17,2	17,0	12,7	5,6	6,9	7,7	6,2	7,0	6,3	-*)	45,8	50,7
2006	15,7	15,2	17,9	14,6	4,9	3,3	7,5	6,5	7,7	7,9	4,3	53,7	51,8

*) valorile nu mai permit încadrarea în grupul primelor 7 țări cu care România derulează cea mai mare parte a comerțului internațional

Sursa: Prelucrare proprie după INS: Buletine statistice de comerț internațional (nr.: 12/2012, 12/2011, 12/2010, 12/2009, 12/2008, 12 / 2007) şi Comunicatul de presă nr. 23/2007.

Cel mai important partener comercial al României este Germania, urmată fiind de Italia, Ungaria, Franţa, Turcia, Federaţia Rusă şi China. Specificul relaţiilor cu aceste ţări este imprimat

soldul operaţiunilor derulate, acesta fiind:

a) preponderent excedentar (Germania, Italia, Franţa, Turcia);
b) preponderent deficitar (Ungaria, Federaţia Rusă, China).

Exportul de maşini şi dispozitive mecanice, aparate şi echipamente electrice ocupă prima poziţie în topul exporturilor României, urmate de mijloacele de transport şi confecţiile textile, metale, produse metalurgice, produse chimice, produse agro-alimentare, mase plastice şi cauciuc. Concret, structura exporturilor pe principalele grupe de mărfuri se prezintă astfel:

Tabel nr. 5.7. Principalele grupe de mărfuri (exporturi FOB)
(% primelor opt produse)

Anul	MDM	MT	T,C,P,Î	PM	PCMP	PAa	Pm	Ap
2012	25,3	15,2	11,5	11,4	11,0	9,0	5,8	10,8
2011	26,9	14,5	11,6	12,2	10,4	8,9	5,7	9,8
2010	27,2	15,4	12,2	11,9	9,5	8,4	5,5	9,9
2009	26,4	16,8	14,2	10,0	8,6	7,7	6,1	10,2
2008	24,1	12,4	14,8	14,6	9,3	6,4	9,3	9,1
2007	22,2	11,9	18,7	16,3	8,8	3,8	7,8	10,5
2006	20,3	9,8	21,5	15,0	-	-	10,4	23,0

MDM - maşini şi dispozitive mecanice, aparate şi echipamente electrice;
MT - mijloace de transport;
T,C,P,Î - Textile, confecţii, pielărie, încălţăminte;
PM - produse minerale;
PCMP - produse chimice şi mase plastice; ;
PAa - produse agroalimentare;
Pm - produse metalurgice;
Ap - alte produse.

Sursa: Prelucrare proprie după INS: Buletine statistice de comerț internațional (nr.: 12/2012, 12/2011, 12/2010, 12/2009, 12/2008, 12 / 2007) şi Comunicatul de presă nr. 23/2007.

Cu unele excepţii (înregistrate în anii 2011, 2008, 2007 şi 2006), produsele lidere la export sunt succedate de celelalte categorii de mărfuri prezentate.

Urmărind dinamica exporturilor pentru fiecare categorie

de mărfuri, se remarcă două trenduri:

- preponderent crescătoare, pentru următoarele categorii de mărfuri:
  a) maşini şi dispozitive mecanice, aparate şi echipamente electrice;
  b) mijloace de transport;
  c) produse agroalimentare;
- preponderent descrescătoare, pentru următoarele categorii de mărfuri:
  a) textile, confecţii, pielărie, încălţăminte;
  b) produse mineraliere;
  c) produse chimice şi mase plastice;
  d) produse metalurgice.

Tabel nr. 5.8. Principalele grupe de mărfuri (importuri FOB)
(% primelor opt produse)

Anul	MDM	PCMP	PM	Pm	PAa	T,C,P,Î	MT	Ap
2012	26,5	17,5	13,0	10,7	8,8	8,7	7,5	7,3
2011	27,3	17,2	12,1	11,3	8,1	8,9	7,7	7,4
2010	28,5	16,9	11,0	10,9	8,4	9,0	7,4	7,9
2009	26,9	17,6	10,0	9,7	9,8	9,7	7,4	8,9
2008	24,0	14,1	13,8	11,3	7,6	8,3	12,4	8,5
2007	24,9	13,6	12,1	11,1	6,5	9,6	13,8	8,4
2006	24,3	7,6	14,8	9,9	-	8,3	11,6	23,5

MDM - maşini şi dispozitive mecanice, aparate şi echipamente electrice;
PCMP - produse chimice şi mase plastice;
PM - produse minerale;
Pm - produse metalurgice;
PAa - produse agroalimentare;
T,C,P,Î - Textile, confecții, pielărie, încălțăminte;
MT - mijloace de transport;
Ap - alte produse.

Sursa: Prelucrare proprie după INS: Buletine statistice de comerț internațional (nr.: 12/2012, 12/2011, 12/2010, 12/2009, 12/2008, 12 / 2007) şi Comunicatul de presă nr. 23/2007.

În cadrul importurilor, ca şi în cazul exporturilor, produsele cu ponderea cea mai mare la import o au maşinile şi dispozitivele mecanice, aparatele şi echipamentele electrice. Urmărind dinamica importurilor pentru fiecare categorie de mărfuri, se remarcă două trenduri:

- preponderent crescătoare, pentru următoarele categorii de mărfuri:
  a) maşini şi dispozitive mecanice, aparate şi echipamente electrice;
  b) produse chimice şi mase plastice;
  c) produse metalurgice;
  d) produse agroalimentare;
- preponderent descrescătoare, pentru următoarele categorii de mărfuri:
  a) produse mineraliere;
  b) textile, confecţii, pielărie, încălţăminte;
  c) mijloace de transport.

5.3.2. Alternative de adaptare a politicii comerciale externe a României

În această secţiune ne propunem să analizăm măsura în care politica comercială comună este compatibilă cu specificul economic românesc şi să identificăm potenţialele alternative pentru revigorarea comerţului exterior.

Aceste provocări pun în dificultate chiar şi cele mai luminate minţi. Invocăm aici răspunsul dat de laureatul Premiului Nobel pentru Economie James Mirrlees care, întrebat ce sfaturi ar avea pentru România, a răspuns: „... te poţi gândi cum să schimbi lucrurile, dar e greu sa oferi un sfat… Răspunsul radical ar fi ieşirea din UE… îmi este greu să mă gândesc la alte soluţii cât timp sunteţi în *jacheta strâmtă* a sistemului euro".

Prin urmare, suntem tentaţi să apreciem că primul pas ce trebuie vizat ar fi reducerea gradului de dependenţă al României de piaţa UE (atât la exporturi, cât şi la importuri) şi recâştigarea pieţelor tradiţionale de export ale României, cu deosebire cele din afara Uniunii Europene (Asia, Nordul Africii şi Orientul Mijlociu, America de Sud, statele membre CIS etc.). Realizarea acestui

deziderat impune acţiuni specifice pe cel puţin două paliere:

a) palierul economic, în cadrul căruia prioritară ar fi sprijinirea producţiei sectoarelor afectate de criză în sensul facilitării creşterii exporturilor spre zone cu un grad de absorbţie ridicat; succesul pe piaţa externă este condiţionat de măsura în care se asigură o competitivitate sporită produselor ce fac obiectul exportului; prin urmare, instrumentele esenţiale de acţiune trebuie să fie preţul şi calitatea; deşi este dificil pentru firmele româneşti să facă faţă presiunilor concurenţiale de pe pieţele externe, există o serie de sectoare cu potenţial ridicat de export, atât domenii cu tradiţie de export şi / sau de înaltă performanţă: îmbrăcăminte, încălţăminte, mobilier, vinuri, produse alimentare şi ecologice, sticlărie, produse meşteşugăreşti, construcţii de maşini, mijloace de transport şi componente, electronică, electrotehnică, construcţii de nave, produse şi componente din domeniul aero-spaţial.
b) palierul suportului tehnic necesar exportatorilor; acţiunile specifice pot fi orientate către flexibilizarea sistemului de promovare a exporturilor, fluidizarea circuitului ofertelor de export, reducerea barierelor administrative etc.

Pentru identificarea unor noi oportunităţi considerăm oportună analiza *indicelui de facilitare a comerţului* (Enabling Trade Index - ETI), elaborat de World Economic Forum, în colaborare cu specialişti ai unor instituţii şi organizaţii internaţionale (UNCTAD, OMC, Banca Mondială); acest indice măsoară factorii, politicile şi serviciile care facilitează fluxurile de mărfuri peste graniţele naţionale şi spre destinaţiile dorite. Domeniile în funcţie de care se cuantifică sunt: accesul la pieţe; administrarea frontierelor; infrastructura de transport şi comunicaţii; mediul de afaceri. Pentru fiecare din aceste domenii s-au stabilit nouă piloni. Concret, situaţia României, comparativ cu celelalte 131 de state incluse în studiu, se prezintă astfel:

Tabelul nr. 5.9. Locurile ocupate de România în clasamentul internațional realizat pe baza celor 9 piloni ai indicelui de facilitare a comerțului

Țara	Pilonul 1.		Pilonul 2.		Pilonul 3.		Pilonul 4.		Pilonul 5.		Pilonul 6.		Pilonul 7.		Pilonul 8.		Pilonul 9.	
	Accesul la piața internă și externă		Eficiența administrării vămilor		Eficiența procedurilor de import-export		Transparența administrației frontierelor		Disponibilitatea și calitatea infrastructurii de transport		Disponibilitatea și calitatea serviciilor de transport		Disponibilitatea și utilizarea TIC		Reglementarea mediului de afaceri		Securitatea fizică	
	Locul	Scorul	Locul	Scorul	Locul	Scorul	Locul	Scorul	Locul	Scorul	Locul	Scorul	Locul	Scorul	Locul	Scorul	Locul	Scorul
România	67	3,9	53	4,4	65	47	60	3,6	98	3,4	47	4,0	54	4,2	100	3,4	72	4,8

Sursa: World Economic Forum, *The Global Enabling Trade Report 2012*, Geneva, 2012[45]

[45] Preluare după Albu, C. (coord.), Ghibuţiu, A, Oehler-Şincai, I. M., Lianu, C., Giurgiu, A., *Perspective şi provocări ale exporturilor româneşti în perioada 2010-2014, prin prisma relaţiilor comerciale bilaterale şi regionale ale Uniunii Europene,* Institutul European din România, Bucureşti, 2013, p. 163

Aşa cum se observă din tabel, principalul punct slab al României este *calitatea drumurilor* (pilonul 5), unde ocupă locul 127 (un loc inferior faţă de acum doi ani); la aceeaşi secţiune, a punctelor slabe, mai pot fi adăugate; complexitatea tarifelor şi diferenţa de preferinţe pe pieţele de destinaţie (indicatori calculaţi în cadrul primului pilon); eficienţa vămuirii şi taxele de export (indicatori calculaţi în pilonului 3); calitatea infrastructurii portuare (indicator calculat în cadrul pilon 5); eficienţa guvernamentală şi disponibilitatea fondurilor comerciale (indicatori calculaţi în cadrul pilonului 8). România ocupă locuri mai bune la pilonul 1 (rata fiscală tarifară), la pilonul 2 (indicele procedurilor vamale), la pilonul 3 (documente de export) şi la pilonul 6 (punctualitatea ajungerii la destinaţie a mărfurilor) şi angajamentele GATS (Acordul General privind Comerţul cu Servicii) în sectorul transporturilor.

Rezolvând problemele evidenţiate în cadrul studiului, România are posibilitatea de a crea premisele dezvoltării schimburilor comerciale externe pentru o mai amplă deschidere către exterior.

Nu în ultimul rând, trebuie exploatate oportunităţile pe care le creează ceilalţi parteneri comerciali. De exemplu, avem în vedere noua politică a economiei şi comerţului în cadrul CSI, care este îndreptată spre mărirea posibilităţilor comerciale pentru participanţii din UE şi USA, ca o componentă majoră în programul de dezvoltare a afacerilor din spaţiul CSI. Domeniile vizate sunt, în special, cele industriale şi tehnologice. CSI îşi propun ca în cadrul programelor specifice (precum programul integrării în spaţiul economic al ţărilor membre, în cadrul spaţiului liber vamal Rusia-Kazakhstan-Belarus, în cadrul programului economic euroasian în domeniul comerţului, schimbului liber de mărfuri şi a producţiei) să atragă întreprinderile comerciale din UE (în special România). Această iniţiativă nu se limitează doar la comerţ şi co-producţie, ci vizează şi acordarea de sprijin financiar din partea băncilor CSI (atât a băncii responsabile cu dezvoltarea, cât şi a altor bănci comerciale de stat). Mai mult, partenerilor români li se acordă chiar sprijin la nivel guvernamental pentru crearea unor consorţii de firme industriale pe spaţiul CSI,

consorţii în care sunt invitate şi firme din America de Nord (USA şi Canada) pentru creşterea eficienţei şi potenţialului extern. Exemplul concret invocat de partea rusă a fost consorţiul energetic ruso-româno-american.

5.4. Politica monetară

5.4.1. Politica BNR în contextul integrării în UE

În vederea gestionării masei monetare din circulaţie, B.N.R. a promovat politici monetare a căror obiective au oscilat între absorbţia, respectiv, injectarea de lichidităţi. Conform informaţiilor oficiale, în perioada iunie 1997 - trimestrul III 2008, operaţiunile de piaţă monetară au fost utilizate aproape în exclusivitate în scopul *drenării excedentului de lichiditate din sistemul bancar*. În ultimul trimestru al anului 2008, pe fondul continuării diminuării excedentului structural de lichiditate din sistemul bancar, semnul poziţiei nete a lichidităţii băncilor a devenit negativ; ca urmare, rolul principal în gestionarea lichidităţii şi în influenţarea ratelor dobânzilor pe termen scurt a fost preluat de operaţiunile destinate *furnizării de lichiditate*. Ulterior, ca efect al mişcărilor ample ale factorilor autonomi ai lichidităţii, perioadele caracterizate prin valori negative ale poziţiei nete a lichidităţii băncilor au alternat cu cele în care semnul acesteia a fost pozitiv, determinând o alternanţă, nu neapărat sincronizată, a poziţiei operaţionale a lichidităţii, respectiv a sensului utilizării principalului instrument de piaţă monetară al băncii centrale[46].

Dincolo de faţeta declaraţiilor oficiale, aprecierea rolului asumat de BNR pe linia furnizării de lichiditate poate fi apreciat mai realist analizând comparativ ratele dobânzilor practicate la nivel european şi naţional.

Marea majoritate a specialiştilor au criticat politica BCE de coborâre a indicatorilor la minime istorice, considerând că reducerea dobânzii amplifică riscul de a aduce BCE mai aproape de epuizarea arsenalului de manevră, fără a reuşi să repornească economia zonei euro; aceasta deoarece mecanismele de transmisie în economie a ratelor băncii centrale sunt limitate de criza datoriilor.

Spre deosebire de BCE, Banca Naţională a României a dus o politică de creditare clădită pe rate ale dobânzii cu mult peste rata minimă stabilită în plan european; efectul direct al acestor decizii s-a concretizat în scumpirea creditelor, respectiv, sporirea

[46] http://www.bnr.ro/Operatiunile-de-piata-monetara-%28open-market%29-3328.aspx

dificultăţilor de finanţare a economiei româneşti grav afectată de criză. Deşi rata dobânzii la facilitatea de depozit s-a menţinut peste limita europeană, nivelurile reglementate au fost departe de a stârnit interesul marilor proprietari de capitaluri lichide.

Tabelul nr. 5.10. Decizii de politică monetară: BCE vs. BNR

Ani	Rata dobânzii			Perioada
	de refinanțare	facilitatea de creditare	facilitatea de depozit	
	BANCA CENTRALĂ EUROPEANĂ[47]			
2008	4,00%	5,00%	3,00%	ianuarie - iunie
	4,25%	5,25%	3,25%	iulie - septembrie
	3,75%	4,75%	2,75%	octombrie
	3,25%	3,75%	2,75%	noiembrie
	2,50%	3,00%	2,00%	decembrie
2009	2,00%	3,00%	1,00%	ianuarie - februarie
	1,50%	2,50%	0,50%	martie
	1,25%	2,25%	0,25%	aprilie
	1,00%	1,75%	0,25%	mai - decembrie
2010	1,00%	1,75%	0,25%	ianuarie - dec.
2011	1,00%	1,75%	0,25%	ianuarie - martie
	1,25%	2,00%	0,50%	aprilie - iunie
	1,50%	2,25%	0,75%	iulie - octombrie
	1,25%	2,00%	0,5%	noiembrie
	1,00%	1,75%	0,25%	decembrie
2012	1,00%	1,75%	0,25%	ianuarie - iunie
	0,75%	1,5%	0,00%	iulie - decembrie
2013	0,75%	1,5%	0,00%	ianuarie - aprilie
	0,5%	1,0%	0,00%	mai

[47] http://www.ecb.europa.eu/stats / monetary/rates/html/index.en.html

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI[48]				
2008	8,00%	12,00%	4,00%	ianuarie - februarie
	9,00%	13,00%	5,00%	martie - mai
	9,50%	13,05%	5,50%	iunie - august
	10,25%	14,25%	6,25%	septembrie
	9,00%	13,00%	5,00%	nov. - decembrie
2009	8,50%	12,50%	4,50%	ianuarie - august
	8,00%	12,00%	4,00%	septembrie - dec.
2010	7,50%	11,50%	3,50%	ianuarie
	7,00%	11,00%	3,00%	februarie
	6,50%	10,50%	2,50%	martie
	6,25%	10,25%	2,25%	mai - decembrie
2011	6,00%	10,00%	2,00%	ianuarie - nov.
	5,75%	9,75%	1,75%	decembrie
2012	5,75%	9,75%	1,75%	ianuarie
	5,50%	9,50%	1,50%	februarie
	5,25%	9,25%	1,25%	martie - decembrie
2013	5,25%	9,25%	1,25%	ianuarie - aprilie
	5,25%	8,25%	2,25%	mai

Sursa: Prelucrare proprie a datelor

5.4.2. Efectele înstrăinării capitalului sistemului bancar românesc

Conform ultimelor statistici, sistemul bancar din România este format de 40 de instituţii de credit, respectiv 31 persoane juridice române şi 9 sucursale ale unor bănci din alte state membre ale Uniunii Europene. Din cele 31 de unităţi bancare româneşti, 26 sunt cu capital majoritar privat străin, 3 cu capital majoritar privat autohton, 2 cu capital integral sau majoritar de stat.

Această structură a sistemului bancar românesc denotă o

[48] http://www.bnro.ro/Indicatori-de-politica-monetara-1744.aspx

dependenţă a economiei româneşti de interesele marilor bancheri privaţi externi, ceea ce induce o stare de vulnerabilitate la nivel macroeconomic. Invocând libera circulaţie a capitalurilor (averilor), BNR a pierdut, cu bună ştiinţă, controlul asupra sistemului bancar românesc. Acest fapt a făcut ca îndeplinirea obiectivelor asumate prin politicile monetare să surclaseze interesele bancherilor străini.

Elaborarea şi implementarea unor politici monetare care să sprijine economia românească nu înseamnă doar impunerea unor reguli / ţinte şi urmărirea respectării lor. Armonizarea politicilor macroeconomice (în sprijinul economiei româneşti) depinde, într-o mare măsură, de nivelul de conlucrare dintre autoritatea monetară şi sistemul bancar. Atâta timp cât cele două părţi nu au obiective comune (relansarea economiei româneşti, respectiv maximizarea câştigurilor bancherilor) motivul conlucrării dispare.

Mai nou, spaţiul de manevră al autorităţii monetare naţionale are mari şanse să fie diminuat dacă Comisia Europeană va obţine dreptul de a închide băncile cu probleme din zona euro. Invocând măsuri de prevenire a pierderilor creditorilor băncilor afectate de criză (pentru a nu mai implica autorităţile naţionale) executivul UE a pregătit un proiect privind sistemul de reacţie în situaţii de criză. În cadrul proiectului se prevede înfiinţarea unui organism decizional care să pregătească proiectele de decizii, însă hotărârile finale urmând să revină tot Comisiei. Singurul oponent al acestei propuneri s-a arătat a fi Germania, care susţine că abordarea centralizată a problemelor bancare trebuie să fie introdusă doar după ce vor fi luate noi măsuri de unificare a politicilor economice şi fiscale.

Intensificarea preocupărilor pentru centralizarea gestionării sistemului bancar şi unificarea politicilor economice şi fiscale (urmărind modelul unor politici deja implementate - precum PAC) ca soluţii pentru relansarea economiei UE predetermină cetăţenii (mai mult sau mai puţin şcoliţi) să se întrebe care mai este rolul autorităţilor naţionale în ecuaţia care le decide existenţa.

5.4.3. Mitul păsării phoenix şi sistemul bancar românesc

Elementul comun al celor două coordonate invocate în titlu îl reprezintă *renaşterea*. Dacă pasărea phoenix renaşte din

propria cenuşă, sistemul bancar românesc poate renaşte (în sensul de a-şi relua rolul de instrument viabil şi utilizabil în relansarea economiei româneşti) doar printr-o decizie radicală a BNR: reglementarea utilizării exclusive a monedei legale în operaţiunile comerciale şi bancare derulate în interiorul ţării.

Efectele unei astfel de decizii nu ar întârzia să apară. În primul rând s-ar realiza o decuplare a evoluţiei preţurilor interne de evoluţiile diferitelor monede facultative (euro, dolar, franc elveţian etc.); acest aspect va ameliora şi dezechilibrul de la nivelul remunerării factorilor de producţie (dezechilibru indus de exprimarea în euro a costului materiilor prime, materialelor, utilajelor şi exprimarea în lei a salariilor).

În al doilea rând, convertind volumul mare de credite acordate în monedă străină şi obligând societăţile bancare să lucreze exclusiv cu moneda naţională, acestea vor fi puse în situaţia de a susţine leul, tocmai pentru a nu afecta performanţa creditelor plasate în ţară.

Adoptarea Regulamentului Băncii Naţionale a României privind limitarea creditării în valută a companiilor, începând cu luna martie 2013, nu este decât o reacţie timidă care să creeze iluzia că problemele întreprinzătorilor autohtoni au fost rezolvate.

Deşi discuţiile privind poziţia BNR în balanţa *obiective naţionale - obiective ale bancherilor capitalişti* s-au intensificat, mai ales pe fondul crizei economico-financiare, oficialii acestei autorităţi rămân rezervaţi la acţiuni care cu greu pot fi înţelese de mediul economic românesc.

* * *

Ca un corolar al acestui capitol atragem atenţia că folosirea eficientă a mijloacelor / resurselor / instrumentelor şi valorificarea lor în interes naţional depinde de capacitatea fiecărei ţări; bogăţia creează valoare doar în interesul celui care o exploatează. Acelaşi mesaj îl transmitea şi Fr. List, când spunea că *forţa de a crea bogăţii este infinit mai importantă decât bogăţia însăşi; ea garantează nu numai posesiunea şi sporirea celor dobândite, ci*

şi posibilitatea de înlocuire a celor pierdute.[49]

5.4.4. Oportunitatea creării unei case de compensaţie

Aşa cum atrăgeam atenţia încă de acum trei ani[50], o alternativă la măsurile monetare adoptate ar fi conversia tuturor creditelor contractate anterior în monedă străină şi continuarea creditării exclusiv în monedă naţională. Pentru cei ce înţeleg profunzimea acestei propuneri, admitem că fundamentarea ideii de convertire a creditelor în lei trebuie să pună în balanţă avantajele dar şi riscurile (consecinţele) unei asemenea intervenţii pe piaţa valutară.

Plecând de la experienţa altor ţări (de exemplu, Germania care între cele două războaie mondiale a recurs la o astfel de tehnică pentru a eşalona datoriile), admitem că pentru a se transpune în practică această tehnică se poate recurge la înfiinţarea unei case de conversie (o instituţie a statului aflată sub directa coordonare a BNR). Concret, această casă de conversie ar urma să preia toate creditele contractate în valută, convertindu-le în lei (la cursul zilei).

Introducerea în schemă a casei de conversie trebuie văzută în avantajul ambelor părţi:

- pe de o parte, titularii de credite sunt feriţi de riscurile valutare la care erau expuşi iniţial (ori de câte ori se înregistrează o depreciere a leului);
- pe de altă parte, băncile creditoare sunt ferite de riscul nerecuperării creditelor contractate (ori de câte ori un debitor întâmpină dificultăţi în rambursarea creditului contractat, banca este expusă riscului de nerecuperare a creditului).

Pentru o conversie mai facilă, prezumţia în a asigura încrederea într-o astfel de operaţiune este ca această conversie să nu presupună modificarea clauzelor contractuale aferente contractelor de credite încheiate între solicitanţi şi băncile creditoare. Ulterior, pe măsură ce funcţionalitate casei de conversie se

[49] Deşi ideile lui Friedrich List au stat la baza creării Comunităţii Economice Europene, tot el a opinat că liberalismul economic este în avantajul ţărilor avansate industrial şi dezavantajul celor rămase în urmă.

[50] Golban, R., Tudose, M.B. (2010), *Mecanismul conversiei creditelor contractate în monedă străină*, http://standard.money.ro, 23 nov. 2010

dovedeşte a fi eficientă, oferind suficiente garanţii de „bun platnic", aceasta ar putea încheia înţelegeri la nivel global cu sistemul băncilor comerciale prin care se pot negocia eşalonarea creditelor, noi condiţii de plată a creditelor etc.

Practic, mecanismul funcţionării sale ar putea fi redat astfel:

Figura nr. 5.1. Mecanismul funcționării casei de conversie

Situația inițială

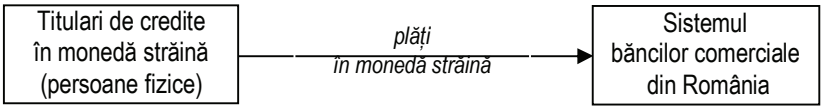

Situația în cazul creării *Casei de conversie*

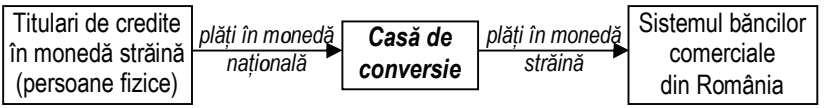

Dincolo de avantajele pe care ar urma să le dobândească cele două părţi ale contractului de creditare, trebuie să admitem că această tehnică poate avea implicaţii mult mai ample:

- poate favoriza însăşi economia românească de ansamblu; practic, nu ar mai fi nevoie de un sprijin direct al leului (prin intervenţii ale BNR), care ar putea apoi să fie depreciat treptat;
- poate reduce tensiunile sociale, deoarece o depreciere a leului nu ar mai afecta persoanele cu datorii;
- poate reduce considerabil riscurile valutare deoarece această casă de conversie (garantată fiind de stat) ar putea chiar emite obligaţiuni cu o dobândă preferenţială în calitatea sa de fond de consolidare a tuturor împrumuturilor din ţară.

În condiţiile actualului sistem de creditare din România s-a creat un adevărat cerc vicios, incapabil să ofere alternative de redresare. Iată, de exemplu, cum poate fi redat actualul mecanism:

1) în prezent creditarea este blocată (datorită costurilor sporite şi riscurilor asumate);
2) mai mult ca oricând, economia este dependentă de credite

(dar şi într-o abordare generalizatoare se poate admite că o economie nu-şi poate asigura creşterea privată fiind de mecanismul creditării);

3) în condiţiile reducerii finanţării (atât din venituri proprii, cât şi din împrumuturi) se reduce şi volumul consumului;
4) consecinţa directă a reducerii consumului o reprezintă scăderea veniturilor la bugetul de stat (ştiut fiind că cea mai mare parte a veniturilor bugetului de stat se constituie pe seama impozitelor indirecte instituite asupra consumului - TVA, accize);
5) insuficienţa resurselor publice antrenează riscuri suplimentare de tensiuni sociale (pe fondul unor eminente falimente private);
6) datorită incertitudinii induse de imposibilitatea rambursării creditelor anterior contractate, băncile vor lua masuri noi de protecţie, majorând suplimentar dobânda;
7) rigiditatea creditării blochează piaţa imobiliară şi generează o subfinanţare a economiei (inclusiv a investiţiilor).

În schimb, în condiţiile creării casei de conversie şi acceptării creditării doar în monedă naţională, acest cerc vicios poate fi întrerupt deoarece:

1) se repun în valoare funcţiile leului ca monedă naţională reprezentativă;
2) se elimină riscurile valutare la care erau supuşi titularii de credite contractate în monedă străină;
3) reduce gradul de utilizare a altor monede străine (datorită experienţelor nefavorabile aferente împrumuturilor anterior contractate);
4) refinanţarea s-ar discuta doar la nivelul continuării creditării în monedă naţională;
5) se creează premise pentru o deblocare a pieţei creditelor ceea ce ar reprezenta un impuls favorabil pentru economie;
6) prin negocieri, casa de conversie ar putea eşalona creditele oferind garanţii suplimentare chiar şi în perioadele în care s-ar putea înregistra reaprecierea leului.

Atunci când am conturat această posibilă idee de conversie a creditelor în monedă naţională (concomitent cu interzicerea

creditării persoanelor fizice în monedă străină) şi înfiinţarea unei case de conversie care să asigure derularea contractelor deja încheiate în condiţii de risc minim pentru ambele părţi (titularul de credit, pe de o parte, şi bancă, pe de altă parte) ne-am gândit şi la modul în care îşi va îndeplini misiunea noua casă de conversie. Pentru a deveni funcţională, o asemenea construcţie trebuie să dispună de mijloace adecvate deoarece o asemenea instituţie ar avea nevoie de fonduri sau garanţii străine considerabile pentru a garanta băncilor private din România recuperarea împrumuturilor. Formarea capitalului casei de conversie trebuie să presupună aportul tuturor celor interesaţi (bănci comerciale, stat, alte instituţii financiare); elementul central al acţiunii comune prin casa de conversie trebuie să rămână ideea sprijinirii leul pe piaţă. Casa de conversie poate fi şi o oportunitate de investiţie prin emisiunea de obligaţiuni pe seama cărora investitorii ar putea realiza câştiguri chiar şi în condiţiile deprecierii leului.

Concret, în funcţie de aprecierea sau deprecierea leului, casa de conversie poate înregistra câştiguri sau pierderi; pentru a asigura continuitatea operaţiunilor se impune a identifica sursele pe seama cărora se vor acoperi diferenţele în cazul deprecierii leului. Pentru a evidenţia mai bine mecanismul, facem apel la puterea exemplului:

Figura nr. 5.2.

Mecanismul funcționării casei de conversie în cazul deprecierii leului

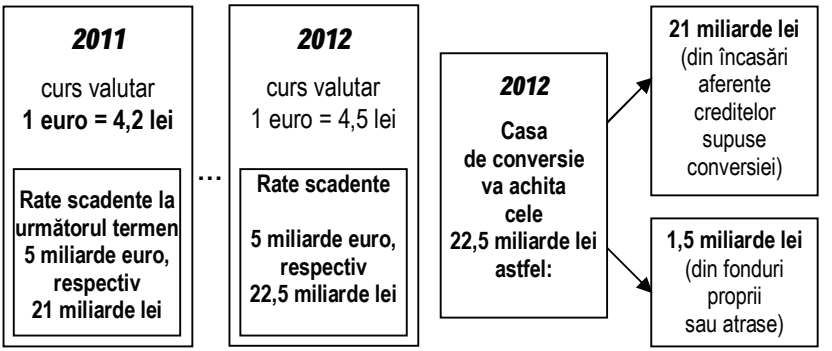

Fondurile proprii, respectiv atrase, pe seama cărora s-ar putea finanţa diferenţa rezultată ca urmare a deprecierii leului ar putea fi reprezentate de:

a) fondurile obţinute ca urmare a investiţiilor efectuate în nume propriu de către casa de conversie;
b) câştigurile obţinute ca urmare a aprecierii leului faţă de alte monede;
c) contribuţii ale băncilor străine care au un interes ca piaţa românească de credite să nu se prăbuşească;
d) fonduri constituite pe seama impozitării suplimentare a câştigurilor băncilor (impozit deja introdus în câteva ţări din UE); e) venituri proprii realizate din investiţii financiare;
f) fonduri / garanţii obţinute din lămurirea soldului de cliring (aferent relaţiilor comerciale cu Germania) etc.

Prin prisma celor enunţate, admiţând că au fost trasate atât aspectele de ordin organizatoric-funcţional cât şi implicaţiile decurgând din însăşi activitatea casei de conversie, apreciem că propunerea noastră este una viabilă, capabilă să ofere noi perspective economiei româneşti. Totodată, pentru a garanta reuşita, se impune o decantare a priorităţilor actuale şi o depolitizare a măsurilor de redresare a economiei.

5.4.5. Necesitatea corelării obiectivelor politicii monetare cu alte obiective ale politicilor macroeconomice

Aşa cum punctam şi în subsecţiunea 4.1.2., asumarea unui obiectiv monetar nu este suficientă dacă nu se iau toate măsurile colaterale absolut indispensabile pentru atingerea obiectivelor globale asumate.

Pentru a ne justifica această propunere invocăm, ca exemplu, decizia Băncii Angliei care a fixat rata dobânzii cheie în funcţie de rata şomajului.[51] Mark Carney, cetăţean canadian şi fost şef al Băncii Centrale a Canadei, astăzi noul şef al Băncii Angliei, a decis în mod oficial să schimbe politica monetară a băncii centrale a Marii Britanii. Conform acestei noi politicii monetare,

[51] Golban, R. (2013), *BNR - de la cinism la leacuri băbeşti*, http://www.cotidianul.ro/bnr-de-la-cinism-la-leacuri-babesti-220139/

banca centrală a Angliei va ţine dobânda cheie la un minim de 0,5% până când rata şomajului (de aprox. 7,8%) va scădea sub pragul de 7%.

Plecând de la faptul că analiştii au estimat o scădere a ratei şomajului în cursul anului 2016, se aşteptă ca, în următorii ani, Banca Angliei să promoveze o politică monetară expansivă după modelul Băncii Centrale a Americii. În pofida acestei politici monetare curajoase, analiştii nu au estimat, pentru următorii ani, şi o creştere a inflaţiei.

Prin urmare, corelarea obiectivelor politicii monetare cu alte obiective macroeconomice se dovedeşte, tot mai evident, a fi soluţia pentru relansarea economiei.

A conecta rata dobânzii la rata şomajului este un pas desigur lăudabil, însă nu lipsit de controverse în lumea experţilor, precum ar fi cei din rândurile conducerii Băncii Naţionale a României. În România, a combate şomajul prin instrumente monetare pare a fi inacceptabil. În schimb, la Londra şi Washington a concentra toate forţele economice, inclusiv pe cele ale băncii centrale, într-o politică axată pe creşterea economică este răspunsul firesc la provocările celei mai adânci crize din ultimii şaptezeci de ani. În timp ce banca centrală a Angliei a preluat şi o răspundere socială prin definirea politicii monetare, admiţând indirect ca obiectiv creşterea nivelului de trai al omului de rând, politica monetară a BNR are ca obiectiv profiturile şi protecţia băncilor comerciale. Clauzele abuzive din contractele semnate de români cu băncile comerciale nu cad sub incidenţa controlului BNR, ci sunt, după vorbele cinice ale guvernatorului M. Isărescu, o problemă a debitorului - asumată în momentul semnării contractului de credit.

Un alt caz similar: în anul 2011, autoritatea de supraveghere a pieţei de capital din Ungaria transmitea băncilor, printr-o scrisoare, să ajute clienţii să schimbe creditele din franci elveţieni în euro (în anul 2011 euro fiind mai puţin volatil faţă de forint). Întrebaţi de ce BNR nu a adoptat o astfel de decizie, oficialii au declarat că „BNR a subliniat cu insistenţă, uneori chiar cu prea mari insistenţe, că împrumuturile în valute exotice sunt periculoase.

Chiar dacă cineva în banca centrală ar avea ideea să transmitem şi noi o scrisoare precum colegii din Ungaria, trebuie întrunit consiliul de administraţie şi e nevoie de o anumită procedură care trebuie îndeplinită". Deci, a fost preferată varianta impasibilităţii în detrimentul susţinerii debitorilor (consumatori finali sau investitori).

Şi anomaliile nu se limitează doar la atât. Mai nou, spre deosebire de domnul Mark Carney, oficialii BNR fac propuneri mult mai „subtile" pentru relansarea creditării private: „băncile ar trebui să scoată mai mulţi bani din buzunare şi să plătească un personal specializat plecând de la psihologi, filosofi, sociologi, oameni care să vină în grupurile de analiză ale băncilor şi să asigure momentul de relansare a creditării". Deci, relansarea economiei şi crearea de locuri noi de muncă nu se realizează prin dobânzi mici, ci prin sociologi.

Având ca punct de plecare rata dobânzii, aducem în discuţie şi politica BNR privind rata dobânzii. Deşi s-au trasat linii directoare privind evoluţia şi nivelul ratei dobânzii, acestea au rămas doar pe hârtie deoarece creditarea internă s-a realizat tot după propriul interes al băncilor comerciale. Dincolo de nivelul de referinţă al ratei dobânzii stabilit de BNR, acestea şi-au impus comisioane care să le asigure câştiguri mai mult decât îndestulătoare. Astfel, „efortul" BNR de a impune o rată a dobânzii care să asigure o refinanţare rezonabilă (atât a economiei, cât şi a populaţiei) a fost spulberat de băncile comerciale. Deşi tardiv, ne putem întreba cui i se poate imputa această situaţie; firește, BNR-ului deoarece nu a luat toate măsurile necesare în zona sa de influenţă, permiţând băncilor comerciale să speculeze carenţa de reglementare a autorităţii monetare.

Conchidem cu precizarea că asumarea unui obiectiv (definit generic „ţintirea inflaţiei") nu este suficientă dacă nu se iau toate măsurile colaterale absolut indispensabile pentru atingerea obiectivului respectiv. La ce foloseşte României menţinerea ratei inflaţiei la un anumit nivel dacă economia este practic ruinată?

5.5. Politica fiscal-bugetară

5.5.1. Coordonatele fiscal-bugetare ale României

Raţiunea implementării politicilor fiscal-bugetare are la bază două coordonate: nevoia de resurse financiare publice (destinate acoperirii cheltuielilor publice asumate) şi necesitatea influenţării activităţii economico-sociale, manevrând instrumentele fiscale de o manieră favorabilă.

Consecinţele unor astfel de politici sunt puse în evidenţă prin volumul şi structura veniturilor fiscale ale diferitelor bugete publice. De exemplu, în totalul resurselor bugetului de stat predomină resursele fiscale; preponderenţa veniturilor fiscale reprezintă un aspect firesc al sistemelor economice capitaliste. Lucrurile se complică atunci când resursele fiscale sunt defalcate pe cele două categorii: elemente de fiscalitate directă şi elemente de fiscalitate indirectă.

A. *Evoluţia resurselor constituite pe seama elementelor de fiscalitate directă*. Dacă în anul 1990 ponderea acestor resurse în totalul veniturilor fiscale ale bugetului de stat a fost de 56,86%, ea a evoluat descrescător, ajungând, în anul 2000, să fie de 17,18% (nivelul minim al perioadei analizate); în anul 2012, ponderea participării impozitelor directe la formarea veniturilor bugetului de stat a fost de 24%. Observăm că impozitele directe au contribuit cu ponderi din ce în ce mai mici la formarea veniturilor bugetului de stat, în timp ce ponderea impozitelor indirecte a luat amploare. Situaţia se justifică prin faptul că unei creşteri masive a cheltuielilor publice nu i s-a putut răspunde prin sporuri de resurse constituite pe seama elementelor de fiscalitate directă (deoarece a scăzut volumul materiei impozabile şi puterea contribuabililor). În aceste circumstanţe, se poate observa clar că echitatea fiscală (care deşi a fost des discutată de politicienii fiecărei guvernări) s-a deteriorat mult.

B. *Evoluţia resurselor constituite pe seama elementelor de fiscalitate indirectă*. În anul 1990, cca. 34% din resursele fiscale proveneau din impozite indirecte. Ulterior, elementele de

fiscalitate indirectă au înregistrat o creştere masivă a participării la formarea resurselor fiscale ale bugetului de stat (în anul 2000 înregistrându-se nivelul maxim - 78,79%); în anul 2012, procentul acestora a fost de cca. 74%. În absenţa materiei impozabile (fundament pentru impozitele directe), guvernanţii s-au orientat către impozitele indirecte, deşi se cunoştea faptul că au caracter regresiv (apasă mai mult asupra contribuabililor cu venituri mici). Aşa se explică faptul că politicile fiscale promovate au apăsat şi apasă covârşitor asupra contribuabililor (elementele de fiscalitate indirectă având un randament fiscal ridicat, nefiind corelate cu puterea contributivă).

De cele mai multe ori, promisiunile de relaxare fiscală s-au concretizat în măsuri de diminuare a cotei unui impozit (fără efecte certe la nivel economic) şi o extindere a sferei de impozitare sau o majorare a cotelor pentru alte elementele de fiscalitate indirectă (în special TVA şi accize). Procedura s-a aplicat şi în acest an, când decizia de reducere a taxei pe valoarea adăugată la produsele de panificaţie a fost dublată de majorarea accizelor la alcool şi introducerea de accize pentru anumite bunuri de lux (bijuterii din aur, maşini puternice, iahturi şi blănuri), dar şi de perspectiva de majorare a impozitelor pe veniturile din chirii (clădiri şi automobile).

Problema fiscal-bugetară, indusă de nivelul ridicat al cotelor de impozitare, de numărul mare al elementelor fiscale şi de risipa din sistemul bugetar, a devenit foarte acută. Toate aceste „reforme" ne-a creat un sistem de taxe specifice lumii a trei (departe de specificul ţărilor europene). Dependenţa de marii finanţatori externi reduc şansele reconfigurare a sistemului fiscal românesc şi de reechilibrare bugetară.

Mai mult ca oricând, sunt necesare politici protecţioniste şi de susţinere atât de ordin social, cât şi de ordin economic. Istoria a dovedit că pentru surmontarea dezechilibrelor sunt necesare măsuri decise şi coordonate exclusiv la nivel naţional. Diminuarea controlului în gestionarea acestor politici (ca urmare a integrării economice) substituie atingerea obiectivelor naţionale cu realizarea obiectivelor la nivel de uniune.

5.5.2. Oportunitatea înfiinţării unui fond suveran pentru investiţii

O preocupare recentă pe plan mondial o reprezintă crearea de fonduri suverane de investiţii[52]. Majoritatea acestor fonduri suverane au fost create după anul 2000, în prezent operând cu mult succes în spaţiul afacerilor internaţionale, în beneficiul statelor care le deţin.

Asemenea acestor state, România ar trebui să se orienteze către înfiinţarea unui astfel de fond. Măsuri concrete de finanţare a proiectelor de investiţii prin intermediul acestui fond au fost deja creionate[53]. Astfel, s-a avut în vedere „o emisiune de bonduri speciale pentru zona Golfului Persic, la o valoare cuprinsa între 5 şi 10 miliarde de dolari, care să fie subscrisă de state precum Emiratele Arabe Unite, Qatar, Kuwait, Oman, Bahrain, Arabia Saudită. Banii ar putea fi investiţi în marile proiecte de investiţii ale României, conducând la relansarea economiei romaneşti, prin repornirea motoarelor acesteia, pe întreaga ei orizontală. Numai prin efectul de multiplicare, într-o perioada rezonabilă de câţiva ani, cele 10 miliarde de dolari ar putea conduce la activitate economică de 25 la 40 de miliarde, cu efecte dintre cele mai benefice asupra bugetului de stat". Mergând dincolo de scadenţa acestor bonduri, s-a avut în vedere şi conversia lor în acţiuni la companiile de proiect, statele creditoare urmând să devină partenere ale statul român în investiţiile finalizate, creatoare de valoare adăugată şi profit, pentru toate părţile implicate.

Autorul acestei idei a gândit crearea unui astfel de fond astfel încât să asigure:[54]

---

[52] Sovereign Fund of Brasil, China Investment Corporation, Strategic Investment Fund of France, Government Investment Fund Indonezia, Italian Strategic Fund, Korea Investment Corporation, Kuwait Investment Authority, Libian Investment Authority, Nigerian Sovereign Investment Authority, Oman Investment Fund, Qatar Investment Authority, Palestine Investment Fund, Abu Dhabi Investment Authority, Emirates Investment Authority, Investment Corporation of Dubai, State Capital Investment Corporation of Vietnam etc.

[53] http://www.ziare.com/bani/fonduri-investitii/invitatii-ziare-com-ionel-blanculescu-fondul-suveran-de-investitii-al-romaniei-fsir-1179447, accesat la 15.08.2013

[54] http://www.ziare.com/bani/fonduri-investitii/invitatii-ziare-com-ionel-blanculescu-fondul-suveran-de-investitii-al-romaniei-fsir-1179447, accesat la 15.08.2013

a) promovarea investiţiilor româneşti în lume, asigurând sprijinul statului român pentru acestea;
b) atragerea, negocierea, medierea şi gestionarea relaţiilor cu investitorii străini în România;
c) reprezentarea organizaţiei specializate a statului, mandatată cu desfăşurarea relaţiilor de afaceri ale acestuia, atât pe plan internaţional, cât şi naţional.

O asemenea decizie se justifică şi datorită faptului că, în prezent, atractivitatea mediului de afaceri românesc a scăzut mult în ultimul timp datorită volatilităţii crescute a mediului politic, reputaţiei precare a reprezentanţilor ministerului cu atribuţii economice, lipsei de continuitate în dialogul cu investitorii străini, nivelului ridicat de fiscalitate etc.

Gestionarea acestui fond suveran de investiţii, fiind administrat după principiile unei afaceri private se presupune a nu afecta deficitul bugetar. Singura condiţie impusă este aceea de a investi în proiecte profitabile pentru a motiva marii finanţatori.

Continuând pe linia efectelor benefice ale creării unui astfel de fond suveran de investiţii, apreciem că acesta ar putea viza şi o mai bună gestionare a zăcămintelor naţionale aflate în proprietatea statului (ca o alternativă la exploatarea prin intermediul concernelor transnaţionale).

În acelaşi context, avem în vedere şi condiţionarea României de a valorifica zăcămintele prin licenţe de exploatare (rezerva auriferă de la Roşia Montană, gazele de şist etc.). Altfel spus, datorita orientării ideologice euro-atlantice, România a fost condiţionată în a-şi exploata zăcămintele solului şi subsolului.

Suntem de părere că situaţia prezentă trebuie să depăşească aceste obstacole ideologice şi să pună mai presus de orice relansarea economică şi interesul naţional.

5.5.3. Recuperarea datoriilor istorice - soluţie pentru investiţii suplimentare şi echilibrare bugetară

Modelul economic keynesian, fundamentat pe intervenţiile statale consistente în plan economic şi social pare să revină în actualitate. Prin conturarea acestui model s-au oferit soluţii pentru depăşirea crizei economice din ’29-’30; corelarea politicilor monetariste

cu o politica fiscală energică au constituit contraponderea la „ ineficienţa relativă a sistemului economic privat". Virtuţile acestui model au fost apreciate pe plan mondial şi după cel de-al doilea război mondial, dar a pierdut teren ca urmare a stagflaţiei din anii '70.

Criza economică ce a debutat în anul 2007 a adus în actualitate modelul economic propus de Keynes, când sprijinul unei mai energice politici de intervenţie a statului a devenit tot mai evidentă.

În cazul României, dificultatea intervenţiei statale a fost pusă pe seama penuriei resurselor financiare publice. Fără a mai intra în detalii dacă este vorba de penurie sau slabă eficienţă a utilizări resurselor financiare publice, ne vom orienta către identificarea unor potenţiale surse de venit pentru satul român.

Concret, avem în vedere recuperarea datoriilor Germaniei din relaţiile comerciale cu România aferente soldului relaţiilor comerciale româno-germane derulate în baza acordului de cliring din anul 1935.

Deşi problema a fost sesizată încă din anul 2010, autorităţile române nu au acordat atenţia cuvenită acestei probleme, invocând fie inexistenţa soldului, fie inexistenţa dovezilor.

După trei ani de demersuri şi popularizare a cazului, consilierul guvernatorului BNR, Adrian Vasilescu, declară oficial că BNR *recunoaşte datoria istorică a Germaniei către România*, dar punctează că *banii au trecut prin „furcile" împărţirii din 1947 şi este „foarte dificil de calculat" valoarea datoriei Germaniei către România*[55].

Deşi au fost aduse dovezi privind existenţa soldului, autorităţile române invocă, încă, inexistenţa acestora şi dificultatea calculării exacte a soldului rămas necompensat. Rămâne de văzut câţi ani trebuie să mai treacă pentru a accepta şi dovezile existente.

Trecând în plan mondial, observăm că în timp ce România aşteaptă recunoaşterea dovezilor, Rusia plăteşte datoriile din cliringul blocului de est (CAER). Datoriile de 1,7 miliarde de

[55] http://www.dcnews.ro/2013/08/bnr-recunoaste-datoria-istorica-a-germaniei-catre-romania-ce-se-intampla-cu-banii/accesat la 14.08.2013

dolari către Slovacia şi 289 milioane de dolari către Serbia au fost asumate de Rusia în contul responsabilităţilor financiare ale statului sovietic faţă de Cehoslovacia şi Iugoslavia[56]. Achitarea datoriilor s-a realizat parţial prin livrări de bunuri industriale şi parţial în bani, conform unor acorduri interguvernamentale încheiate cu cele două ţări. Mai mult, până la sfârşitul acestui an, Rusia intenţionează să achite datorii din perioada sovietică şi către Finlanda, Cehia şi Muntenegru.

Întrebarea care se ridică este cine ar trebui să aibă iniţiativa negocierii părţii ce se cuvine României din această colaborare economică, având în vedere dificultatea demersurilor precedente.

Până la rezolvarea acestor probleme un lucru rămâne cert: România are nevoie de bani pentru investiţii, pentru echilibrare bugetară, pentru înfiinţarea unei case de compensaţie sau pentru constituirea unui fond suveran de investiţii.

Modelul keynesian către care s-au reorientat economiile actuale pare să nu aibă atractivitate pentru autorităţile române responsabile, care se complac în a face jocul politic al UE.

[56] http://www.mediafax.ro/economic/rusia-a-platit-serbiei-si-slovaciei-datorii -din-perioada-sovietica-de-2-miliarde-de-dolari-10986529, accesat la 15.08. 2013

Capitolul 6

ROMÂNIA
- ÎNTRE CONLUCRAREA INTEGRAȚIONISTĂ ŞI PARTICIPAREA CA MEMBRU AUTONOM ÎN SISTEMUL COMERCIAL MULTILATERAL

Pentru a nu fi acuzaţi de prejudecăţi eurosceptice naive, avem în vedere prezentarea unor argumente juste pe care să se sprijine ideea regândirii strategiei României în cadrul Europei. Aceasta deoarece, România a intrat în Uniunea Europeană în momentul în care prosperitatea europeană a intrat în declin; momentul invocat a fost imediat urmat de declanşarea crizei mondiale, ceea ce a făcut şi mai dificilă încadrarea în tiparul european şi exploatarea potenţialelor beneficii.

La baza elaborării acestui capitol am avut în vedere creionarea câtorva aspecte esenţiale pentru a discuta şi aprecia poziţia României în cadrul UE, respectiv: evaluarea costurilor şi consecinţelor retragerii, identificarea potenţialelor avantaje ale politicii comerciale bazate pe tratate de liber schimb, interpretarea poziţiei geografice a ţării, analiza impactului politicii agricole comune şi a preţului alimentelor, analiza costurilor alternativelor de finanţare externă a ţării, analiza tendinţelor evolutive la nivel mondial etc.

6.1. Evaluarea costurilor şi consecinţelor menţinerii / retragerii în / din UE

Odată cu reglementarea dreptului de retragere din UE, statele membre au admis (recunoscut oficial) că relaţia cu UE este bidirecţională (aderare / retragere). Din moment ce cadrul legal european reglementează retragerea din UE, o ţară trebuie să decidă doar asupra momentului şi politicii retragerii. La baza acestor decizii trebuie să stea analiza *efectelor* şi *consecinţelor* retragerii. Pentru o pertinentă evaluare a efectelor / consecinţelor, respectiv, costurilor şi beneficiilor, trebuie puse în balanţă două scenarii:

a) un scenariu care să reflecte situaţia curentă a statului membru;
b) un scenariu care să reflecte situaţia statului în afara UE, ca membru de sine-stătător în sistemul comercial multilateral.

Iniţierea acţiunii de retragere trebuie discutată sub două dimensiuni: politică şi economică. Din punct de vedere politic, prezintă importanţă poziţia formaţiunilor politice aflate la guvernare. Cadrul general prevede că retragerea voluntară se realizează potrivit procedurilor constituţionale (implicând, cel mai probabil, o consultare prin referendum a populaţiei). În cazul României, Constituţia prevede doar faptul că aderarea României la tratatele constitutive ale Uniunii Europene, în scopul transferării unor atribuţii către instituţiile comunitare, precum şi al exercitării în comun cu celelalte state membre a competenţelor prevăzute în aceste tratate, se face prin lege adoptată în şedinţa comună a Camerei Deputaţilor şi Senatului, cu o majoritate de două treimi din numărul deputaţilor şi senatorilor (articolul 148). În baza acestei prevederi constituţionale s-a emis Legea nr. 157 / 24 mai 2005 pentru ratificarea Tratatului de aderare încheiat între statele membre al UE şi Bulgaria şi România. Din moment ce aderarea României la UE a fost un simplu act de voinţă politică (fără consultarea cetăţenilor, prin referendum), este admis să presupunem că şi retragerea ar putea urma aceeaşi procedură. Deocamdată, niciuna din formaţiunile politice reprezentative de pe arena politică românească nu şi-a exprimat intenţia de a

iniţia o propunere de retragere a României din UE.

Pentru iniţierea procedurii de retragere pot fi invocate diverse motive. Experienţa a relevat că două motive sunt decisive în acest sens: suveranitatea naţională (cazul Marii Britanii, care a fost şi este reticentă cu privire extinderea puterii UE prin transferul unor răspunderi de la nivel naţional la nivel supranaţional) şi problemele / dificultăţile economice (cazul Greciei, care - pe fondul crizei datoriei publice - a făcut obiectul discuţiilor privind retragerea / excluderea din UE). Cele două motive de retragere se presupun şi intercondiţionează reciproc; fiecare stat evaluează în ce măsură afectarea suveranităţii naţionale modifică raportul dintre costurile şi beneficiile menţinerii ca stat membru. Prin urmare, o evaluare a costurilor şi beneficiilor economice de către fiecare stat membru al UE trebuie să reprezinte o premisă esenţială pentru formarea politicii naţionale privind menţinerea sau retragerea din Uniune.

Menţinerea poziţiei de membru al UE este admisă atâta timp cât perspectivele de dezvoltare viitoare creează beneficii care să compenseze costurile politice şi economice. Balanţa dintre costurile şi beneficiile politice şi economice sunt coordonate hotărâtoare în funcţie de care se decide menţinerea în cadrul unei structuri supranaţionale. Aspectul politic este la fel de important sau chiar mai important decât aspectul economic. Elementul care le diferenţiază net este unul de ordin metodologic: în timp ce costurile şi beneficiile economice permit o mai adecvată evaluare, corturile şi beneficiile politice sunt mai dificil de evaluat. De exemplu, integrarea într-o structură de cooperare economică / politică / juridică puternică oferă statelor membre pe o poziţie superioară; pe de altă parte, dacă această integrare diminuează semnificativ drepturile şi competenţele reglementării afacerilor interne şi externe ale unui stat, atunci - pe fondul erodării puterii sale de decizie - retragerea intră pe ordinea priorităţilor. Până în prezent nu s-a elaborat vreun studiu care să prezinte clar limita maximă a costurilor / suportabilităţii până la care un stat membru se justifică să rămână în UE; cert este faptul că, ori de câte ori costurile devansează beneficiile, discutarea problemei retragerii

devine un fapt firesc.

În altă ordine de idei, se recunoaşte faptul că UE a contribuit la menţinerea păcii în Europa; însă, atâta timp cât UE urmăreşte impunerea normelor europene, care sunt divergente faţă de normele naţionale, situaţia devine, mai degrabă, generatoare de conflict, decât o soluţie a conflictului. Astfel de situaţii nu pot fi evaluate / cuantificate obiectiv pentru a decide, exclusiv, soarta unui stat din UE. Din acest motiv, decizia de retragere are la bază, cu preponderenţă, aspecte de ordin economic, ce permit o mai adecvată cuantificare; pentru aceasta se analizează dinamica unor indicatori precum rata creşterii economice (apreciată prin prisma evoluţiei PIB), contribuţia netă, volumul exporturilor şi importurilor, investiţiile străine directe etc. Aceste dinamici sunt, de principiu cuantificabile, dar dependente de evoluţia altor factori care pot denatura concluziile; de exemplu, este dificil de cuantificat costurile şi avantajele menţinerii / retragerii din UE în contextul crizei care a marcat viaţa economică internă şi externă. Este dificil de apreciat măsura în care trendul crescător sau descrescător al unui indicator poate fi pus pe seama consecinţelor integrării sau pe seama dezechilibrelor macroeconomice interne (dar generate şi de acţiunea unor factori externi).

Modelarea economică (bazată pe analizele de corelaţie între diferite variabile dependente şi independente) poate da un răspuns la această problemă, dar rezultatele nu pot fi absolutizate atunci când nu sunt luate în considerare toţi factorii de impact. Din acest motiv, rezultatele cercetărilor pot fi contradictorii. Reţinem cu titlu de exemplu rezultatele a două studii[57] efectuate de institute de cercetare de prestigiu efectuate pe cazul Marii Britanii. Primul studiu relevă că venitul naţional real brut al Marii Britanii după 20 de ani de la data retragerii va fi cu 1,5% mai mic decât în cazul menţinerii în Uniune; rezultatul este pus pe

[57] NIESR, 2000, *Continent Cut Off? The Macroeconomic Effects of British Withdrawal from the UE*, London, National Institute of Economic and Social Research, February; USITC, 2000, *The impact on the US economy of including the United Kingdom in a free trade arrangement with the US, Canada, and Mexico*, Washington DC

seama reducerii investiţiilor străine directe în sectorul producţie, care afectează rata progresului tehnic şi productivitatea muncii. Rezultatele obţinute în cel de-al doilea studiu contrastează cu concluziile primului studiului şi au relevat că estimările studiului anterior reprezintă doar cele mai mici efecte posibile, susţinând că, de fapt, scăderea investiţiilor străine directe va fi mult mai dramatică după ieşirea Marii Britanii din UE.

Astfel de studii au fost efectuate recent şi pentru România. Relevante din punctul de vedere al obiectivului nostru sunt rezultatele modelării impactului absorbţiei fondurilor europene asupra economiei româneşti (respectiv, asupra creşterii PIB potenţial) în perioada 2014-2020[58]. Ipoteza de la care se porneşte în cadrul analizei este că intrările de fonduri europene induc creştere economică atât pe segmentul investiţiilor publice, cât şi pe segmentul investiţiilor private.

Estimarea impactului macroeconomic al absorbţiei fondurilor europene în perioada 2014-2020, s-a realizat în funcţie de două scenarii:

a) scenariul alternativ - creştere economică anuală medie de 2% în absenţa fondurilor europene;
b) scenariul de bază - creştere economică anuală medie de 3,5%, care include fonduri europene. Rezultatele cercetării sunt sintetizate în tabelul următor.

Tabel nr. 6.1.a. Evaluarea impactului absorbției fondurilor europene

I. Creştere economică anuală medie de 2% în absența fondurilor europene			
Evaluarea impactului	Grad de absorbție		
	100%	80%	60%
Impact total PIB (% pe an), din care:	+2,4	+2,0	+1,6
Impact total ocupare forță de muncă (persoane pe an)	+20.200	+18.400	+16.600

[58] Lazea, V. (coord.), Anghel, L., Biriş, G. (2012), *Prioritizarea politicilor Uniunii Europene prin prisma avantajelor produse de acestea pentru România, în perspectiva participării la negocierile desfăşurate în cadrul procesului de revizuire a bugetului comunitar*, Editura Economică, Bucureşti.

Impact brut asupra veniturilor bugetare - din contribuții de asigurări şi impozitul pe veniturile persoanelor fizice - din TVA (miliare euro pe an)	 +0,98 +0,68	 +0,90 +0,62	 +0,82 +0,57
Impact net asupra veniturilor bugetare totale (după scăderea contribuției României la bugetul UE) (miliare euro pe an)	+1,2	+1,0	+0,8

Sursa: prelucrare după V. Lazea (coord.) (2012).

Tabel nr. 6.1.b. Evaluarea impactului absorbției fondurilor europene

Creştere economică anuală medie de 3,5% care include fonduri europene			
Evaluarea impactului	Grad de absorbție		
	100%	80%	60%
Impact total PIB (% pe an), din care:	+0,9	+0,5	0,1
Impact total ocupare forță de muncă (persoane pe an)	+8.300	+4.600	+920
Impact brut asupra veniturilor bugetare - din contribuții de asigurări şi impozitul pe veniturile persoanelor fizice - din TVA (miliare euro pe an)	 +0,40 +0,26	 +0,23 +0,16	 +0,05 +0,04
Impact net asupra veniturilor bugetare totale (după scăderea contribuției României la bugetul UE) (miliare euro pe an)	+1,2	+1,0	+0,8

Sursa: prelucrare după V. Lazea (coord.) (2012).

Aşa cum apreciază şi autorii studiului, impactul estimat al absorbţiei fondurilor europene este invers proporţional cu rata de creştere economică estimată pentru perioada analizată; altfel spus, o rată de creştere economică mai mică (de exemplu ca în scenariul de bază - 2%) duce la o creştere anuală a PIB cu +2,4 puncte procentuale (rata totală de creştere fiind de 4,4%, în condiţiile unui grad de absorbţie de 100% a fondurilor europene); în schimb, în ipoteza unei estimări superioare a ritmului creşterii economic (3,5%), impactul asupra PIB este de doar +0,9 puncte procentuale (rata anuală totală de creştere a PIB-ului ajungând

tot la 4,4%). În schimb, odată că scăderea gradului de absorbţie a fondurilor europene, impactul total scade considerabil, fiind de doar 1,6 % pe an (în varianta unei rate medii de creştere economică estimată de 2%), respectiv 0,1% pe an (în varianta unei rate medii de creştere economică estimată de 3,5%). Având în vedere experienţa României privind gradul de absorbţie a fondurilor (capitol la care România nu a excelat), pentru o mai pertinentă apreciere, ar trebui să ne îndreptăm atenţia către rezultatele estimării aferente nivelului minim de absorbţie luat în calcul (60%).

Lărgind orizontul de analiză (pentru perioada 2021-2025), autorii estimează că reluarea investiţiilor străine directe şi menţinerea intrărilor anuale maxime presupuse de fonduri europene la acelaşi nivel induc o imunitate a României în faţa ipotezelor de mărire / scădere a bugetului alocat în următorul exerciţiu financiar european.

Aşa cum spuneam la începutul acestei secţiuni, pentru o pertinentă evaluare a efectelor / consecinţelor, respectiv, costurilor şi beneficiilor, trebuie puse în balanţă două scenarii:

a) un scenariu care să reflecte situaţia curentă a statului membru;
b) un scenariu care să reflecte situaţia statului în afara UE, ca membru de sine-stătător în sistemul comercial multilateral.

Din păcate, pentru cel de-a doilea scenariu nu doar că nu există date pentru a asigura comparaţia, dar nu există nici preocupări pentru a lua în calcul un astfel de scenariu.

6.2. Identificarea potenţialelor avantaje ale politicilor comerciale bazate pe tratate de liber schimb

Crearea condiţiilor favorabile pentru desfăşurarea schimburilor comerciale între ţări, urmărind liberalizarea acestora şi asigurând cadrul organizatoric corespunzător pentru negocierile comerciale, a reprezentat obiectivul prioritar al Acordului General pentru Tarife şi Comerţ (GATT). Scopul urmărit a fost acela de a stabili reguli şi principii privind relaţiile comerciale internaţionale care să asigure o anumită disciplină şi un mediu favorabil privind desfăşurarea acestora, prin reducerea treptată a tuturor barierelor tarifare şi netarifare, reducerea, eliminarea sau consolidarea taxelor vamale şi înlăturarea restricţiilor cantitative sau de altă natură din calea schimburilor comerciale reciproce.

În scopul surmontării unor dificultăţi întâmpinate pe parcursul unei practici îndelungate, au fost admise o serie de excepţii / derogări, precum: *recunoaşterea sistemului preferinţelor vamale* (aflate în vigoare la data semnării acordului); *admiterea creării de zone de liber schimb şi de uniuni vamale* (cu tarife vamale externe comune); *negocierea de protocoale preferenţiale* între ţările în curs de dezvoltare din cadrul GATT (ca o derogare de la clauza naţiunii celei mai favorizate); *autorizarea ţărilor în curs de dezvoltare* membre pentru a promova măsuri de politică comercială cu caracter protecţionist pentru apărarea economiei naţionale şi în special a industriei, de concurenţa puternică a ţărilor dezvoltate; *admiterea temporară de restricţii cantitative* la importul unor produse care ar periclita producţia internă sau în scopul de a contribui la echilibrarea balanţei de plăţi.

Odată cu semnarea Acordului de la Marrakech (15 aprilie 1994), la finalul rundei de negocieri Uruguay, se consemnează momentul înfiinţării Organizaţiei Mondiale a Comerţului (OMC), prilej cu care, pe lângă reglementarea comerţului cu mărfuri, este reglementat şi comerţul cu servicii (Acordul GATS) şi se pun bazele reglementării drepturilor de proprietate intelectuală (Acordul TRIPS). Aceste acorduri acoperă, din punct de vedere economic, cea mai mare parte a sistemului comercial multilateral mondial.

Prin urmare, OMC a devenit un for multilateral de punere în aplicare a unor măsuri specifice, precum: liberalizarea comerţului cu mărfuri, servicii, şi drepturi de proprietate intelectuală; desfăşurarea de noi runde de negocieri pentru extinderea liberalizării în comerţul cu produse agricole, industriale şi cu servicii; supravegherea multilaterală a punerii în aplicare a prevederilor referitoare la regulile, disciplinele şi practicile de comerţ convenite.

Sub auspiciile acestor organisme, de-a lungul timpului, s-au făcut progrese atât în direcţia reducerii barierelor tarifare şi a taxelor vamale, cât şi a creşterii eficienţei măsurilor coercitive (care vizau protecţionismul şi alte practici comerciale neloiale). La baza sistemului comercial internaţional stă principiul nediscriminării, în temeiul căruia partenerilor comerciali li se interzice practicarea de bariere discriminatorii în tranzacţiile cu partenerii internaţionali.

În ce priveşte măsurile vamale, acestea trebuie să asigure tuturor partenerilor comerciali acelaşi tratament, precum cel privind clauza naţiunilor celor mai favorizate. Excepţia de la acest principiu este că ţările pot deveni membre ale unor zone de liber schimb sau uniuni vamale, ocazie cu care dobândesc dreptul de a impune eliminarea tarifelor aferente schimburilor din interiorul zonei de liber schimb sau uniunii vamale.

În cadrul Rundei Uruguay s-au reglementat importante acorduri multilaterale care au avut ca efect reducerea barierelor în calea comerţului (privind valoarea în vamă, taxele, formalităţile, marcajele de origine, licenţele de import, măsurile fito-sanitare bazate pe principii ştiinţifice, nediscriminarea bazată pe cerinţe ştiinţifice şi standarde ale progresului tehnic, subvenţiile şi măsurile compensatorii etc.).

Înainte de Acordul de la Marrakesh, sectorul agricol era în afara reglementărilor internaţionale din cadrul GATT. Aşa se face că tarifele, taxele, subvenţiile la export şi alte forme de intervenţie guvernamentală au distorsionat masiv comerţul internaţional (cum a fost cazul Politicii Agricole Comune); de aceea, atenţia s-a orientat către reducerea barierelor în calea comerţului, restabilirea unui sistem echitabil de export şi reducerea protecţionismului din acest domeniu.

O atenţie sporită s-a acordat şi cadrului multilateral de promovare a comerţului liber în domeniul serviciilor, conturându-se o serie de principii generale de comerţ. Încercarea de liberalizare a comerţului în domeniul serviciilor a fost sabotată de anumite partide, inclusiv CE (la iniţiativa Franţei). Chiar şi în aceste condiţii, s-au creat premisele reglementării furnizării serviciilor, s-a impus respectarea principiul naţiunii celei mai favorizate şi s-au interzis măsurile discriminatorii de recunoaştere a calificărilor.

Un atu special al Acordului de la Marrakech (15 aprilie 1994) îl reprezintă consolidarea măsurilor care să asigure conformarea cu obligaţiile impuse de obiectivul liberalizării comerţului. Organizaţiei Mondiale a Comerţului (prin articolul III al Acordului de la Marrakech) i-a fost atribuită funcţia de supraveghere şi arbitraj; aşa-numitul *mecanismul de revizuire al politicilor comerciale* are drept scop evaluarea periodică a politicilor comerciale ale statelor-membre, inclusiv a politicilor promovate de uniunile vamale (precum UE); astfel, statelor membre li se recunoaşte dreptul de invocare a procedurii de litigiu în caz de încălcare a prevederilor de către oricare alt stat membru; mai mult, în anumite circumstanţe, procedura poate fi invocată şi în lipsa unei încălcări[59], precum în situaţia în care acţiunile unui membru afectează în mod negativ interesele comerciale ale altui stat membru. Scopul acestor măsuri a fost acela de a se evita pericolul transformării litigiilor în adevărate războaie comerciale generatoare de blocuri comerciale.

Urmărirea realizării obiectivului liberalizării schimburilor, chiar şi cu recunoaşterea zonelor de liber schimb, respectiv a uniunilor vamale, a surmontat temerea că împărţirea lumii în blocuri comerciale ar putea conduce la fragmentarea sistemului comercial multilateral mondial (prin amplificarea relaţiilor dintre aceste blocuri comerciale). Şi aceasta cu atât mai mult cu cât sistemul comercial mondial apare ca fiind mai puţin dezvoltat decât unele sisteme de integrare economică (precum piaţa unică din cadrul UE).

[59] GATT 1994, articolul XXIII, alineatul (1) literele (b) şi (c).

6.3. Piaţa unică şi / sau sistemul comercial mondial după Runda Uruguay?

În această secţiune ne propunem să punem în balanţă potenţialele costuri şi beneficii decurgând din cele două scenarii: relaţia cu sistemul comerţului mondial prin prisma apartenenţei la UE, respectiv membru autonom în sistemul comercial multilateral.

I. Primul scenariu este cel actual: România este membră UE, iar UE este membru al OMC (de la1 ianuarie 1995). La rândul lor, celelalte 27 de state membre ale UE sunt, de asemenea, membri ai OMC.

Specificul relaţiilor UE-OMC este imprimat de competenţa exclusivă atribuită UE pentru politica comercială externă (comună) în ceea ce priveşte: stabilirea şi modificarea tarifului vamal comun; încheierea de acorduri tarifare şi comerciale cu ţări terţe; realizarea unei politici privind exportul; adoptarea de măsuri de apărare comercială (în caz de dumping, de exemplu). Mecanismul de decizie poate fi unilateral (pentru stabilirea tarifelor vamale, a măsurilor antidumping etc.) sau bilateral (pentru încheierea acordurilor cu ţări terţe).

Dincolo de implicarea UE în liberalizarea comerţului mondial, în colaborarea cu OMC a înregistrat şi eşecuri:

- în cadrul Conferinţei de la Geneva (nov.-dec. 1998), UE a eşuat în strădania sa de a obţine lansarea unor noi cicluri de negocieri pentru reglementarea nominalizării internaţionale şi etichetării (sub pretextul depăşirii unor obstacole tehnice în comerţ);
- în cadrul Conferinţei ministeriale de la Cancun (2003), UE a eşuat din cauza problemelor agricole; concret, SUA şi UE nu s-au putut impune Grupului „celor 21" (condus de China, Brazilia şi India) care avea ca principal obiectiv eliminarea subvenţiilor agricole impuse de cele două uniuni.

Aceste eşecuri relevă tensiunile dintre reglementările stricte impuse la nivel de Uniune şi obiectivul construirii unui sistem comercial multilateral liber. Ca o consecinţă a acestor dificultăţi, s-a amplificat riscul multiplicării acordurilor bilaterale între

statele puternice, neglijând interesele ţărilor mai sărace (ceea ce contravine principiilor OMC). Astfel, realitatea a relevat că rundele succesive de negocieri în cadrul GATT au redus drastic valoarea apartenenţei la o uniune vamală supra-reglementată.

Cele enunţate ne permit să apreciem că relaţia dintre UE şi OMC este complexă, trecând dincolo de domeniul vamal, producând efecte asupra comerţului internaţional. Deşi s-a admis competenţă exclusivă pentru politica comercială externă (comună), Curtea Europeană a decis că încheierea acordului Rundei Uruguay a fost o competenţă comună între Comunitate şi statele membre[60]. Prin urmare, statele membre sunt semnatare individuale ale acordurilor acestei runde, asumându-şi responsabilitatea individual pentru îndeplinirea obligaţiilor asumate în temeiul acestor acorduri. Aceasta înseamnă că, la nivel internaţional, România sau oricare alt stat membru, va continua să se bucure de statutul său de membru OMC chiar şi după ieşirea din UE.

Consolidarea aspectelor liberalizării comerţului multilateral prin prisma acordului Rundei Uruguay a dus la o situaţie nouă pentru UE: instituţiile sale au fost angajate în a exercita supervizarea / controlul activităţilor statelor-membre atunci când sunt încălcate normele pieţei comune, respectiv acordurile privind comerţul internaţional multilateral. La rândul lor, acţiunile UE sunt supuse controlului OMC. În mod asemănător, acordurile internaţionale dintre UE şi statele non-membre sunt supuse ordinii juridice comunitare[61], dar şi controlului OMC. Cu toate acestea, CEJ refuzat să dea curs dispoziţiilor GATT de a anula un regulament comunitar considerat incompatibil cu deciziile GATT[62]. Aceste situaţii ne predetermină să opinăm că aplicarea selectivă a statului de drept în materia obligaţiilor internaţionale asumate de către UE contrastează cu postulatul conform căruia statele membre sunt supuse supremaţiei aquis-ului comunitar.

[60] *Re the Uruguay Round Treaties*, Opinion 1 / 94, [1995] 1 CMLR 205.
[61] Case 48/74: Charmasson v. Minister of Economic Affairs [1975] 2 CMLR 208.
[62] 17 Case C-280/93: Re Banana Agreements: Germany v. EC Council[1993] ECR I-3367.

II. Al doilea scenariu porneşte de la poziţia României ca membru autonom în sistemul comercial multilateral. Acest scenariu ne predetermină la o asociere cu situaţia României înainte de aderarea la UE.

Începând din anul 1957, la invitaţia Secretariatului GATT, România a participat la acţiunile GATT în calitate de observator. Cererea oficială a României de aderare la GATT ca membru cu drepturi depline a fost depusă în luna iulie 1968. În octombrie 1971, România a semnat protocolul de aderare devenind astfel membru cu drepturi depline.

După anul 1989, pe fondul schimbărilor intervenite în sistemul economic, România a avut dificultăţi în respectarea angajamentelor cantitative stipulate de protocolul de aderare (importurile României din părţile contractante, luate împreună, nu trebuia să se situeze sub ritmul general al importurilor, prevăzut în planurile cincinale).

Acest fapt, a impus un proces de renegociere a protocolului de aderare la GATT, proces care nu a fost finalizat niciodată, deoarece România a devenit membru OMC (1 ianuarie 1995), nemaipunându-se problema încheierii unui nou protocol de aderare la GATT. Dobândirea statutului de ţară membră a OMC a avut la bază îndeplinirea cumulativă a condiţiilor impuse: avea calitatea de parte contractantă la GATT-1947, a acceptat şi ratificat documentele Rundei Uruguay (Acordul de la Marrakech, acordurile comerciale multilaterale şi listele de angajamente şi concesii anexate GATT-1994, precum şi listele de angajamente specifice anexate la GATS). Din aceste considerente, România nu a mai fost nevoită să parcurgă etapele obişnuite privind aderarea la OMC.

Având în vedere aceste circumstanţe, cel de-al doilea scenariu s-ar traduce prin:

1. Relaţiile României cu UE ar intra sub incidenţa politicii externe a UE, impunând respectarea politicii de import / export care admite tratamentul diferenţiat al tranzacţiilor de produse (liberalizat sau supus unor contingente) şi reguli distincte cu privire la acordurile tarifare şi comerciale. Deoarece UE este membru OMC, tarifele vamale trebuie

să se încadreze în nivelurile maximale reglementate de OMC. Prin urmare, luând în considerare exclusiv relaţia România - UE, această poziţie (având la baza prezumţia retragerii din UE) va genera costuri şi întârzieri, care vor greva relaţiile comerciale în cauză.

2. România nu ar mai fi obligată să respecte directivele de armonizare, având libertatea de a stabili propriile standarde pentru tranzacţiile internaţionale (obligativitatea respectării standardelor comunitare păstrându-se doar în cazul exporturilor în UE). Deşi impunerea de standarde tehnice (nejustificate sau discriminatorii) este restricţionată prin acordurile multilaterale (GATT), acestea rămân bariere în calea comerţului.
3. Ca stat non-membru, România nu ar mai fi obligată să contribuie la bugetul UE, dar nici nu ar mai fi beneficiara programelor de finanţare derulate de UE. În anul 2012, diferenţa dintre fondurile primite şi plăţile efectuate a fost de aproximativ 1,2 miliarde euro. În perioada 2007-2012, România a primit cu aproape 7 miliarde euro mai mult faţă de contribuţiile plătite către Bruxelles. Pentru perioada 2014-2020 România a obţinut o finanţare în creştere cu 18% (creştere apreciată ca fiind cea mai mare comparativ cu celelalte state membre). În eventualitatea unui exit, costurile ar fi reprezentate de pierderea încasărilor nete; în schimb, compensarea acestora s-ar putea realiza prin substituirea programelor de finanţare decise la nivel de Uniune cu finanţarea de acţiuni pe seama fondurilor interne care să corespundă mai bine priorităţilor naţionale.
4. În mod asemănător, ieşirea României de sub jurisdicţia Politicii Agricole Comune ar avea drept consecinţă negativă pierderea fondurilor alocate pentru acest sector, sprijinirea sectorului agricol depinzând exclusiv de bugetul naţional. Ca membru OMC, la capitolul exporturi de produse alimentare, România va trebui să respecte restricţiile privind subvenţiile impuse de acordul pentru agricultură. La capitolul importuri, România nu ar mai fi obligată să importe din UE, putându-şi

selecta partenerii comerciali în funcţie de criteriul costului / preţului de achiziţie, ocazie cu care s-ar crea economii semnificative atât pentru consumatori, cât şi pentru contribuabili.

6.4. Există şi o cale de mijloc …

Secţiunile anterioare s-au rezumat la a prezenta comparativ două situaţii diametral opuse: România ca membru UE, respectiv România în afara UE, fără a avea o relaţie specială cu aceasta. Faţă de aceste două situaţii, se mai impune o a treia care - dincolo de apartenenţa deplină - are în vedere o altă formă de acces la piaţa unică europeană (prin acorduri speciale de colaborare / asociere cu UE). Concret, avem în vedere poziţia României ca potenţial membru al Spaţiului Economic European (SEE).

SEE, creat în anul 1994 pe baza acordului semnat de AELS şi UE încă din anul 1992, a vizat crearea unei pieţe care să fie guvernată de aceleaşi reguli de bază (primordială fiind libertatea circulaţiei mărfurilor, serviciilor, capitalului şi persoanelor). Având la bază legislaţia primară a UE, precum şi legislaţia secundară derivată[63], o mare parte a Acordului SEE are corespondent în Tratatul de la Roma (1957).

În prezent, SEE - definit de conlucrarea a trei state (Islanda, Liechtenstein, Norvegia) cu UE - nu prezintă o importanţă economică majoră, dar această colaborare poate reprezenta un model de cooperare economică cu avantaje specifice; acestea decurg din faptul că SEE este o zonă de comerţ liber (şi nu uniune vamală), fapt ce permite membrilor săi posibilitatea de a-şi asuma responsabilitatea negocierii tarifelor cu ţările din afara zonei, dezvoltând astfel relaţii speciale / individuale cu ţări terţe (ceea ce este imposibil în cadrul unei uniuni vamale bazată pe integrare economică).

Acordul SEE stipulează anumite reguli privind competiţia şi ajutoarele de stat pentru a asigura condiţii de afaceri egale pe piaţa internă, conţinând prevederi referitoare la cele patru libertăţi. Cu toate acestea, acordul nu acoperă toate domeniile politicii UE, precum: politicile comune în domeniul agriculturii şi pisciculturii (acordul conţine prevederi privind unele aspecte ale comerţului cu produse agricole şi piscicole, dar lasă agricultura şi pescuitul

[63] Reprezentată de regulamente, directive, decizii şi anumite instrumente non-obligatorii ale SEE.

în responsabilitate naţională); uniunea vamală; politica comerciala comună; politica externă şi de securitate comună; justiţia şi afacerile interne; uniunea monetară[64].

Deşi se doreşte a fi o zonă de comerţ liber, SEE i se poate imputa caracterul părtinitor în aplicarea dispoziţiilor. Pe de o parte, statele SEE sunt obligate să pună în aplicare reglementările UE, dar nu pot participa cu propuneri la trasarea coordonatelor viitoare privind cooperarea. Pe de altă parte, atunci când sunt totuşi consultate cu privire la elaborarea unor directive, statele membre SEE nu au drept de vot pentru stabilirea formei finale a directivei.

În toate cazurile, situaţia imposibilităţii sau refuzului respectării prevederilor comunitare obligă statele membre SEE să respecte acordurile multilaterale (GATT). Prin acest mecanism statele sunt oarecum obligate să respecte reglementările pieţei unice (predeterminându-le să conştientizeze dezavantajele neîncadrării ca membru cu drepturi depline).

Prin urmare, SEE poate fi considerat ca având atracţii considerabile în termenii săi de fond, dar devine neatractiv instituţional deoarece menţine un stat non-membru UE strâns legat de piaţa unică, în condiţiile în care limitează capacitatea de a influenţa politica şi reglementarea la nivelul pieţei unice.

[64] http://www.efta.int/~/media/Files/Publications/Fact%20sheets/EEA%20factsheets/RO1WEBJUNEUPDATE.pdf, accesat la 17.07.2013

6.5. Modele particulare de colaborare cu UE - potenţiale scenarii pentru România

În cadrul acestei subsecţiuni vom focaliza atenţia pe trei cazuri concrete: Elveţia, Turcia şi Norvegia. Obiectivul rămâne acelaşi - măsura în care România are de învăţat din practicile comerciale ale altor state.

Tabel 6.2. Modele particulare de colaborare cu UE

State	Relaţia cu			Avantaje
	UE	SEE	AELS	
Elveţia	acord bilateral	-	-	Comerţ bazat pe liber schimb. Politică comercială proprie. Regim vamal propriu.
Turcia	candidată	-	-	
Norvegia	-	membru	membru	

Avantajele decurg din faptul că Acordul SEE nu acoperă următoarele domenii ale politicii UE:

a) politicile comune în domeniul agriculturii şi pisciculturii (deşi Acordul conţine prevederi privind diverse aspecte ale comerţului cu produse agricole şi piscicole); Elveţia şi Turcia văd în PAC o ameninţare, nefiind dispuse să renunţe la avantajele actuale; Norvegia nu agreează politica comună a UE în privinţa pescuitului;
b) uniunea vamală; toate cele trei state nu sunt dispuse pentru a iniţia o integrare economică mai avansată;
c) politica comercială comună; toate cele trei state au o politică comercială proprie; aplicarea celor patru libertăţi se realizează ţinând cont de regimul vamal propriu;
d) politica externă şi de securitate comună;
e) justiţia şi afacerile interne (deşi Norvegia face parte din reţeaua Schengen);
f) uniunea monetară (UEM); poziţia celor trei state privind zona euro este rezervată, deoarece aderare la UE ar impune adoptarea regulamentelor comune (Elveţia ar avea cel mai mult de suferit la capitolul bancar, Norvegia şi-ar vedea ameninţat surplusul bugetar, iar împreună vor suferi de pe

urma instabilităţii monetare).

Atragem atenţia că acordurile de liber schimb nu pot înlocui avantajele unui regim comercial multilateral. Acordurile comerciale regionale şi acordurile de liber schimb sunt complementare regimul multilateral, care vizează o integrare economică mai profundă. Însă, datorită contextului economic actual, apetitul statelor pentru avansarea integrării economice către uniuni vamale absolute (inclusiv la nivel european) a scăzut.

6.5.1. Exemplul Elveţiei

Elveţia, ţară eminamente europeană, având frontiere comune cu Franţa, Germania şi Italia (trei dintre statele iniţiatoare ale integrării europene) poate reprezenta un model demn de urmat pentru România (în ipoteza unui exit).

Deşi, la prima vedere, situaţia Elveţiei (ca non-membru UE) este catalogată ca fiind dificilă de explicat (având în vedere amplasamentul geopolitic şi similitudinile cu ţările vecine pe linia multiculturalismului, regimul parlamentar şi organizarea partidelor politice), suntem de părere că această ţară, punând mai presus de orice voinţa poporului (care se pronunţă prin referendum) a ştiut să-şi croiască un drum care să servească cel mai bine intereselor proprii.

Istoria relevă că Elveţia nu este şi nici nu are intenţia să devină membru al Uniunii Europene. Această strategie nu a respins în totalitatea ideea de colaborare economică europeană. Elveţia a fost membru fondator al Asociaţiei Europene a Liberului Schimb - AELS. Însă, în momentul în care AELS şi UE au hotărât în comun înfiinţarea Spaţiului Economic European (SEE), cetăţenii elveţieni, într-o confruntare foarte strânsă, au votat majoritar împotriva statutului de membru SEE. Preocupată totuşi de menţinerea unor bune relaţii cu UE, Elveţia a avut astfel posibilitatea de a valorifica cel mai bine contextul economic european - dezvoltând relaţiile pe bază de acorduri bilaterale.

Aşa se face că, în prezent, deşi nu este membră SEE şi nici UE, Elveţia desfăşoară ample relaţii cu acestea (circa 60% din exporturi şi aproape 80% din importuri realizându-se prin colaborarea cu UE).

Problema poziţiei Elveţiei faţă de UE a fost şi a rămas în actualitate. Relevantă pentru susţinerea acestei idei este lucrarea profesorului René Schwok[65] (2006), care a analizat ipotezele evoluţiei:

a) continuarea căii bilaterale;
b) uniunea vamală;
c) aderarea la SEE;
d) aderarea „light" la UE, văzută ca o aderare fără preluarea întregului acquis comunitar, adică pe bază de excepţii acceptate sau tolerate de către UE;
e) aderarea la UE.

Deşi scenariului aderării „light" la UE i-a fost prescrisă o valabilitate pe termen mediu, abia în anul 2012 UE s-a impus mai ferm[66], exprimându-şi intenţia de a trece într-o „nouă etapă" în relaţia cu UE (pe fondul problemei impozitării depozitelor bancare).

Oficialii executivului UE şi-au exprimat dorinţa de a vedea un semnal clar şi fără echivoc din partea Elveţiei, subliniind că instituţiile UE nu vor mai accepta acorduri bilaterale ale statelor membre cu Elveţia decât cu respectarea deplină a dreptului comunitar.

Profesorul elveţian explică reticenţele elveţienilor în ceea ce priveşte aderarea la UE pe seama următoarelor aspecte:

a) identitatea naţională - deşi identitatea elveţiană nu este fondată pe consistente elemente comune (Elveţia fiind un mozaic de culturi, de limbi şi de religii), există o identitate politică ce sfidează multe teorii; refuzul integrării a fost justificat prin teama de un „sfârşit al identităţii elveţiene"[67];

[65] Schwok, René (2006), *Suisse - Union européenne: l'adhésion impossible?*, Presses polytechniques et universitaires romandes, Collection Le Savoir suisse, Lausanne

[66] Preşedintele Comisie Europene, Jose Manuel Barroso, subliniind că „abordarea sectorială" în cooperarea comercială dintre cele două părţi, deşi a avut „merite", „nu mai este practicabilă".

[67] Autorul arătând că, de aproape două secole, elveţienii nu au îndurat pe teritoriul lor nici războaie mondiale, nici războaie civile, nici dictatură, nici ocupaţie străină, nici decolonizare. Situaţia lor s-a menţinut prosperă din punct de vedere economic şi stabilă în plan social.

b) neutralitatea politicii externe - deşi realitatea a dovedit că este posibilă (prin ţări ca Austria, Finlanda, Suedia, Irlanda, Cipru, Malta nu sunt membre NATO), exemplele nu au reuşit să convingă cetăţenii elveţieni cu privire la păstrarea neutralităţii;
c) democraţia directă - deoarece poporul se pronunţă asupra majorităţii aspectelor (indiferent de unitate administrativ-teritorială) există temerea că, prin aderarea la UE, Elveţia ar trebui să transfere anumite competenţe legislative la nivel comunitar şi să se angajeze să decidă în contradicţie cu dreptul comunitar;
d) federalismul - există şi o temere privind structura statală care ar putea suporta modificări în eventualitatea aderării (membrele EU fiind state unitare);
e) specificul economic - patronatul elveţian este singurul patronat european care se opune aderării ţării la UE; acesta reacţie negativă este justificată, între altele, de perspectiva de creştere a TVA-ul (7,6% în Elveţia) la nivelul cotelor practicate în UE (15-24%); în acelaşi context, se invocă şi creşterea contribuţiei la bugetul UE de la 472 milioane franci / an (în varianta colaborării bilaterale) la 3,5 miliarde de franci / an în varianta aderării la UE.

Din aceste considerente, aderarea Elveţiei la UE a fost catalogată fie *imposibilă*, fie *inutilă*. Concluzia finală a autorului este că o apropiere a Elveţiei prin acorduri bilaterale de UE îndepărtează tot mai mult perspectiva aderării.

6.5.2. Exemplul Turciei

În ultimii ani, rolul Turciei în calitate de actor comercial mondial a crescut prin valorificarea superioară a poziţiei geopolitice unice (Turcia fiind puntea de legătură între Marea Mediterană, Orientul Mijlociu, Asia, Marea Neagră şi Caucaz).

În baza Acordului de Asociere semnat la Ankara (1963) s-au pus bazele creării *uniunii vamale CE-Turcia*. Prevederile acestui acord au avut ca termen scadent anul 1996, concretizându-se în una dintre cele trei uniuni la care s-a alăturat UE (şi singura cu un candidat pentru aderare). În cadrul asocierii s-au stabilit

liniile directoare ale colaborării:

a) libera circulaţie (eliminarea taxelor vamale şi a restricţiilor cantitative) între cele două părţi ale uniunii vamale pentru bunuri fabricate (produse industriale şi produse agricole prelucrate);
b) alinierea Turciei cu privire la tariful vamal comunitar, inclusiv regimul preferenţial, şi armonizarea măsurilor de politică comercială;
c) armonizarea legislaţiei vamale şi asistenţa reciprocă în domeniul vamal;
d) armonizarea altor reglementări vizând proprietatea intelectuală, concurenţa, impozitarea etc.

În anul 1996, Turcia încheie Acordul de Uniune vamală cu UE, după care adoptă tariful vamal comun al UE (TARIC). Acordul prevede alinierea politicii tarifare în relaţiile cu ţările membre UE, ţările terţe şi cu ţările semnatare ale sistemului de preferinţe generalizate. Cu toate acestea, uniunea vamală Turcia-UE nu are un caracter complet. Deşi UE şi-a exprimat intenţia de extindere a uniunii vamale (pentru produsele agricole serviciile şi achiziţiile publice), Turcia continuă să ducă o politică protecţionistă pentru aceste domenii. Potrivit rapoartelor OMC, rata tarifară medie aplicată de Turcia produselor agricole este relativ ridicată, iar în anumite cazuri, extrem de ridicată (la porumb, de exemplu, taxa aplicată este de 130%). În ultimii ani, Parlamentul European a solicitat eliminarea barierelor din calea schimburilor comerciale dintre UE şi Turcia, inclusiv cele tehnice, cum ar fi nerecunoaşterea certificării, duplicarea testelor, duplicarea controalelor, standardele şi regulamentele tehnice obligatorii, în conformitate cu reglementările OMC. Începând cu 1 decembrie 2012 Turcia se alătură ţărilor care aplică Convenţia privind procedura de tranzit comun şi Convenţia privind simplificarea formalităţilor în comerţul cu mărfuri.

Din anul 2009, pe fondul crizei mondiale, Turcia şi-a permis fructificarea unor oportunităţi de care au fost private statele nemembre ale UE, respectiv identificarea de noi potenţiali parteneri comerciali (Rusia, China, SUA, Iran).

Dincolo de această asociere, Turcia rămâne un actor important al comerţul internaţional:

a) este membră a OMC din 1995, fără a fi parte la Acordul privind achiziţiile publice; deficitul de cont curent şi barierele în calea importurilor (adică taxele vamale şi taxele interne) - ca instrumente protecţioniste - rămân aspecte criticate încă în plan internaţional;
b) este un actor-cheie în crearea unei zone euro-mediteraneene de liber schimb, ea deţinând cea mai vastă reţea de acorduri de liber schimb sud-sud cu parteneri Euromed;
c) este membră fondatoare a Cooperării Economice la Marea Neagră şi a semnat acorduri de liber schimb cu Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Croaţia, Bosnia şi Herţegovina şi Albania.
d) este membră a procesului de cooperare în Europa de Sud-Est.
e) are preocupări de încheiere de acorduri de comerţ liber pentru consolidarea relaţiilor comerciale bilaterale (cele cu Serbia fiind cele mai recente); în prezent, Turcia are 17 acorduri de liber schimb în vigoare (cu AELS, Macedonia, Bosnia-Herţegovina, Albania, Israel, Palestina, Maroc, Tunisia, Egipt, Syria, Georgia, Serbia, Muntenegru, Chile, Iordania, Coreea de Sud şi Mauritius); la acestea se adaugă alte 14 ţări (blocuri de ţări) cu care Turcia a început negocierile de liber schimb (Ucraina, Columbia, Ecuador, Malaezia, Kosovo, R. Moldova, Congo, Ghana, Camerun, Seychelles, Cooperare al Golfului Consiliului, Libia, MERCOSUR şi Insulele Feroe); totodată, Turcia a lansat iniţiative pentru a începe negocierile cu 12 ţări (blocuri de ţări) - SUA, Canada, Japonia, India, Indonezia, Vietnam, Peru, ţările din America Centrală, Algeria, Mexic şi Africa de Sud.

Conform datelor prezentate, se remarcă faptul că pentru Turcia acordurile de liber schimb sunt instrumente ce aduc prosperitate, prin crearea unui mediu care să conducă la creşterea durabilă în comerţul exterior. Studiile privind acordurile de liber schimb arată că integrarea regională oferă costuri reduse şi productivitate sporită, oferind posibilitatea de a realiza economii de scară.

6.5.3. Exemplul Norvegiei

Norvegia este membră a SEE (Spaţiului Economic European), însă nu este membră UE. Politica comercială norvegiană se bazează pe trei piloni instituţionali: sistemul multilateral al OMC, Acordul SEE şi acordurile de liber schimb, în special prin AELS.

Acoperind aproximativ 3 / 4 din comerţul exterior, Acordul privind SEE se referă la libera circulaţie a mărfurilor, persoanelor, capitalului şi serviciilor, dar aceasta nu este o uniune vamală. Conform reglementărilor (art. XXIV GATT şi art. V GATS), acordul este o zonă de liber schimb, fără a avea un tarif vamal comun. Acordul SEE nu include politica agricolă comună a UE şi nici politica comună în domeniul pescuitului, dar conţine dispoziţii privind diverse aspecte ale comerţului cu produse agricole şi peşte, cum ar fi normele privind măsurile sanitare şi fitosanitare. Deoarece Acordul privind SEE nu este o uniune vamală, politica comercială faţă de ţările terţe este în afara domeniului său de aplicare.

Acordurile de liber schimb sunt încheiate de Norvegia cu partenerii AELS (18 la număr la care se adaugă cinci declaraţii de cooperare şi mai multe negocieri sunt în curs de desfăşurare). Aceste acorduri au acoperit în mod tradiţional comerţul cu produse industriale, inclusiv peşte, produse marine şi produsele agricole prelucrate. În plus, fiecare stat AELS a încheiat acorduri agricole bilaterale cu fiecare dintre parteneri din ţări terţe. În ultimii ani, s-a recunoscut importanţa tot mai mare a noilor probleme de comerţ şi sfera de aplicare a acordurilor de liber schimb a fost extinsă pentru a include comerţul cu servicii, prevederile privind concurenţa, ajutoarele de stat, protecţia proprietăţii intelectuale, investiţiile şi achiziţiile publice.

Deloc de neglijat sunt negocierile bilaterale Norvegia-China asupra unui acord de liber schimb. În anul 2011, miniştrii din statele membre AELS (Islanda, Liechtenstein, Norvegia şi Elveţia) - şi Hong Kong şi China au semnat un acord de liber schimb (ALS) pentru a consolida legăturile economice şi a asigura promovarea comerţului şi a investiţiilor. ALS acoperă o gamă largă de domenii, în special comerţul cu mărfuri (produse industriale şi agricole prelucrate, peşte şi alte produse marine), comerţul cu servicii, investiţii, protecţia drepturilor de proprietate intelectuală, achiziţiile publice, concurenţa, comerţul şi mediul înconjurător.

6.6. Atuurile României şi rolul lor în definirea strategiilor viitoare

Poziţia geografică. România este ţară de frontieră atât pentru UE, cât şi pentru NATO. Se bucură de o poziţie strategică atractivă deoarece se află la intersecţia dintre Uniunea Europeană, Balcani şi CIS, fiind traversată de trei importante coridoare pan-europene: coridorul nr. 4, care leagă Vestul de Estul Europei; coridorul nr. 9, care face legătura intre Nordul şi Sudul continentului şi coridorul nr. 7, care facilitează navigaţia în interiorul Europei. România este a şaptea ţară ca mărime din Europa. Situarea ţării pe axele de tranzit între Europa şi Asia, fluviul Dunărea şi ieşirea la Marea Neagră reprezintă alte atuuri importante.

Potenţialul agricol. Deşi a avut şi continuă să aibă un imens potenţial agricol (plasându-se pe locul 6 din Europa ca suprafaţă agricolă utilizată şi pe locul 5 ca suprafaţă arabilă), România nu valorifică la maximum acest potenţial. Privind retrospectiv, coordonatele care caracterizează *sectorul agricol* din România au fost: eficienţă scăzută, slabă atractivitate pentru investitori, cu interes în creştere pentru populaţia autohtonă care a întâmpinat dificultăţi pe piaţa muncii din alte sectoare, eterogenitate organizatorică (ferme mici, de regulă familiale, care exploatează rudimentar suprafeţe mici), cea mai mare parte a output-urilor fiind destinate autoconsumului. Din aceste considerente, deşi cândva considerată *grânarul Europei*, România a devenit o ţară cu o agricultură de subzistenţă.

Resursele naturale. Dincolo de suprafeţele de pământ considerate resurse pentru agricultură, România dispune de importante şi bogate resurse naturale (cărbune, petrol, gaze naturale, resurse minerale, păduri, resurse de apă, ape medicinale şi geotermale, resurse naturale pentru turism) şi de un ridicat potenţial energetic (hidro, nuclear, eolian). Această zestre o recomandă ca fiind o potenţială destinaţie pentru investitorii străini.

Oportunităţi de investiţii. România oferă oportunităţi de investiţii în sectoare precum: infrastructură (transport şi energie),

industrie, agricultură şi pescuit, educaţie şi protecţia mediului.

Forţa de muncă. Comparativ cu statele membre ale UE, România înregistrează cele mai mici costuri ale forţei de muncă. Câştigurile salariale anuale medii brute abia se apropie de 6000 euro (de aproape zece ori mai mici decât în Danemarca, Luxemburg sau Olanda).

Acest bogat palmares al atuurilor contrabalansează cu serie de aspecte negative care fac tot mai dificilă elaborarea unor strategii viitoare sustenabile. Deloc de neglijat sunt problemele legate de instabilitatea politică, politica fiscală (care împovărează contribuabilii), instabilitatea cadrului legal, costul capitalului şi oportunităţile de finanţare etc. Ori, în relaţiile economice predictibilitatea transparenţa şi eficienţa sunt esenţiale. România mai are de lucrat mult la aceste capitole.

6.7. Potenţiale câştiguri / pierderi generate de ieşirea României din PAC

Ieşirea României din PAC, circumscrisă ideii de ieşire din UE, este adusă în discuţie pentru a identifica potenţialele avantaje realizabile în domeniul agricol prin instituirea unui zid vamal care să protejeze agricultura românească; totodată, avem în vedere reducerea costurilor de producţie prin abrogarea unor seturi de legi din domeniul standardelor de producţie, protecţiei de mediu, coeziune etc.; simultan, avem în vedere şi pierderile potenţiale - sistarea finanţării pe baza fondurilor europene.

Analizând compatibilitatea PAC cu sistemul agricol românesc am observat discordanţe, în sensul că această politică i-a îmbogăţit şi continuă să-i îmbogăţească pe cei cu avantaje structurale deja construite şi nu susţine structura agriculturii familiale (de dimensiuni mici) specifică României. Un alt element care dezavantajează, în mod direct, producătorii agricoli români şi, indirect, consumatorii români, îl reprezintă preţurile produselor agricole, care sunt fixate deasupra preţurilor pieţelor mondiale; în cadrul mecanismelor PAC, atât vânzarea în cadrul pieţei comune, cât şi în afara acesteia favorizează producătorii (mai exact marii producători), ori România este, deocamdată, piaţă de desfacere pentru produsele agricole.

Într-un astfel de scenariu, părăsirea UE ar avea efecte favorabile în special în domeniul preţului produselor alimentare. Accesul României la alimente la preţul mondial ar însemna şi o garanţie că o posibilă devalorizare a leului nu ar avea efecte negative asupra consumului de alimente importate.

Totodată, România ar putea duce o politică agricolă selectivă, acordând subvenţii unor domenii de dezvoltare prioritare (decise la nivel naţional, nu la nivel de Uniune), ar putea impune taxe vamale de import la alimentele prefabricate pentru a promova investiţii directe în domeniul agro-alimentar.

Argumentul care ne-a determinat la a aduce în discuţie o astfel de abordare este acela că România ar avea de câştigat de pe urma unei politici *peroniste* (protecţioniste), iar o relaţie de

liber schimb cu UE ar presupune mai multe avantaje; altfel spus, pentru a întreţine relaţii comerciale nu este absolut necesară o uniune vamală; din contră, protecţia vamală ar asigura oportunităţi de investiţii în diferite domenii.

6.8. Costurile alternativelor finanţării externe. Cu sau fără FMI?

În contextul actual, România are trei mari finanţatori externi Comisia Europeană, FMI şi Banca Mondială. În virtutea acestei colaborări, autonomia financiară a ţării a fost grav afectată, creditorii impunând condiţii severe pentru a-şi asigura recuperarea sumelor acordate.

Deşi au fost parteneri în acordurile de finanţare încheiate cu ţări din UE (respectiv zona euro), creditorii au adoptat practici şi strategii diferite. În timp ce FMI - interesat doar de recuperarea principalului şi a dobânzilor aferente - făcând concesii, mergând până la modificarea regulamentului (introducând prevederi pentru situaţii excepţionale, astfel încât ţările să poată accesa împrumuturi mult mai ridicate decât în mod normal), UE (prin reprezentanţii statelor cu greutate, precum Germania şi Franţa) a fost interesată nu doar de aspectul pur financiar, ci şi de cel de ordin economic; pentru a nu pierde controlul asupra poziţiei strategice dobândite la nivel de Uniune, dar invocând nevoia de conlucrare pentru depăşirea crizei, statele mai puţin afectate de criza economică (implicit, a finanţelor publice) au fost extrem de exigente cu partenerii săi din Uniune.

Într-un raport autocritic întocmit recent, FMI recunoştea că a subestimat semnificativ pagubele care aveau să fie aduse economiei greceşti de măsurile de austeritate prescrise guvernului şi admitea că şi-a încălcat propriile reguli astfel încât datoria publică uriaşă să pară sustenabilă. Dincolo de acestea, raportul mai menţionează că prin modul în care a fost abordată criza, în coordonare cu Uniunea Europeană, s-a câştigat timp pentru a limita impactul asupra zonei euro.

În ceea ce priveşte rezultatele acţiunii UE, acestea s-au limitat la a aloca noi prerogative structurilor supranaţionale pe linie bugetară, fiscală şi monetară.

FMI, de pildă, nu interzice o politică economică expansivă. Această poziţie a fost exprimată liber şi de SUA, care au atras atenţia că doar prin austeritate economia globală nu se poate

resuscita si ca este nevoie de o politica economică expansivă. Pe o poziţie opusă se află UE (în Special Germania), care se opune acestui concept.

Realitatea a dovedit că FMI nu a agreat întru-totul planurile de austeritate impuse de UE. Chiar dacă, de exemplu, în România, FMI a impus anumite măsuri, acestea nu au fost atât de costisitoare precum cele impuse de Bruxelles prin aplicarea austerităţii. Ceea ce a fost mai dăunător pentru România (şi alte state din UE) a fost tocmai mixajul măsurilor impuse de UE şi FMI.

În contextul acestor disensiuni, marii creditori externi au fost făcuţi responsabili pentru problemele economice ale unor ţări. Mai mult, oficialii instituţiilor finanţatoare[68] au început să se acuze reciproc, ajungându-se până la a solicita încetarea colaborării pe linia finanţării; în susţinerea acestei idei au fost şi oficialii germani[69], care s-au pronunţat pentru retragerea, pe termen lung, a FMI din Europa (deşi, iniţial, însăşi Germania a fost iniţiatoarea atragerii FMI în creditare, tocmai pentru a contracara ameninţarea de haos economic la nivel mondial în cazul colapsului monedei euro).

Situaţia este cu atât mai delicată cu cât, sub pretextul susţinerii financiare a unor state aflate în dificultate (precum Grecia şi Portugalia), Germania şi-a urmărit şi atins propriul interes (salvarea de la faliment a băncilor germane care s-au înghesuit să câştige pe seama investiţiilor în obligaţiuni guvernamentale elene sau portugheze).

Acum ne aflăm în situaţia în care creditorii nu se mai tolerează reciproc. FMI acuză jocul duplicitar al europenilor, acela de a acorda bani pentru ţările aflate în dificultate, dar nu pentru a asigura creşterea expansivă a acestora, ci pentru a promova o politică economică orientată spre cerere (principalele state debitoare ajungând să fie pieţe de desfacere pentru marile puteri economice din UE). Pe de altă parte, UE acuză FMI de încălcare a propriilor reguli, făcând ca datoria publică să pară sustenabilă, tocmai pentru a investi mai mult şi a câştiga mai mult din dobânzi.

[68] Comisarul european Viviane Reding a anunţat că este de dorit să se elimine tripla alianţă FMI - Comisia Europeană - Banca Centrală.
[69] Ministrul german de finanţe, Wolfgang Schaeuble.

În timp ce FMI îşi asumă responsabilitatea pentru creşterea rezistenţei economiei mondiale la şocuri (susţinând creşterea investiţiilor prin suportul financiar oferit), UE se remarcă prin politica de austeritate impusă statelor din sudul UE (cărora le „recomandă" reducerea cheltuielilor publice).

România, asemenea celorlalte state supuse austerităţii europene, a fost grav afectată de valul de dezindustrializare coordonat de la Bruxelles. În acest context, opinăm că o politică protecţionistă de tip keynesist, bazată pe eliminarea barierelor tarifare intra-europene şi implementarea unor cursuri de schimb fixe în zona euro i-ar putea asigura mai facil ascensiunea. O conlucrare individuală cu FMI, sau cu oricare alt finanţator extern (în afara constrângerilor de austeritate impuse prin politica UE) ar facilita dirijarea fondurilor către domeniile prioritare stabilite la nivel naţional.

Statisticile mondiale arată că statele cu un nivel scăzut de dezvoltare, prin dreptul de a determina politica lor economică proprie, au şanse de a se redresa mai rapid printr-o politică economică intensivă. Reindustrializarea, corelată cu protecţionismul şi suveranitatea în politicile macroeconomice (fiscale, bugerate, valutare, monetare) va permite, fără îndoială, valorificarea superioară a condiţiilor naturale de producţie pentru o satisfacere superioară a nevoilor pieţei interne. Prezenţa FMI în Europa poate fi catalogată ca o garanţie a stabilităţii financiare şi de credibilităţii, dar, de asemenea, şi o ancoră pentru democraţia de mâine.

Şi totuşi... opiniile diferă

Într-un raport al Societăţii Academice din România[70] pentru anul 2013, se stipulează că România trebuie sa renunţe la FMI, iar politicienii să-şi asume adoptarea euro. Recomandare este justificată prin prisma considerentului că înţelegerile de până acum au permis doar amânarea reformelor şi evitarea confruntării cu presiunea pieţelor.

„România nu are nevoie şi nici nu trebuie să mai semneze

[70] Raport anual de analiză şi prognoză - România 2013, Societatea Academică din România, p. 24, disponibil la http://sar.org.ro/wp-content/uploads/ 2013/03/RAPORT-SAR_FINAL.pdf, accesat la 10.08.2013

un nou acord cu FMI. Dintr-un anumit punct de vedere, un nou acord chiar dăunează pentru că are acelaşi rol pe care l-a avut zona euro pentru Grecia, Spania, Italia, Portugalia, în sensul că beneficiază de condiţii mai bune de împrumut, atât ca volum cât şi ca preţ, decât dacă nu ar fi fost în acord. Fără reformă, aceşti bani nu vor fi folosiţi decât pentru adâncirea dezechilibrelor macroeconomice. În plus, deficitul de cont curent este la un nivel ce poate fi finanţat de banca centrală din rezervele proprii, iar decizia Băncii Centrale Europene de a finanţa statele cu datorii publice din zona euro reduce riscul unei noi crize de finanţare."

Pentru susţinerea acestei idei se invocă faptul că deficitul de cont curent este la un nivel ce poate fi finanţat de banca centrală din rezervele proprii, iar decizia Băncii Centrale Europene de a împrumuta statele cu datorii publice din zona euro reduce riscul unei noi crize de finanţare. Totodată, se invocă faptul că România nu a avut beneficii de pe urma parteneriatului cu FMI, care a aprobat toate evaluările, deşi „România nu a implementat niciuna din sugestiile FMI în mod substanţial, ci doar a mimat reforma economică… Un al treilea acord în aceleaşi condiţii nu ar aduce nimic nou decât o întârziere a reformelor girată, ca şi până acum, de relaţia cu FMI".

Deşi autorii raportului admit că acordul stand-by vine cu promisiunea implicită de a stabiliza economia şi de a o aduce din nou pe o traiectorie ascendenta în ceea ce priveşte dinamica PIB-ului, aceştia subliniază că istoria programelor FMI la nivel global nu susţine o astfel de promisiune, în majoritatea cazurilor observându-se un efect negativ pentru creşterea economică.

În orizontul acestor aprecieri, suntem obligaţi să facem câteva lămuriri privind implicarea şi contribuţia părţilor din acordul stand-by. FMI şi-a îndeplinit misiunea - a acordat finanţarea, a urmărit derularea acordului astfel încât să-şi asigure recuperarea sumelor alocate (exact ce ar fi făcut orice creditor, într-o manieră mai mult sau mai puţin exigentă). Comisia Europeană şi-a jucat nu doar rolul de creditor, ci şi cel de coordonator al politicilor uniunii (politici care, nu de puţine ori, au fost în defavoarea statelor membre debitoare). Autorităţile române, principalele răspunzătoare

de reducerea deficitului public, eliminarea arieratelor, scăderea datoriei publice, privatizări şi reforme, au jucat un rol minimal (populist şi politicianist oportunist), făcând apel la diferite tertipuri pentru a justifica slaba eficienţă în gestionarea situaţiei. Prin urmare, cine a greşit mai mult: creditorul că a finanţat sau debitorul prin lipsa de responsabilitate şi implicare? Ce rost mai are să criticăm un program de finanţare, dacă el este reînnoit deşi toate părţile sunt criticate? Sistemul atipic românesc îşi mai arată încă o dată „splendoarea"…

6.9. Tendinţele evoluţiilor la nivel mondial

Începând cu revoluţia industrială s-au remarcat anumite tendinţe în dezvoltarea statelor lumii. Astfel de tendinţe au conturat modele de dezvoltare specifice. Unul dintre acestea s-a bazat pe crearea de avantaje comparative în comerţul internaţional având ca fundamente salarii mici şi forţă de muncă consistentă. Dacă ar fi să ne raportăm doar la China, avem dovada că acest model a dus la reorganizarea structurilor de putere la nivel mondial. Şi exemplele opt continua: cu mai bine de jumătate de secol în urmă, Germania a fost o ţară modestă; la fel şi Japonia. Istoria ne-a dovedit că atunci când riscurile de război sunt minime, comerţul remodelează ordinea internaţională. Aşa se facă că după al doilea război mondial, Germania şi Japonia, au progresat prin exploatarea forţei de muncă cu costuri scăzute, ceea ce a dus nu doar la reconstrucţia economiei, ci şi la creşterea influenţei în planul comerţului mondial. Aceasta a fost doar până la jumătatea drumului, deoarece statele au conştientizat că nu pot continua ascensiunea prin bunuri ieftine, de calitate inferioară. Astfel s-a trecut la o nouă strategie bazată pe salarii mici, dar tehnologie avansată.

La începutul procesului, aceste ţări şi-au „vândut" sărăcia lor relativă (forţa de muncă ieftină); continuând disciplinat strategia a crescut volumul investiţiilor, care au oferit noi oportunităţi. Investitorii (antreprenorii) au început să prospere în detrimentul lucrătorilor (furnizorilor de forţă de muncă ieftină); preocupaţi de creşterea câştigurilor lor, investitorii (deveni capitalişti) au transformat mediul de afaceri, făcându-l mai brutal; structura socială a avut de suferit; viaţa tradiţională a dispărut, fiind înlocuită cu stilul capitalist.

Pe măsură ce procesul se maturizează (producerea de produse simple pentru piaţa mondială nemaifiind la fel de profitabilă ca producerea de produse mai sofisticate), rata de creştere încetineşte (profiturile fiind mai previzibile doar pentru producţia de bunuri şi servicii mai complexe). De aici, lucrurile încep să se complice. Multe naţiuni au fost supuse acestui proces, iar China nu este o excepţie. Unele ţări s-au descurcat în a depăşi momentul

(precum Japonia); în schimb, China pare că oferă dovezi clare că este în impas, îndepărtându-se de epoca salariilor mici şi a ratei de creştere înaltă.

Într-o piaţă competitivă şi fără scrupule, preţul dictează perspectiva. Parabola dezvoltării economice dictează. Procesul declanşat de revoluţia industrială nu pare să nu poată fi stopat - rota continuă să de învârtă.

Într-un raport al Băncii Mondiale („Perspectivele economice globale") se menţionează că ţările emergente, inclusiv ţările BRICS[71], sunt motoare ale economiei mondiale. Experţii relevă că economiile ţărilor BRICS „se maturizează" şi în curând va sosi momentul când ele se vor transforma din ţări emergente în ţări dezvoltate.

Potrivit experţilor, începând din 2008, acest bloc „trage" în sus economia mondială. SUA, Japonia ţările UE, par să fie depăşite de situaţie (având rate de creştere a PIB-ului net inferioare mediei la nivel mondial).

Potrivit profesorului Aleksandr Abramov, de la Şcoala Superioară de Economie, statele BRICS se confruntă cu destule probleme, dar încă mai au avantaje[72] atât faţă de ţările dezvoltate, cât şi faţă de ţările emergente (sprijinind ritmul creşterii economiei globale). Ele sunt ajunse din urmă de ţările emergente din „noul val" - Indonezia şi Vietnam.

Experţii Băncii Mondiale subliniază că, în viitor, pentru creşterea economică, ţările emergente, inclusiv din grupul BRICS, trebuie să caute noi stimulente şi să facă investiţii masive în infrastructură;[73] punctul principal al eforturilor ţărilor BRICS este stimularea cererii interne pe seama creşterii productivităţii muncii, creşterii salariilor şi nivelării veniturilor.

Pentru succesul ţărilor BRICS nu a fost necesară o politică de integrare în cadrul unei uniuni vamale, ci valorificarea avantajelor

[71] BRICS - Brazilia, Rusia, India, China şi Africa de Sud; cele cinci ţări cuprind 40% din populaţia globului (3 miliarde de cetăţeni) şi 25% din PIB-ul acestuia (15 triliarde de dolari).

[72] Dispun de suficiente resurse financiare (acumulate de la începutul anilor 2000), de o bază de materii prime şi resurse de forţă de muncă ieftină.

[73] http://romanian.ruvr.ru/2013_06_14/Economia-tarilor-BRICS-se-dezvolta-cel-mai-rapid/, accesat la 1.08.2013

unei ţări suverane în politica fiscală, bugetară, vamală, monetară etc.; tocmai aceste atuuri le-a asigurat accesul la piaţa europeană.

6.10. Estul Europei prinde avânt. Va intra şi România pe val?

În anul 2012, în rândul ţărilor aflate în tranziţie, opt din cele mai performante economii din Europa sunt din estul continentului. În ciuda faptului că sunt dependente de zona euro, ca sursă principală de capital şi importuri, aceste state din estul Europei au cunoscut un reviriment serios al ratelor de creştere economică.

Şi pentru anul 2013, opt dintre cele mai rapide zece economii în dezvoltare din Europa se estimează a fi tot din Europa de Est, majoritatea economii în tranziţie. Având în vedere nivelul ridicat de integrare europeană cu care s-au confruntat statele est-europene înaintea intrării zonei euro în criza datoriilor suverane, mulţi se aşteptau aceste state în curs de dezvoltare să fie afectate în mod disproporţionat de criză. Cu toate acestea, aceste economii din Europa de Est au înregistrat o revigorare a nivelurilor de creştere. Ratele de creştere nu au ajuns la nivelurile anterioare crizei[74], iar riscurile pentru o creştere economică susţinută sunt încă prezente.

Tabelul nr. 6.3. Evoluția PIB real

Țări	Creşterea PIB real*)		Relația cu	
	2012	2013 estimat	UE	OMC
Georgia	4,7	5,5	- acord de parteneriat şi colaborare (1999);	membru - 2000 -
Moldova	4,8	5,0	- negocierea unui acord de cooperare pentru integrarea economică; partener în cadrul Politicii Europene de Vecinătate;	membru - 2001 -
Kosovo	5,2	4,1	- țară potențial candidată (din 2008);	-
Turcia	4,4	4,0	- țară candidată la UE (negocieri din 1995);	membru

[74] Euromonitor International from national statistics / Eurostat / OECD / UN / International Monetary Fund (IMF), World Economic Outlook (WEO), http: / / blog.euromonitor.com / 2013 / 03 / eastern-europe-drives-european-growth-in-2013-by-shifting-focus-to-other-emerging - economies.html

				- 1995 -
Ucraina	4,9	3,6	- cooperare bilaterală pentru integrarea economică treptată şi aprofundarea cooperării politice; partener în cadrul Politicii Europene de Vecinătate;	membru - 2008 -
Belarus	4,7	3,4	- acord de cooperare negociat în 1995, dar înghețat din 1997, ca răspuns la situația politică din țară;	-
Rusia	4,5	3,2	- acord de parteneriat şi colaborare (1994;)	membru - 2012 -
Estonia	3,0	3,0	- membră a UE din anul 2004;	membru - 1999 -
Lituania	4,0	2,8	- membră a UE din anul 2004;	membru - 2001 -
Norvegia	2,4	2,8	- acordul privind SEE (1994).	membru - 1995 -

Sursa: prelucrare proprie; *) Euromonitor

Reţeta succesului acestor ţări a fost îmbunătăţirea competitivităţii şi atragerea investiţiilor străine. Pentru a deveni o ţară dinamică, orientată spre exterior, România trebuie să înveţe din aceste experienţe:

- cum să-şi construiască un mediu investiţional adecvat, printr-o bună reglementare a mediului de afaceri şi o rată redusă a impozitului pe profit (după modelul Georgiei);
- cum să realizeze privatizările şi să încurajeze investiţiile străine directe;
- cum să crească productivitatea şi să reducă birocraţia;
- cum se pot identifica alternative de finanţare externă; apreciabil este modelul Ucrainei, care a încheiat la un acord de împrumut cu China, pentru o linie de credit de 3 miliarde dolari în schimbul porumbului ucrainean, acesta fiind cea mai bună dovadă că pieţele emergente devin tot mai dependente unele de altele;
- cum să gestioneze gazele de şist pentru a atrage investitorii şi să crească nivelul de deschidere al economiei (tot după

modelul ucrainean);
- cum să îmbine nivelul scăzut al şomajului cu o înaltă utilizare a capacităţilor de producţie şi cum să reducă dependenţa ţării de pieţele de energie (după modelul rusesc).

Deoarece nu este o reţetă unică a succesului iar integrarea economică nu este o precondiţie indispensabilă a progresului, România trebuie să-şi croiască mai ferm perspectiva pentru a se înscrie pe un trend favorabil.

Calitatea de membru al UE nu oferă o garanţie solidă pentru protejarea contra efectelor globalizării. Pentru a profita de comerţul mondial, dar şi pentru a limita efectele negative ale globalizării, statele (inclusiv România) au nevoie de relaţii economice bilaterale cât se poate de deschise (ceea ce UE nu permite aceasta flexibilitate).

Practic, UE nu interzice derularea de relaţii comerciale cu alte state terţe, dar impune respectarea politicii comerciale comune în relaţiile cu aceste state, iar tariful vamal (care majorează mult preţurile faţă de nivelul mondial de referinţă) frânează orice perspectivă de reuşită în planul competitivităţii mondiale.

Astfel, statele membre, deşi dispun de libertatea de a derula tranzacţii şi în afara UE, sunt blocate prin obligaţia de respectare a politicii comerciale comune. Ori, în condiţiile în care unul din elementele centrale al competitivităţii în comerţul mondial actual îl reprezintă preţul (alături de calitate şi inovare), iar manevrarea lui de o manieră favorabilă este blocată prin regulamente comune, doar statele membre care dispun de alte avantaje competitive mai pot întreţinere relaţii comerciale în exteriorul UE.

Competitivitatea devine evidentă atunci când, datorită condiţiilor date (factori de producţie, capacităţi manageriale şi de marketing, resurse financiare, tehnice şi de creativitate etc.), se obţine un avantaj durabil faţă de competitori (în privinţa costului, diversităţii, calităţii şi reînnoirii ofertei).

În cazul României, însăşi participarea la piaţa unică europeană, prin cerinţele de competitivitate şi calitate impuse, a afectat performanţele agenţilor economici în sensul diminuării numărului de agenţi economici care au înregistrat profit şi majorarea

corespunzătoare a numărul de agenţi care au înregistrat pierderi. Mai mult, efectul de bumerang al integrării nu s-a limitat la spaţiul UE, ci a blocat şi accesul la piaţa extracomunitară.

Iată de ce, unele ţări europene preferă menţinerea în afara Uniunii (întreţinând cu aceasta doar relaţii în baza acordurilor bilaterale) tocmai pentru a avea lejeritatea de a accesa, necondiţionat, şi alte pieţe / nişe din arealul mondial. O astfel de strategie le permite mondializarea (evoluţie normală, prin voinţa părţilor, spre extinderea intereselor social-economice la nivel mondial) şi le apără de globalizare (procedură prin care interesul local / individual este extins pe întregul glob, prin acţiuni directe, forţate, prin proceduri invazive, fără a avea la bază acorduri).

UE pare a avea o ţintă fixă: trecerea de la regionalizare prin mondializare la regionalizarea prin globalizare. Spuneam aceasta deoarece, regionalizarea prin mondializare este bazată pe cooperări transfrontaliere, libera circulaţie şi dezvoltarea unei pieţe regionale, mergând până la anularea frontierelor naţionale, dar cu păstrarea / recunoaşterea parţială a suveranităţii naţionale. În schimb, regionalizarea prin globalizare se bazează pe structuri politico-financiare care controlează provincii (constituite din fărâmiţarea statelor), nu în interes comun, ci în interesul anumitor zone (conducerea / controlul unei zone / provincii considerată a fi mai facilă decât controlul unei ţări). Discrepanţele la nivelul zonelor vor alimenta mişcările de secesiune, iar scopul vizat este, cel mai probabil, organizarea de referendumuri pentru o nouă formă statală.

BIBLIOGRAFIE

1. Albu, C. (coord.) (2013), ..*Perspective şi provocări ale exporturilor româneşti în perioada 2010-2014, prin prisma relațiilor comerciale bilaterale şi regionale ale Uniunii Europene*, Institutul European din România, Bucureşti.
2. Athanassiou, P. (2009),....*Withdrawal and expulsion from the EU and EMU. Some reflections*, ECB, Legal Working Papers Series, nr.10 / 2009.
3. Boulouis**,** J. (1995),.....*Droit institutionel de l'Union Européenne*, 5-eme édition, Montchrestien.
4. Cerna, S. (coord.) (2006), *Economie monetară şi financiară internațională*, Editura Universității de Vest, Timişoara.
5. Diaconu, N. (2010), ...Aspecte juridice privind calitatea de „stat membru" la Uniunea Europeană, *Annals of the „Constantin Brâncuşi" University of Târgu Jiu*, Juridical Sciences Series, Issue 2, pp. 56-74.
6. Dinga, E. (2009),.....Criza financiară internațională şi economia emergentă: Vulnerabilitate sau Oportunitate?!, http//www.wall-street.ro/editorial/286/.
7. Funk, W. (1943), ...*Das wirtschaftliche Gesicht des neuen Europa*, Berlin: Haude & Spenersche Verlagsbuchhandlung Max Paschke.
8. Giurcă, D., Alexandri, C., Rusu, M. (2012), *Reforma politicii agricole comune în contextul perspectivei bugetare post-2013*, Institutul European din România, Bucureşti.

9. Hindley, B., Howe, M. (2001), *Better Off Aut. The Benefits or costs of EU membership*, The Institute of Economic Affair.
10. Knight, D. K. (2010), ... România şi Politica Agricolă Comună, Eco Ruralis, România.
11. Lazea, V. (coord.) (2012), *Prioritizarea politicilor Uniunii Europene prin prisma avantajelor produse de acestea pentru România, în perspectiva participării la negocierile desfăşurate în cadrul procesului de revizuire a bugetului comunitar*, Editura Economică, Bucureşti.
12. Manin, P. (1993), ... *Les communautés européennes. L'Union européenne. Droit institutionnel*, Ed. A. Pedone, Paris.
13. Marin, M. (2013), ... *Subvențiile agricole - o viziune la nivel global*, disponibil la http://www.agrointel.ro/7699/subventiile-agricole-o-viziune-la-nivel-global/.
14. Miheş, A. (2012), ... *Retragerea voluntară şi excluderea din Uniunea Europeana şi din Uniunea Economică şi Monetară*, disponibil la http://www.juridice.ro/201796/retragerea-voluntara-si-excluderea-din-uniunea-europeana-si-din-uniunea-economica-si-monetara.html.
15. Schwok, René (2006), ... *Suisse - Union européenne: l'adhésion impossible?*, Presses polytechniques et universitaires romandes, Collection Le Savoir suisse, Lausanne.
16. Tangermann, Ş. (2010), ... *Direct Payments in the CAP post 2013*, Directorate General for Internal Policies, Policy Department B: Structural and Cohesion Policies.
17. Tinbergen, J. (1965), ... *International Economic Integration*, Elsevier Publishing Company, Amsterdam, New York, London.
18. Toma, D. (2012),..... *Dinamica schimburilor comerciale cu produse agroalimentare ale României în ultimul deceniu*, Universitatea de Ştiințe Agricole şi Medicină Veterinară, Bucureşti.
19. Trocan, L. M. (2010), ... *Asociația Europeană a Liberului Schimb - 50 de ani de existență*, Analele Universității „Constantin

Brâncuşi" din Târgu Jiu, Seria Ştiințe Juridice, Nr. 1 / 2010 pp. 141-164.
20. Zahrnt, V. (2011),..... *Care sunt statele care plătesc pentru risipirea banilor publici?*, European Centre for International Political Economy (ECIPE).

* * *

1. *** .....Case 48 / 74: Charmasson v. Minister of Economic Affairs [1975] 2 CMLR 208.
2. *** .....Case C-280 / 93: Re Banana Agreements: Germany v. EC Council [1993] ECR I-3367.
3. *** .....Europe in figures. Eurostat yearbook 2012, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
4. *** .....Euromonitor International from national statistics / Eurostat / OECD / UN / International Monetary Fund (IMF), World Economic Outlook (WEO),
5. *** .....INS, Anuarul statistic 2011.
6. *** .....NIESR, 2000, Continent Cut Off? The Macroeconomic Effects of British Withdrawal from the UE, London, National Institute of Economic and Social Research, February.
7. *** .....USITC, 2000, The impact on the US economy of including the United Kingdom in a free trade arrangement with the US, Canada, and Mexico, Washington DC.
8. *** .....Re the Uruguay Round Treaties, Opinion 1 / 94, [1995] 1 CMLR 205.
9. *** .....Raport anual de analiză şi prognoză - România 2013, Societatea Academică din România.

* * *

1. ***.....http://ec.europa.eu/internal_market/smact/docs/single-market-act2_ro. pdf
2. *** .....http://www.bnr.ro,
3. *** .....http://www.caleaeuropeana.ro/exclusiv-sfatul-pentru-romania-al-unui-laureat-al-premiului-nobel-pentru-economie-iesiti-din-ue/
4. *** http://www.agrointel.ro/7699/subventiile-agricole-o-viziune-la-nivel-global/
5. *** http://www.bnr.ro/Operatiunile-de-piata-monetara-%28open-market%29-3328.aspx
6. *** .....http://www.ecb.europa.eu/stats/monetary/rates/html/index.e

n.html
7. *** http://www.bnro.ro/Indicatori-de-politica-monetara-1744.aspx
8. *** .....http://sar.org.ro/wp-content/uploads/2013/03/RAPORT-SAR_FINAL.pdf,
9. ***.....http://www.efta.int/~/media/Files/Publications/Fact%20sheets/EEA%20factsheets/RO1WEBJUNEUPDATE.pdf
10. *** .....http://romanian.ruvr.ru/2013_06_14/Economia-tarilor-BRICS-se-dezvolta-cel-mai-rapid/
11. *** .....http://blog.euromonitor.com/2013/03/eastern-europe-drives-european-growth-in-2013-by-shifting-focus-to-other-emerging - economies.html

DATE BIOGRAFICE

Dr. Radu Golban[1] s-a născut în 18 noiembrie 1973 la Timişoara.

Este absolvent al Universității „Albert-Ludwigs" din Freiburg, Germania, Facultatea de Filozofie, specializarea: Politica ştiințifică şi drept, absolvent al Programului de Masterat în Studii Europene Avansate al Institutului European al Universității din Basel, Elveția, Doctor al Universității de Vest din Timişoara, titlul tezei de doctorat "Uniunea Europeană şi monetară şi România". Este absolvent a mai multor cursuri de specializare în domeniul integrării europene.

A avut o bogată activitate de cercetare şi pedagogică la Universitatea de Vest din Timişoara (Şcoala de Înalte Studii Economice Comparative din Timişoara), din 2001 până în 2012.

Activitatea sa editorială şi publicistică s-a concretizat în patru cărți ca prim autor şi peste 70 de articole de presă, lucrări ştiințifice, publicate în reviste recunoscute din România, Austria, Elveția, Germania (Tribuna Economică, Univers Economic, Economistul, SISEC Discussion Papers, DAAAM World Symposium Viena, Nationales Forschungsprogramm Schweiz, Cotidianul, Adevărul, Hotnews, Corectnews, Ziua de Vest, Schweizer Monatshefte, Neue Züricher Zeitung, NovoArgumente).

Radu Golban a participat de asemenea la diferite emisiuni de televiziune în domeniile sale de competență la Realitatea TV, RTV, Antena 3, GigaTV, B1 TV, Nasul TV, Analog TV şi Europa Nova TV.

Cărți, tratate (originale)

- *Rolul euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale (XVI),* Tehnopress, Iaşi, 2013,184 pag., ISBN 978-973-702-931-3 (coautor);
- *Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc şi incertitudine (vol. XVIII),* Tehnopress, Iaşi, 2012, 190 pag., ISBN 978-973-702-948-5 (coautor);

[1] www.radugolban.ro

- *Holograma Europa - politica europeană a Germaniei,* Editura Top From, Bucureşti, 2012, 243 pag., ISBN 978-973-7626-87-5 (prim-autor);
- *UEM - încotro?*, Economică, Bucureşti, 2010, 64 pag., ISBN 978-973-709-510-7 (prim-autor);
- *EUROSISTEMUL. O tensiune arhitecturală a convergenței*, Economică, Bucureşti, 2009, 352 pag., ISBN 978-973-709-446-9 (prim-autor);

Articole apărute în publicații de specialitate din România

- *Analysis of the effects of financing on financial vulnerability. Evidence for the firms listed on the Bucharest Stock Exchange*, Review of Management and Economic Engineering (2013), http://www.rmee.org, 2013, Vol. 12, no. 2 (48), ISSN 1583-624X
- *Politica monetară în context macroeconomic şi economia României (I),* Revista „Tribuna economică", Bucureşti, 2010, nr. 46 / 2010, ISSN 1018-0451
- *Politica monetară în context macroeconomic şi economia României (II),* Revista „Tribuna economică", Bucureşti, 2010, nr. 47 / 2010, ISSN 1018-0451
- *Politica monetară - o alternativă de redresare economică,* „Revista Univers Economic", Iaşi, 2010, 3(6) iulie-decembrie 2010; ISSN 2065-8915
- *Perspective privind posibilitatea recuperării soldului aferent relațiilor comerciale româno-germane derulate în baza acordului de cliring din anul 1935,* „Revista Univers Economic", Iaşi, 2010, 2(5) aprilie-iunie 2010; ISSN 2065 - 8915
- *Îndatorarea - alternativă de finanțare. Efecte şi limite*, „Revista Univers Economic", Iaşi, 2011, 3-4(8) iulie-dec. 2011; ISSN 2065 - 8915
- *Suveranitatea şi suzeranitatea în noua ordine economică*, „Revista Univers Economic", Iaşi, 2011, 1-2(7) ianuarie-iunie 2011; ISSN 2065 - 8915

Articole apărute în reviste din străinătate

- The evolution of research on the determining factors of financial structure. Challenges and trajectories (co-autor). Anals of DAAAM for 2012 & Proceedings of the 22nd International DAAAm Symposium, 2012, Vol. 23, No. 1/2012, ISSN 2304-1382. ISI Scientific Proceedings; Conference Proceedings Citation Index (CPCI) - an integrated index within Web of Science Thomson Reuters. EBSCO Publishing - bibliographical database. Papers are available at Thomson Gale.

Articole apărute în proceeding-uri din străinătate

- The evolution of research on the determining factors of financial structure. Challenges and trajectories (co-autor). Anals of DAAAM for 2012 & Proceedings

of the 22nd International DAAAm Symposium, 2012, 1/2012, ISBN 978-3-901509-91-9.

- Die Beziehung Schweiz- Südafrika aus volkerrechtlicher Perspektive, Georg Kreis, Die Schweiz und Südafrika 1948-1994. Schlussbericht des im Auftrag des Bundesrats durchgeführten NFP 42+, Bern: Editura Haupt, 542 pagini / 14 tabele si 9 grafici, 1. editie, 2005. Carte - format academic, ISBN: 3-258-06954-9

Articole apărute în proceeding-uri din țară

- Determinații structurii capitalului firmelor din spațiul Euroregiunii Siret-Prut-Nistru. Dovezi pentru firmele ieşene. *Rolul euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale (XVI)*, ISBN 978-973-702-931-3, 2013.
- Coordonatele cercetărilor privind managementul riscului şi gestiunea financiară a firmei. provocări şi traiectorii. *Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc şi incertitudine (vol. XVIII),* ISBN 978-973-702-948-5, 2012.

Participări la conferințe ştiințifice interne

- *Politica monetară - o alternativă de redresare economică (coautor,),* 2011. Universitatea „Gh. Zane" din Iaşi în colaborare cu Academia Română - filiala Iaşi şi Asociația Română de Marketing - filiala Iaşi, în cadrul „Zilelor Academice Ieşene".

Participări la conferințe ştiințifice internaționale

- *The determinants of capital structure of firms in the Siret-Prut-Nistru Euroregion. Evidence for firms in Iasi (*coautor), 20 iunie 2013. Romanian Academy Branch of Iaşi, Institute of Economic and Social Researches "Gh. Zane", International Scientific Conference, 8th Edition, "The role of Euroregions in sustainable development in the context of world crisis. Example: Siret-Prut-Nistru Euroregion"
- *Coordinates of the research regarding firms' risk management and financial management. challenges and trajectories (*coautor), 19 oct. 2012. Academia Română, Filiala Iaşi Institutul de Cercetări Economice şi Sociale „Gh. Zane" Iaşi, Conferința Ştiințifică internațională „Zilele academice ieşene", Ediția a XXVII-a, *Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc şi incertitudine*, Iaşi 19.10.2012
- *Consititutional Aspects for Romania of the Integration process to the EU* (unic autor), 3.04.2004T.C.M. Asser Institut, Institute for Public, Private and European Law, The Hague, Netherlands & The West University of Timisoara,

International Seminar The Impact of (future) Asscension to the European Union on the National Legal System

- *Procesul de negociere România - UE. Capitolul - Uniunea Economică şi Monetară* (unic autor), 26-27.04.2002. Universitatea de Vest din Timişoara, Şcoala de Înalte Studii Europene Comparative, Sesiunea internațională de comunicări ştiințifice „Ziua Europei"

Rubrici publicistice / Activități publicistice*

- *Anatomia U.E.M. - Eurosistemul - Lecția I-a*, http://standard.money.ro 2 decembrie 2010, preluat şi de www.stiriazi.ro/; www.bursa-financiara.ro www.niuzer.ro/; www.ziare.com/
- *Aprecieri privind rațiunea gândirii monetare actuale I*, http://www.napoca news.ro/2010/10 25 octombrie 2010
- *Aprecieri privind rațiunea gândirii monetare actuale II*, http://www.napoca news.ro/2010/10 31 octombrie 2010
- *Argumente suplimentare în favoarea lămuririi soldului operațiunilor de cliring derulate în baza acordului din anul 1935 încheiat pentru reglementarea plăților între imperiul german şi Regatul României*, în ziarul „Gazeta de Cluj", 10 iunie 2010, http://www.niuzer.ro/
- *Capitalul german din România şi rolul sovromurilor în „cooperarea" româno-germano-rusă*, în ziarul „Ziua Veche", 12 iulie 2010, http://www.ziuaveche.ro, preluat şi de http://www.niuzer.ro 9 iulie 2010; http://www.scribd.com 12 iulie 2010; http://www.voceabasarabiei.net 12 iulie 2010; http://www.jurnalul.ro 20 august 2010
- *Elementele de vulnerabilitate a eurosistemului*, http://standard.money.ro 14 decembrie 2010, preluat şi de www.bursa-financiara.ro/; www.newsmonster.ro
- *Hoțul e cu un păcat, păgubitul cu o sută (despre sistemul fiscal actual)*, http://standard.money.ro 14 februarie 2011, preluat şi de www.realitatea.net 14 februarie 2011; www.indexstiri.ro/stiri-ziarul-business-standard.html,
- *Implicațiile falimentului de stat la nivelul zonei euro*, http://standard.money.ro 5 decembrie 2010, preluat şi de www.stiriazi.ro/; www.newsmonster.ro; www.ziare.com/
- *Îndatorarea şi efectul său de bumerang. Reflecții în numele unei națiuni*, http://standard.money.ro 3 februarie 2011, preluat şi de www.newsmonster.ro/

* Articolele au fost preluate şi de Ziuadevest, Artemis, Occidentul românesc, AGERO Stuttgart, Napoca News, Vocea Basarabiei, Gazeta de Cluj şi Standard Money.

4 februarie 2011; www.bursa-financiara.ro

- *Mecanismul conversiei creditelor contractate în monedă străină*, http://standard.money.ro 23 nov. 2010, preluat şi de http://www.niuzer.ro 23 noiembrie 2010; www.stiriazi.ro/*;* www.newsmonster.ro 23 nov. 2010
- *O soluție pentru ieşirea din criză: recuperarea datoriilor Germaniei din relațiile comerciale nerespectate cu România*, în ziarul „Săptămâna financiară", luni 17 mai 2010
- *Reformarea eurosistemului*, http://standard.money.ro/ 16 decembrie 2010, preluat şi de http://www.niuzer.ro; www.stiriazi.ro/; www.newsmonster.ro
- *Suveranitatea şi suzeranitatea în noua ordine mondială*, http://standard.money.ro 8 februarie 2011, preluat şi de www.realitatea.net 8 februarie 2011; www.index stiri.ro/stiri-ziarul-business-standard.html*,* http://www.newsmonster.ro/
- *U.E.M. - de ce nu este Eurosistemul o uniune monetară veritabilă?*, http://standard .money.ro 2 decembrie 2010, preluat şi de www.stiriazi.ro/*;* www.newsmonster.ro*;* www.ziare.com/
- *Triumful doamnei Merkel şi ipocrizia integrării,* Cotidianul, 25.9.2013, http://www.cotidianul.ro/triumful-doamnei-merkel-si-ipocrizia-integrarii-223201/
- *BNR - de la cinism la leacuri băbeşti,* Cotidianul, 12.8.2013http://www.cotidianul.ro/bnr-de-la-cinism-la-leacuri-babesti-220139/
- *Zbor german prin Europa Unită,* Cotidianul, 28.5.2013, http://www.cotidianul.ro/zbor-german-prin-europa-unita-214561/
- *Colonialismul monetar al BNR,* Cotidianul, 8.5.2013, http://www.cotidianul.ro/colonialismul-monetar-al-bnr-213061/
- *Lecția de anatomie a datoriei Germaniei,* Cotidianul, 20.4.2013, http://www.cotidianul.ro/lectia-de-anatomie-a-datoriei-germaniei-211731/
- *Germania, mitul victimei,* Cotidianul, 6.3.2013, http://www.cotidianul.ro/germania-mitul-victimei-208267/
- *Dacă nu Mihai I, măcar Johannis,* Cotidianul, 25.2.2013, http://www.cotidianul.ro/daca-nu-mihai-i-macar-johannis-207605/
- *Calul românesc, pe lista europeană de bucate,* Cotidianul, 12.2.2013, http://www.cotidianul.ro/calul-romanesc-pe-lista-europeana-de-bucate-206601/
- *Caruta cu prostii Europei, teoretizata in presa germana,* Cotidianul, 28.1.2013, http://www.cotidianul.ro/caruta-cu-prostii-europei-teoretizata-in-presa-germana-205441/
- *Ar fi dorit Eminescu România în UE?,* Cotidianul, 13.1.2013, http://www.cotidianul.ro/ar-fi-dorit-eminescu-romania-in-ue-204259/

- *Deprecierea, ca alternativă la austeritate,* Cotidianul, 8.1.2013, http://www.cotidianul.ro/deprecierea-ca-alternativa-la-austeritate-203880/
- *UE primeşte Premiul Nobel pentru „dulce violență",* Cotidianul, 21.12.2012, http://www.cotidianul.ro/ue-primeste-premiul-nobel-pentru-dulce-violenta-202780/
- *Europa: un eşec repetat pentru România,* Cotidianul, 22.11.2012, http://www.cotidianul.ro/europa-un-esec-repetat-pentru-romania-200402/
- *Farmacia europeană prescrie austeritate,* Cotidianul, 15.11.2012, http://www.cotidianul.ro/farmacia-europeana-prescrie-austeritate-199795/
- *Condamnați la euro,* Cotidianul, 4.11.2013, http://www.cotidianul.ro/condamnati-la-euro-198891/
- *De ziua națională a Germaniei,* Cotidianul, 3.10.2013, http://www.cotidianul.ro/de-ziua-nationala-a-germaniei-195964/
- *Exigența germană - mai puțin cu propriile datorii*, Cotidianul, 5.9.2012, http://www.cotidianul.ro/exigenta-germana-mai-putin-cu-propriile-datorii-193413/
- *De ce a fost exhumat Jozsef Nyiro,* Cotidianul, 7.6.2012, http://www.cotidianul.ro/de-ce-a-fost-exhumat-jozsef-nyiro-185258/
- *Este euro pentru Grecia un dar sau un cal troian?,* Cotidianul, 3.6.2012, http://www.cotidianul.ro/este-euro-pentru-grecia-un-dar-sau-un-cal-troian-184822/
- *De ce ar trebui să ne ferim de bancnote euro cu litera de serie Y*, Cotidianul, 25.5.2012, http://www.cotidianul.ro/de-ce-ar-trebui-sa-ne-ferim-de-bancnote-euro-cu-litera-de-serie-y-183931/
- *România, la mezatul revendicărilor,* Cotidianul, 23.5.2012, http://www.cotidianul.ro /romania-la-mezatul-revendicarilor-183686/
- *Inflația şi dublul-şurub al BNR,* Cotidianul, 9.5.2012, http://www.cotidianul.ro/ inflatia-si-dublul-surub-al-bnr-182141/
- *Trei Crai de la Apus,* Corectnews, 6.5.2012, http://www.corectnews.com /politics/trei-crai-de-la-apus
- *Ce aflăm de la BNR în legătură cu creanțele? (I),* Cotidianul, 30.4.2012, http://www.cotidianul.ro/ce-aflam-de-la-bnr-in-legatura-cu-creantele-i-181115/
- *Ce aflăm de la BNR în legătură cu creanțele? (II),* Cotidianul, 01.05.2012, http://www.cotidianul.ro/ce-aflam-de-la-bnr-in-legatura-cu-creantele-ii-181217/

- *Relațiile româno-germane: un bilanț fără rezultate anunțate*, Cotidianul, 17.4.2012, http://www.cotidianul.ro/relatiile-romano-germane-un-bilant-fara-rezultate-anuntate-179785/
- *R. Moldova, curiozitate ştiințifică la Leipzig,* Cotidianul, 26.3.2012, http://www.cotidianul.ro/r-moldova-curiozitate-stiintifica-la-leipzig-177377/
- *România şi conceptul de Hinterland al imperialismului german,* Cotidianul, 19.3.2013, http://www.cotidianul.ro/romania-si-conceptul-de-hinterland-al-imperialismului-german-176512/
- *Avântul spre Europa al pactului fiscal,* Cotidianul, 14.3.2012, http://www.cotidianul.ro/avantul-spre-europa-al-pactului-fiscal-176121/
- *Solidaritate europeană şi creanțele Germaniei,* Cotidianul, 10.2.2012, http://www.cotidianul.ro/solidaritate-europeana-si-creantele-germaniei-172475/
- *UE, paradigma europeană a apartheidului,* Cotidianul, 21.1.2012, http://www.cotidianul.ro/ue-paradigma-europeana-a-apartheidului-170426/
- *Europa şi povestea Albei-ca-Zăpada,* Cotidianul, 15.1.2012, http://www.cotidianul.ro /europa-si-povestea-albei-ca-zapada-169753/
- *Distrugerea țărănimii româneşti şi planurile economice ale celui de-al Treilea Reich,* Cotidianul, 31.12.2011, http://www.cotidianul.ro/distrugerea-taranimii-romanesti-si-planurile-economice-ale-celui-de-al-treilea-reich-168458/
- *Drang nach Europa,* Corectnews, 12.12.2011, http://www.corectnews.com/politics/drang-nach-europa
- *Cât de real sau virtual este Euro?,* Corectnews, 15.9.2011, http://www.corectnews.com/business/cat-de-real-sau-virtual-este-euro
- *Bună dimineața BNR,* Hotnews, 7.9.2011, http://www.hotnews.ro/stiri-opinii-10060022-buna-dimineata-bnr.htm
- *Aurul în vreme de criză, Hotnews,* 26.8.2011, http://www.hotnews.ro/stiri-opinii-9935732-aurul-vreme-criza.htm
- *Fabula cu cal bătrân şi suveranitate,* Corectnews, 24.8.2011, http://www.corectnews.com/politics/fabula-cu-cal-batran-si-suveranitate
- *De ce ar trebui Germania să fie mai generoasă cu țările PIGS? Despre falimentele germane,* Hotnews, 22.8.2011, http://www.hotnews.ro/stiri-opinii-9885817-trebui-germania-fie-mai-generoasa-tarile-pigs-despre-falimentele-germane.htm

- *Continuitate istorică: guvern economic European,* Hotnews, 18.8.2011, http://economie.hotnews.ro/stiri-finante_banci-9839483-continuitate-istorica-guvern-economic-european.htm
- *Europa monetară: unificare sau integrare? Ce soluție aşteptăm de la Bruxelles?*, Hotnews, 21.7.2011http://economie.hotnews.ro/stiri-finante_banci-9497617-europa-monetara-unificare-sau-integrare-solutie-asteptam-bruxelles.htm
- *De ce se pretează Germania la datorii față de cei mai săraci?,* Hotnews, 11.7.2011, http://economie.hotnews.ro/stiri-finante_banci-9358633-dece-preteaza-germania-datorii-fata-cei-mai-saraci.htm
- *De ce Eurosistemul nu este o uniune monetară veritabilă. O analiză comparativă,* Hotnews, 2.7.2011, http://www.hotnews.ro/stiri-finante_banci-9236296-eurosistemul-nu-este-uniune-monetara-veritabila-analiza-comparativa.htm
- *Implicațiile falimentului de stat la nivelul zonei euro,* Hotnews, 7.6.2011, http://www.hotnews.ro/stiri-opinii-8773401-implicatiile-falimentului-stat-nivelul-zonei-euro.htm
- *Elveția: Suveranitate şi suzeranitate. Cum ajungi să nu îți mai poți controla propriul buget?* O interpretare juridica, Hotnews, 31.5.2011, http://economie.hotnews.ro/stiri-finante_banci-8754206-racdu-golban-elvetia-suveranitate-suzeranitate-cum-ajungi-nu-iti-mai-poti-controla-propriul-buget-interpretare-juridica.htm
- *Ce putem învăța de la sistemul fiscal elvețian pentru lupta împotriva corupției?,* Corectnews, 24.2011, http://www.corectnews.com/social/eveniment/ ce-putem-invata-de-la-sistemul-fiscal-elvetian-pentru-lupta-impotriva-coruptiei
- *Îndatorarea Romaniei şi efectul ei de bumerang - reflecții în numele unei națiuni,* Corectnews, 9.2.2011, http://www.corectnews.com/business/indatorarea-si-efectul -sau-de-bumerang-reflectii-numele-unei-natiuni
- *Mitul austerității impuse de Uniunea Europeană,* Corectnews, 12.1.2011, http://www.corectnews.com/business/finante-banci/mitul-austeritatii-impuse-de-uniunea-europeana
- *Maghiarii şi statul național, Corectnews,* 2.1.2011, http://www.corectnews.com/politics/maghiarii-si-statul-national
- *De la clearingul german la Euro, Corectnews,* 1.1.2011, http:// www.corectnews.com/business/business-international/de-la-clearingul-german-la-euro
- *Capitalul german din România şi rolul Sovromurilor în "cooperarea" germano-rusă,* Jurnalul, 20.8.2010, http://jurnalul.ro/special-jurnalul/capitalul-german-din-romania-si-rolul-sovromurilor-in-cooperarea-germano-rusa-552505.html

- *Umbra imperialismului german în UE,* Corectnews, 22.10.2010, http://www.corectnews.com/politics/umbra-imperialismului-german-ue

Activități publicistice în limba germană

- *Wohin führt die europäische Abnabelung vom IWF?,* Insideparadeplatz, 14.8.2013, http://insideparadeplatz.ch/2013/08/14/wohin-fuehrt-die-europaeische-abnabelung-vom-iwf/
- *Peer Steinbrück, ein Kavallerist in der Karmaberatung*, Insideparadeplatz, 10.10.2012, http://insideparadeplatz.ch/2012/10/10/peer-steinbrueck-ein-kavallerist-in-der-karma-beratung/
- *Abgeltungssteuer zum Zweiten,* Neue Züricher Zeitung, 10.10.2012, http://www.nzz.ch/aktuell/wirtschaft/wirtschaftsnachrichten/abgeltungssteuer-zum-zweiten-1.17673033
- *Der Westphälische Unfrieden,* Insideparadeplatz, 22.8.2012, http://insideparadeplatz.ch/2012/08/22/der-westfaelische-unfrieden/
- *Wirtschafltiche Neuordnung Europas, Reloaded,* Insideparadeplatz, 13.6.2012, http://insideparadeplatz.ch/2012/06/13/wirtschaftliche-neuordnung-europas-reloaded/
- *Der fiskalische Unfehlbarkeitsanspruch Deutschlands, gestern und heute,* Insideparadeplatz, 18.4.2012, http://insideparadeplatz.ch/2012/04/18/der-fiskalische-unfehlbarkeitsanspruch-deutschlands-gestern-und-heute/
- *Europa und das Märchen von Schneewittchen,* AUNS, 16.2.2012, http://radugolban.ro/articole/europa-maerchen-schneewittchen
- *Euro-Land ist gar keine richtige Währungsunion,* Insideparadeplatz, 17.1.2012, http://insideparadeplatz.ch/2012/01/17/euro-land-ist-gar-keine-richtige-waehrungsunion/
- *Historische Parallelen des Eurosystems,* AUNS, 2/2012, http://www.auns.ch/img/puffer/jagd-schweiz-eu.pdf
- *Rumänien heute,* AUNS, 04/2012, http://www.auns.ch/download/gastbeitraege/140_golban.pdf
- *Immer schön brav über Europa sprechen,* AUNS, 10/2012, http://www.auns.ch/download/gastbeitraege/140_golban.pdf
- *Der Euro: Saldenmechanik made in Germany,* Novoargumente, 31.3.2010, http://www.novo-argumente.com/magazin.php/novo_notizen/artikel/000550
- *Die untypische Währungsunion,* Novoargumente, 18.3.2010, http://www.novo-argumente.com/magazin.php/novo_notizen/artikel/000455

- *Scheinmoral gegen den freien Kapitalverkehr,* Novoargumente, 5.6.2010, http://www.novo-argumente.com/magazin.php/archiv/novo106_67
- *Prinzipien frei von Wankelmut – auch bei der Steuerfahndung,* Novoargumente, 9.2.2010, http://www.novo-argumente.com/magazin.php/novo_notizen/artikel/000283
- *Der späte Zorn des Musterschülers,* Schweizer Monatshefte, 11/2009, http://radugolban.ro/articole/der-spate-zorn-des-musterschulers
- *Ein Ort für Andersdenkende,* Schweizer Monatshefte, 10/2009, http://radugolban.ro/articole/ein-ort-fur-andersdenkende
- *Und unser Gold?,* Schweizer Monatshefte, 07/2009, http://radugolban.ro/articole/und-unser-gold
- *Wie die Amerikaner auf Kosten anderer leben,* Schweizer Monatshefte, 06/2009http://radugolban.ro/articole/wie-die-amerikaner-auf-kosten-anderer-leben
- *Das fiskalische Asyl,* Schweizer Monatshefte , 04/2009, http://radugolban.ro/articole/das-fiskalische-asyl

APARIȚII EDITORIALE:

Colecția GeoPolitică

Seyed A. (Vahid) Akbar	Geopolitical Functions of Tourism and Its Impacts to Iran and Persian Gulf Region
Cristina Alexandrescu	Afganistan între mit şi realitate
Constantin Anechitoae	Geopolitica sistemelor maritime
Cristian Barna	Jihad în Europa (ediția a II-a)
Cristian Barna	Cruciada Islamului? (ediția a II-a)
Cristian Barna	Terorismul, ultima soluție? (ediția a II-a, revizuită şi adăugită)
Cristian Barna	Terorismul, ultima soluție? Mărirea şi decăderea Al Qaīda
Cristian Barna (coord.)	Sfârşitul terorismului şi noua (dez)ordine mondială
Anna Eva Budura	Triumful Dragonului (ediția a II-a, revizuită şi adăugită)
Anna Eva Budura	Diplomația chineză - premise istorice şi spirituale (ediția a II-a)
Cornel Caragea	Europa - între integrare şi fragmentare. „Precedentul Kosovo" şi viitoarea arhitectură politică europeană
Irena Chiru, Cristian Barna (coord.)	Contraterorism şi securitate internațională
Ionuț Constantin	Evoluții geopolitice în Asia Centrală
Ionuț Constantin	Rusia - paradigma euroasiatică, între teorie şi realități geopolitice
Maria Cristina Chiru, Irena Chiru	Femei kamikaze - terorism la genul feminin
Ezzatollah Ezzati	Geopolitica în secolul XXI
Teodor Frunzeti, Sebastian Oprescu	Lumea marilor puteri (2011 - 2013)
Stelian Gomboş	Vorbirea despre Biserică şi Stat - între curs şi discurs
Iqbal Hajiyev	Relațiile republicii Azerbaidjan cu statele din Asia Centrală. Geopolitica spațiului Caspic şi Central - Asiatic (1991 - 2003)
Iqbal Hajiyev	Reviving the Great Silk Road - The Case of Azerbaijan
Mihai Hotea	Conflicte rasiale - o perspectivă geopolitică a lumii în care trăim
Ioana Ileana Ionescu, Imanuela Ionescu	Federația Rusă şi uniunea Europeană la începutul secolului XXI
Faxri Karimli	Relațiile dintre Republica Azerbaidjan şi România (1993 - 2004)
Liviu Luca, Roxana Dumitrache	Criza unui model de dezvoltare - România 2010
Nicolae Nițu	Destrămarea Iugoslaviei
Maria Postevka, Vladimir Zodian	Ucraina, trasee energetice alternative şi relațiile cu statele din Europa Centrală şi zona lărgită a Mării Negre
Maria Postevka	Politică şi energie în Est - cazul Ucrainei
Vasile Simileanu	Asimetria fenomenului terorist
Vasile Simileanu	Conflicte asimetrice
Vasile Simileanu	Geopolitica spațiului carpato-danubiano-pontic
Vasile Simileanu	Geopolitică şi centre de putere
Vasile Simileanu	Radiografia terorismului
Vasile Simileanu	România. Tensiuni geopolitice
Vasile Simileanu, Dănuț Radu Săgeată	Geopolitica României (ediția a II-a)
Vasile Simileanu	***Geopolitica spațiului islamic***

I. Statele islamice, actori geopolitici contemporani
II. Centre de putere şi actori islamici regionali
III. Spațiul islamic - geopolitică aplicată
IV. Crizele şi conflictele spațiului islamic
V. Spațiul islamic şi globalizarea
VI. Civilizația islamică şi cultura globală

Marcela Săgeată	Lumea islamică: o rețea dinamică de sisteme
Constantin Vlad	Solilocvii
Corneliu Vlad	Iranul, la rece
Corneliu Vlad	Cuba - zece sfidări

Corneliu Vlad	Rusia, după URSS...
Corneliu Vlad, Radu Globan	Holograma Europa

Colecția GeoStrategie

Marin Cruceru, Carmen Mureşan	Bioterorismul şi pandemiile - riscuri majore de securitate în sec. XXI

Informații. Management. Putere.

Gheorghe Nicolaescu, Vasile Simileanu	I Managementul sistemelor informaționale
	II Războiul informațional
Gheorghe Iliescu	III. Conexiuni între procesele socializante şi securitatea națiunii
Dan Mircea	IV. Managementul influenței sociale în conflictele moderne
Gheorghe Nicolaescu,	Gestionarea crizelor politico - militare

Colecția GeoEconomie

Daniela Antonescu	Dezvoltarea regională - tendințe, manifestări, instituții
Cristian Ariton (coord.), Sebastian Oprescu, Roxana Dumitrache	Politici de creştere şi dezvoltare
Dan Marcel Bărbuț	Strategia energetică în contextul securității moderne
Dan Marcel Bărbuț	Strategia energetică în contextul securității moderne
George Dumitrache	Strategii petroliere în România
Radu Globan	România: alternative la corsetul UE
Liviu Luca - coordonator, Roxana Dumitrache, Tania Verbschi	Modelul social european în impas?
Sebastian Oprescu (coord.), Liviu Toader, Roxana Dumitrache,	
Mihai V. Zodian, Tania Verbschi	Dezvoltare durabila, politici publice şi administrație în România
Liviu Toader	Politica financiară, fiscală şi bugetară

Colecția Sociologie

Cristina Alexandrescu	Divorț prin SMS
Irena Chiru	Imaginea României în lume
Ioana Veturia Ciupercă	Nicolae Titulesco - L'européen avant l'heure
Silviu Dumitrache	Muncă şi capital în Uniunea Europeană şi România
Silviu Dumitrache, Tania Verbschi	România - Probleme economico-sociale (2004-2011)
Tatiana Ivanova, Marius Vacarelu, Ekaterina Zhuravleva	Corporate Culture and Company Effectiveness
Meda Udroiu	Tinerii din România şi terorismul

Colecția Artă Militară

Ion Băläceanu, Daniel Dumitru, Ion Ioana	Potențialul de luptă al forțelor terestre în context NATO
Ion C. Ioana	Aspecte militare şi cerințe ale luptei împotriva terorismului şi crimei organizate
Ion C. Ioana, Daniel Dumitru, Iulian Martin	Tipologia operațiilor desfăşurate de Forțele Terestre în mediul intern şi internațional

Colecția Academica

Eda Maliche Ciorabai	Suicidul
Eda Maliche Ciorabai	Tratat de Psihiatrie
Institutul de istorie A. A. Bakihanov, al Academiei Naționale de Ştiințe din Azerbaidjan	Hanatul Irevan
Victor Lotreanu	Actualități în imunologie
Mustafa Ali Mehmet	Türk Tarihinden Sayfalar (Hunlardan Günümüze kadar)
Nicolae N. Puşcaş	Lasere
Radu Ştefan Vergatti	Din problematica umanismului românesc

Cursuri editate în colaborare cu Editura Universității de Apărare:

Gheorghe Nicolaescu, Vasile Simileanu

Războiul informațional	Sistemul informațional
Lupta informațională	Sisteme de management
Globalizarea informației	Restructurarea sistemelor informaționale
Comunicarea în cadrul sistemelor informaționale	

Gheorghe Nicolaescu

Sisteme de management	Globalizarea informației
Informații şi rețele	Aspecte metodologice ale războiului informațional

Colecția Juridică

Constantin Anechitoae	Introducere în drept internațional maritim
Constantin Anechitoae, Felicia Surugiu	Organizații şi Convenții Maritime Internaționale
Constantin Anechitoae, Felicia Surugiu	Organizații Maritime Internaționale
Corina Andreea Baciu	Rezerva proprietății în dreptul internațional privat
Gabriel Catalan	Organizarea, funcționarea şi reformarea CS al ONU
Ikbal Sibel Safi	Evaluation of Human Rights in Turkey and the Positive Influence of European Convention of Human Rights on Turkish Judicial Reforms
Marius Văcărelu	Stat, proprietate şi administrație

Colecția Geografie

Nicolae Geantă	Dinamica populației în arealul adiacent municipiului Câmpina
Nicolae Geantă	Dinamica industriei petroliere în arealul adiacent municipiului Câmpina
Nicolae Geantă	Dinamica urbană a municipiului Câmpina şi impactul său în arealul de influență
Nicolae Geantă	Dinamica restructurării postdecembriste în municipiul Câmpina şi arealul său adiacent
Elena Matei	Ecoturism
Loredana Tifiniuc	Spectacolul din culise

Colecția Geografie Politică

Nicholas Dima	Jurnal etiopian
Silviu Costachie	Evreii din România. Aspecte geografice
Silviu Costachie	Evreii din România. Aspecte etnogeografice
Dănuț-Radu Săgeată	Modele de regionare politico-administrativă
Dănuț-Radu Săgeată	Deciziile politico-administrative şi organizarea teritorială

Proceedings

***	Democratizarea statelor musulmane ca efect al "Primăverii Arabe"
***	Dreptul internațional umanitar în epoca globalizării
***	Evoluții geopolitice în spațiul islamic
***	Gestionarea crizelor politico - militare şi umanitare
***	Gestionarea imaginii de țară
***	Orientul Mijlociu - provocări şi certitudini
***	Priorități în domeniul comunicării inter-instituționale dintre structurile de apărare, ordine publică şi siguranță națională, în perioada post-aderare
***	Terorism şi protecție antiteroristă
***	Terorismul - cauze şi implicații de ordin geopolitic
***	Turcia de la Atatürk la Uniunea Europeană

Mădălina Virginia Antonescu	Metropola sec. XXI din perspectiva creştin-ortodoxă
Ioana Veturia Ciupercă	Le Triptyque de L'amour
Alex Bacall	Ayahuasca
Stelian Gomboş	Oameni şi cuvinte - portrete şi descrieri
Stelian Gomboş	Vorbire şi convorbire cu oameni aleşi

Horia Gârbea	Azerbaidjan-Focul viu
Sava Liţoiu	Eu sunt cel condamnat la moarte
Sava Liţoiu	Nu trageţi, vă rog, în poet
Victor Lotreanu	Confesiuni în alb
Carmen Lidia Tocaiuc	Soarele şi Regina Nopţii

Revista GeoPolitica

nr. 1 Integrarea României în NATO
nr. 2 -3 Integrare Euro-atlantică
nr. 4 -5 Geopolitica minorităţilor
nr. 6 Geopolitica spaţiului ponto-danubian
nr. 7 -8 Geopolitica conflictelor sfârşitului de mileniu
nr. 9 -10 Incursiune în Islam
nr. 11 Tensiuni geopolitice induse de ţinuturile istorice
nr. 12 Terorism şi mass-media
nr. 13 Uniunea Europeană..., încotro?
nr. 14-15 Marea Neagră - confluenţe geopolitice
nr. 16-17 Spaţiul ex-sovietic - provocări şi incertitudini
nr. 18 România - Terra Daciae
nr. 19 Falii şi axe geopolitice
nr. 20 Regiuni de cooperare transfrontalieră - surse de conflict sau de stabilitate?
nr. 21 Provocarea dragonilor - miracolul chinez
nr. 22 The Iran Geopolitical Perspectives
nr. 23 Asimetria resurselor energetice
nr. 24 Noua geopolitică a Rusiei
nr. 25 Turcia: punte euro-asiatică
nr. 26 Globalizarea relaţiilor intercivilizaţionale
nr. 27 Infrastructuri critice - Strategii Euro-Atlantice
nr. 28 Conflicte îngheţate în spaţiul Euro-Asiatic
nr. 29 Criza mondială
nr. 30 Marea Mediterană
nr. 31 România între Imperii
nr. 32 Axa Ponto-Caspică
nr. 33-34 Orientul Mijlociu Extins
nr. 35 Africa
nr. 36-37 Geopolitica SUA
nr. 38 Ukraina, intre Est şi Vest
nr. 40 Azerbaidjan - actor geopolitic regional
nr. 41-42 Axa ponto-baltică
nr. 43 Criza unui sistem? - de la "Primăvara Arabă" la "Occupy Wall Street"
nr. 44-45 Noua (dez)ordine mondială
nr. 46 Regiunea Golfului - o perspectivă geopolitică
nr. 47 Irak - strategii energetice şi de securitate
nr. 48 Turcia - Diplomaţie şi putere
nr. 49-50 Europa la răscruce. De la Statul Naţional la federalizare
nr. 51 Strategii nucleare şi de securitate
nr. 52 Washington - Beijing - Moscova: triunghiul geopolitic al viitorului?

Comenzi şi abonamente la:

Editura Top Form
Bucureşti, str. Turda 104, sect. 1,
tel. 0314 298 400, 0722 207 617, 0722 704 176
editura.topform@yahoo.com; geopolitica.magazine@yahoo.com